

Lufta kundër bullizmit dhe ekstremizmit në sistemin arsimor në Shqipëri

STUDIM PËR NDIKIMIN E PROJEKTIT

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>

Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Albana Canollari Baze
Observatori për të Drejtat e Fëmijëve dhe të Rinjve
Svetlana Jurko
Hana Zylfiu-Haziri

© 2019 Këshilli i Evropës. Të gjitha të drejtat e rezervuara. I licencuar në Bashkimin Evropian sipas kushteve të miratuara. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të përkthehet, riprodhohet ose të transmetohet në çfarëdo forme ose përmes çfarëdo mjeti, qoftë elektronik (CD-Rom, Internet, etj.) apo mekanik, përfshirë fotokopjimin, regjistrimin apo çfarëdo sistemi depozitimi ose marrjeje informacioni, pa lejen paraprake me shkrim nga Drejtoria e Komunikimit (F-67075 Strasbourg Cedex ose publishing@coe.int).

Botuar në kuadër të Veprimit
“Lufta kundër bullizmit dhe
ekstremizmit në sistemin arsimor në
Shqipëri”, të Instrumentit Horizontal
të Bashkimit Evropian/Këshillit të
Evropës për Ballkanin Perëndimor
dhe Turqinë.

Përmbajtja

Konteksti.....	5
Falenderime	7
Shkurtime	9
Lista e grafikëve.....	11
Lista e figurave.....	12
Lista e tabelave	13
1. HYRJE	13
1.1 Konteksti i studimit	13
1.2. Qëllimi i studimit	14
2. METODOLOGJIA.....	15
2.1 Çështjet e trajtuara në studim.....	15
2.2 Instrumentet e studimit.....	17
2.3 Madhësia e kampionit dhe përzgjedhja	17
2.4 Administrimi i anketës.....	18
2.5 Kryerja e fokus grupeve dhe intervistave	20
2.6 Analiza e të dhënave -cilësore dhe sasore	23
3. ANALIZA E TË DHËNAVE - SASIORE	25
3.1 Perceptimi i nxënësve për ndikimin e projektit -	25
Shkollat pilot kundrejt Shkollave të Grupit të Kontrollit.....	25
3.2 Perceptimi i mësuesve për ndikimin e projektit - Shkollat Pilot kundrejt Shkollave të Grupit të Kontrollit.....	31

4. ANALIZIMI I TË DHËNAVE - CILËSORE	42
4.1 Fokus grupet e përziera me shkollat përfituese që nuk u përzgjedhën si rast studimi –9-vjeçare dhe të mesme.....	43
4.2 Fokus Grupet me shkollat përfituese për rastin studimor	68
4.2.1 Pikëpamjet e nxënësve për ndikimin e projektit	69
4.2.2 Pikëpamjet e mësuesve për ndikimin e projektit	77
4.2.3 Pikëpamjet e prindërve për ndikimin e projektit	87
4.2.4 Pikëpamjet e drejtorëve për ndikimin e projektit	92
4.2.5 Paraqitja e pikëpamjeve në një trekëndësh.....	100
4.3. Analiza e fokus grupeve me mentorët, stafin e projektit dhe këshillin drejtues të projektit	102
4.3.1 Pikëpamjet e mentorëve për ndikimin e projektit.....	102
4.3.2 Pikëpamjet e stafit të projektit për ndikimin e projektit.....	107
4.3.3. Pikëpamjet e Këshillit Drejtues për ndikimin e projektit.....	110
5. KONSTATIMET DHE PËRFUNDIMET KRYESORE	113
REKOMANDIME	115
1. Rekomandime për strukturat kombëtare dhe qendrore	115
2. Rekomandime për shkollat.....	116

Konteksti

Studimi mbi ndikimin e Projektit të Instrumentit Horizontal të Bashkimit Evropian/Këshillit të Evropës për Ballkanin Perëndimor dhe Turqinë «Lufta kundër bullizmit dhe ekstremizmit në sistemin arsimor në Shqipëri», u zhvillua në 21 shkolla pilot në Shqipëri në kuadër të këtij projekti. Bazuar në gjetjet e “Anketës Kombëtare për Bullizmin dhe Ekstremizmin e Dhunshëm në Sistemin Arsimor në Shqipëri» (ISOP, 2017), projekti hartoi ndërhyrje në tre nivele: zhvillimin e mekanizmave efektivë në shkolla për krijimin e mjediseve të sigurta në shkolla (hartimi i politikave), ngritje kapacitetesh dhe aktivitete ndërgjegjësuere. Ky studim ofron dëshmi mbi ndikimin që kanë pasur këto ndërhyrje në këto shkolla pilot.

■ Në veçanti, qëllimi kryesor i këtij studimi ishte *matja e ndryshimeve që mund t'i atribuohen ndërhyrjeve të projektit; mbledhja dhe analizimi i të dhënave për efikasitetin dhe efektivitetin e projektit; si dhe vlerësimi i ndikimit që ka pasur projekti në sistemin arsimor në Shqipëri*. Pjesëmarrësit në këtë studim ishin nxënës, mësues, staf dhe prindër nga shkollat përfituese dhe shkollat jopërfituese. Përveç kësaj, studimi ofron edhe disa dëshmi që tregojnë se si është vlerësuar ndikimi i këtij projekti nga mentorët, këshilli drejtues dhe stafi i projektit në shkollat shqiptare.

■ Gjetjet ofrojnë kontribut të rëndësishëm në lidhje me ndikimin dhe ndryshimet që perceptohen si rezultate të ndërhyrjeve të ndërmarra dhe hedhin dritë mbi domosdoshmërinë e vazhdimit të luftës ndaj bullizmit si fenomen në sistemin arsimor në Shqipëri.

Falenderime

— Këshilli i Evropës dëshiron të falënderojë të gjithë ata që u angazhuan dhe kontribuan në hartimin e këtij raporti, veçanërisht pjesëmarrësit në këtë studim, nxënësit, prindërit, mësuesit dhe stafin shkollor, ekspertët Hana Zylfiu-Haziri, Svetlana Jurko dhe Obzervatorin për të Drejtat e Fëmijëve dhe të Rinjve, si dhe stafin dhe ekspertin e studimit për punën profesionale dhe angazhimin në përfundimin me sukses të këtij studimi:

- Elma Tërshana, Drejtuese e Ekipit
- Dr. Albana Canollari-Baze, Eksperte Kërkimi dhe Hartuese Raportesh
- Julia Allushi, Staticiene

— dhe ekipin e punës në terren që mbuloi të gjithë vendin:

- Majlinda Xhamo, Berat
- Verdi Shehu, Dibër
- Dafina Muda, Durrës
- Elona Mustafarai, Elbasan
- Migena Vallja, Fier
- Irini Durri, Gjirokastër
- Marjana Jorgji, Korçë
- Shkëlqim Muça, Kukës
- Marjan Ndoci, Lezhë
- Albana Kastrati, Shkodër
- Zana Kondi, Tiranë
- Rada Cuci, Vlorë

Shkurtime

AB	Anti-Bullizëm
ShP	Shkollë Përfituese
ShPRS	Shkollë Përfituese për Rast Studimi
KiE	Këshilli i Evropës
FG	Fokus Grup
IZhA	Instituti për Zhvillimin Arsimor
ShJO	Shkollë Jo-Përfituese
SP	Stafi i Projektit
DAR	Drejtori Arsimore Rajonale
SC	Këshilli Drejtues
AFP	Arsim dhe Formim Profesional

Lista e grafikëve

Grafiku1: Shpërndarja e nxënësve që iu përgjigjën anketës për shkollë	20
Grafiku2: Shpërndarja e numrit të mësuesve që iu përgjigjën anketës për shkollë.....	20
Grafiku3: Perceptimi i nxënësve për bullizmin sipas shkollave	26
Grafiku 4: Shkalla e informimit të nxënësve rreth hapave që duhet të ndërmarrin nëse përballen me bullizëm në shkollë.....	27
Grafiku 5: Pjesëmarrësit e përfshirë në përgatitjen e aktiviteteve kundër bullizmit	28
Grafiku6: Aktorët që kanë marrë pjesë në aktivitetet kundër bullizmit.....	28
Grafiku7: Perceptimi se çfarë nuk ka ndryshuar në lidhje me bullizmin pas aktiviteteve kundër bullizmit	29
Grafiku8: Perceptimi i mësuesve për zbatimin e politikës	33
Grafiku9: Perceptimi i mësuesve për rolin e trajnimit në trajtimin e bullizmit	34
Grafiku 10: Ndikimi i projektit në ndërgjegjësimin e nxënësve në shkollat përfituese.....	35
Grafiku11: Perceptimi i mësuesve për vazhdimin e zbatimit të politikës pas përfundimit të projektit në shkollat SHP	35
Grafiku12: Shkalla e aktiviteteve të drejtuara nga nxënësit	36
Grafiku13: Incidentet në shkolla 12 muajt e fundit	39
Grafiku 14: Perceptimi i mësuesve për efektet e aktiviteteve kundër bullizmit	40
Grafiku15: Perceptimi i mësuesve për organizimin e aktiviteteve në të ardhmen	41

Lista e figurave

Figura1:	Përmbledhje e fazave të procesit analitik sipas grupeve	24
Figura2:	Përmbledhje e temave kryesore nga pjesëmarrësit	43
Figura3:	Trekëndëshi i aktorëve socialë kryesorë në shkolla.....	100

Lista e tabelave

Tabela1:	Shpërndarja e anketave në shkolla sipas qarkut dhe sistemit shkollor	19
Tabela2:	Fokus grupe të përziera sipas qarkut dhe sistemit shkollor.....	21
Tabela3:	Fokus grupe të ndara sipas qarkut dhe sistemit shkollor.....	22
Tabela 4:	Intervistat në shkolla sipas qarkut dhe sistemit shkollor.....	22
Tabela 5:	Perceptimi i nxënësve për klimën në shkollat e tyre.....	30
Tabela 6:	Pozicioni i mësuesve në shkollë	32
Tabela 7:	Shpeshtësia e këshillimeve të ofruara për nxënësit.....	37
Tabela 8:	Shpeshtësia e përfshirjes prindërore në eventet/aktivitetet shkollore	38
Tabela 9:	Perceptimi i mësuesve për klimën në shkollat e tyre	38
Tabela10:	Perceptimi i mësuesve për ata që kanë marrë pjesë në përgatitjen e aktiviteteve dhe ata që morën pjesë në to....	40
Tabela11:	Rrëfime të grupeve mikse mbi ndikimin e projektit në klasat e 9-ta të shkollës 9-vjeçare.....	45
Tabela12:	Rrëfimet e grupit të përzierë mbi ndikimin e projektit në shkollat e mesme	61
Tabela13:	Pohimet e nxënësve për ndikimin e Projektit	69
Tabela14:	Vlerësimet e mësuesve për ndikimin e projektit	78
Tabela15:	Vlerësimet e prindërve për ndikimin e projektit.....	88
Tabela16:	Vlerësimet e drejtorëve për ndikimin e projektit.....	93
Tabela17:	Përmbledhje e objektivave të Projektit nga perspektiva e qëllimeve të këtij studimi.....	114

1. HYRJE

1.1 Konteksti i studimit

— Pothuajse 30 vjet më parë, Shqipëria është ekspozuar ndaj fenomeneve të ndryshme të patrajuara sociale. Bullizmi si koncept është hulumtuar horizontalisht në kuadrin e koncepteve si dhuna apo abuzimi, por nuk është hulumtuar në nivel kombëtar. Kështu, dëshmitë për këtë fenomen kanë qenë të pakta. Projekti i mbështetur bashkërisht nga Bashkimi Evropian dhe Këshilli i Evropës synonte gjetjen e mjeteve efektive për të luftuar bullizmin dhe ekstremizmin në sistemin arsimor në Shqipëri në përputhje me standardet dhe praktikatat e Këshillit të Evropës. Projekti u fokusua në tre nivele: zhvillimin e mekanizmave efektivë në shkolla për krijimin e mjediseve të sigurta në shkolla (hartimi i politikave), ngritje kapacitetesh dhe aktivitete ndërgjegjëse.

— Projekti filloi (maj 2016) dhe u pasua nga studimi i parë kombëtar për bullizmin dhe ekstremizmin në sistemin arsimor, i organizuar nga Instituti Shqiptar i Studimeve të Opinioneve Publik (ISOP, 2017). Gjetjet e këtij studimi treguan se kishte nevojë për ndërhyrje, një program i hartuar nga Këshilli i Evropës për të zbatuar në 21 shkolla pilot në Shqipëri.

— Në zbatimin e projektit, u trajnuan më shumë se 210 mësues në 21 shkolla pilot në Shqipëri nga programi i akredituar i trajnimit të mësuesve, u shpall Dita Kombëtare kundër Bullizmit më 21 nëntor dhe u hartuan politika dhe praktika shkollore kundër bullizmit, si dhe një Udhërrëfyes për autoritetet kombëtare për parandalimin e bullizmit në sistemin arsimor në Shqipëri.

■ Ky studim ka për qëllim vlerësimin e ndikimit të ndërhyrjeve në 21 shkolla në Shqipëri gjatë periudhës së zbatimit të projektit. Mbledhja e të dhënave gjatë studimit ka qenë gjithëpërfshirëse, duke marrë për bazë një sërë të dhënash sasiore dhe cilësore nga burime të ndryshme.

1.2. Qëllimi i studimit

■ Studimi ofron disa dëshmi për ndikimin që kanë pasur ndërhyrjet e bëra në kuadër të projektit përmes konstatimeve lidhur me objektivat e tij kryesore:

- matja e ndryshimeve që mund t'u atribuohen ndërhyrjeve të projektit të përbashkët të Instrumentit Horizontal të BE-së/KiE;
- mbledhja dhe analizimi i të dhënave për efikasitetin dhe efikasitetin e projektit;
- vlerësimi i ndikimit dhe qëndrueshmërisë së projektit në sistemin arsimor në Shqipëri.

■ Pas hyrjes, në këtë studim, përshkruhet *Metodologjia, Analizimi i të Dhënave, Konkluzionet, Gjetjet dhe Rekomandimet Kryesore*.

2. METODOLOGJIA

2.1 Çështjet e trajtuara në studim

■ Ky studim mbështetet në një trekëndësh metodologjik, ndërsa për procesin e studimit është përdorur qasja nga poshtë-lart. Pjesëmarrësit e përfshirë në këtë studim u ftuan për të vlerësuar projektin. Ata ishin nxënës, mësues dhe prindër nga shkollat përfituese (shkollat pilot dhe shkollat për studimin e rasteve) dhe nga shkollat jopërfituese (grupi i kontrollit). Përveç kësaj, në studim u përfshinë edhe grupe të përziera, të përbëra nga nxënës, mësues, prindër, staf shkollor dhe psikologë, si dhe përfaqësues të DAR. Më tej, studimi u zgjerua për të parë edhe pikëpamjet e mentorëve, stafit të projektit dhe këshillit drejtues. Në përpjekje për të rritur besueshmërinë dhe vlefshmërinë e tij, në studim u përdorën metoda të kombinuara (sasiore dhe cilësore), si dhe shumë metoda njëherësh (anketa, fokus grupe dhe intervista).

■ Konkretisht, pyetjet kryesore të studimit që u fokusuan te nxënësit dhe mësuesit nga shkollat përfituese (ShP) dhe shkollat jopërfituese (ShJP) ishin:

- Sa ua atribuojnë nxënësit ndryshimet projektit?
- Deri në çfarë mase e perceptojnë nxënësit projektin si efçent dhe efikas?
- Si e vlerësojnë nxënësit ndikimin dhe qëndrueshmërinë e projektit?

- Sa ia atribuojnë mësuesit ndryshimet projektit?
 - Deri në çfarë mase e perceptojnë mësuesit projektin si eficient dhe efikas?
 - Si e vlerësojnë mësuesit ndikimin dhe qëndrueshmërinë e projektit?
- Përveç kësaj, për Shkollat Përfituese që vepruan si raste studimi, u përdorën shumë metoda cilësore për të matur:

- Sa ua atribuojnë prindërit ndryshimet projektit?
- Deri në çfarë mase e perceptojnë prindërit projektin si eficient dhe efikas?
- Si e vlerësojnë prindërit ndikimin dhe qëndrueshmërinë e projektit?
- Sa ia atribuojnë drejtuesit ndryshimet projektit?
- Deri në çfarë mase e perceptojnë drejtuesit projektin si eficient dhe efikas?
- Si e vlerësojnë drejtuesit ndikimin dhe qëndrueshmërinë e projektit?

■ Për grupet e përziera:

- Sa ua atribuojnë *grupet e përziera të pjesëmarrësve* ndryshimet projektit?
- Deri në çfarë mase e perceptojnë *grupet e përziera të pjesëmarrësve* projektin si eficient dhe efikas?
- Si e vlerësojnë *grupet e përziera të pjesëmarrësve* ndikimin dhe qëndrueshmërinë e projektit?

■ Në fund, për të vlerësuar projektin u ftuan mentorët, stafi i projektit dhe këshilli drejtues. Me secilin grup, u përdorën metoda cilësore për të matur:

- Sa ua atribuojnë *mentorët/stafi i projektit/këshilli drejtues* ndryshimet projektit?

- Deri në çfarë mase e perceptojnë *mentorët/stafi i projektit/këshilli drejtues* projektin si eficient dhe efikas?
- Si e vlerësojnë *mentorët/stafi i projektit/këshilli drejtues* ndikimin dhe qëndrueshmërinë e projektit?

2.2 Instrumentet e studimit

■ Për këtë studim u përdor pyetësi i standardizuar Olweus me pyetje të mbyllura dhe pyetje të hapura për nxënësit dhe për mësuesit.

■ Për të parë aspektet plotësuese të të njëjtit fenomen, pyetjet nga pyetësi i standardizuar Olweus u përdorën për të përpiluar protokolle për grupet e fokusit dhe për intervistat. Protokollet u ndryshuan gjatë periudhës së provës. Të gjitha ndryshimet u miratuan nga anëtarët e këshillit drejtues në Ministrinë e Arsimit, Sportit dhe Rinisë (MASR) në Shqipëri. MASR-ja lehtësoi kontaktin me të gjitha shkollat, kështu që të gjithë pjesëtarët e studimit arritën ta kryenin lehtësisht procesin e mbledhjes së të dhënave dhe informacioneve.

■ Të gjitha instrumentet e përdorura u përkthyen duke përdorur metodën e linguistikës krahasuese (*backtranslation*), nga gjuha angleze në gjuhën shqipe.

2.3 Madhësia e kampionit dhe përzgjedhja

■ Procesi i mbledhjes së të dhënave u organizua në dy faza. Gjatë fazës së parë, u mbledhën të dhëna sasiore nga anketat e administruara në një grup përfaqësues prej **2073** nxënësish dhe mësuesish nga SHP-të¹ dhe SHJP-të. Nga 2073, **1945**iu përgjigjën me sukses anketës, duke përbërë **836** mësues/**605**nxënës (SHP) dhe **278** mësues/**226** nxënës (SHJP). Të gjitha përgjigjet ishin

1. Shkolla përfituese janë shkollat ku u zbatua projekti dhe që vepruan si shkolla pilot; Shkolla Jo-Përfituese janë shkollat ku nuk u zbatua projekti, por që vepruan si grup kontrolli për qëllimet e këtij studimi.

anonime, gjë që garantonte se pjesëmarrësit ishin të lirë të shprehnin pikëpamjet e tyre lidhur me ndikimin e projektit në shkollat e tyre.

■ Gjatë kësaj faze u mblodhën të dhëna cilësore me përdorimin e disa metodave.

■ Gjithsej, **32** fokus grupe (FG) dhe **4** intervista u zhvilluan me një sërë pjesëmarrësish. Në veçanti:

- a) Shkollat pilot si rast studimi: **12** FG u zhvilluan me nxënës (**4**), mësues (**4**) dhe prindër (**4**), si dhe intervista me drejtorë (**4**);
- b) Shkollat pilote jo si rast studimi: **17** FG u zhvilluan me grupe të përziera, të përbëra nga nxënës, mësues, prindër, staf shkollor dhe përfaqësues të DAR-eve, **8** u zhvilluan në shkollat 9-vjeçare (**6** shkolla publike dhe **2** private), kurse dhe **9** u zhvilluan me klasat e 12-ta të shkollave të mesme (**6** shkolla të mesme publike, **2** të mesme AFP dhe **1** e mesme e përgjithshme private);
- c) FG u zhvilluan edhe me mentorët (**1**), stafin e Projektit (**1**) dhe këshillin drejtues (**1**).

■ Shkalla e përgjithshme e përgjigjeve në këtë proces ishte mbi 90%, duke i bërë gjetjet të besueshme dhe të vlefshme.

2.4 Administrimi i anketës

Duke marrë parasysh qasjen sasiore të studimit dhe qëllimin e përgjithësimit të gjetjeve, për studimin u përdor një kampion i shtresëzuar me disa faza. Procesi i përzgjedhjes u bë përmes një grupi të paracaktuar kriteresh, të cilat përfshinin:

- > Zonën gjeografike;
- > Nivelin e shkollës (fillore, e mesme e përgjithshme dhe e mesme profesionale);
- > Llojin e shkollës, private/publike.

— Faza e parë e kampionimit u fokusua tek shkollat pilot të ndara në të 12 qarqet e Shqipërisë, siç tregohet në tabelën vijuese dhe te kriteret e përmendura më lart. Sa për shkollat pilot, ata u përzgjedhën me metodën e përzgjedhjes së rastësishme.

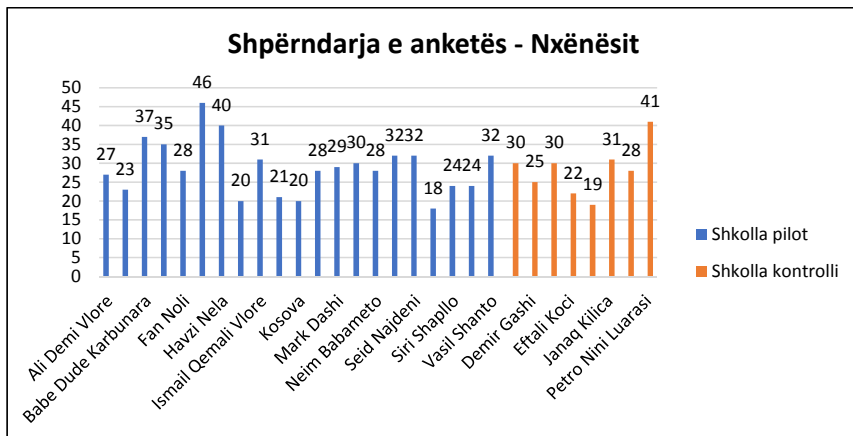
Tabela1: Shpërndarja e anketave në shkolla sipas qarkut dhe sistemit shkollor²

Qarku/ Sistemi shkollor	Shkolla 9-vjeçare		Shkolla të mesme 12-vjeçare		
	Publike	Private	Të përgjithshme	AFP	Private
1.Berat			1		
2. Dibër	1		1		
3.Durrës	1+1			1	
4.Elbasan	1		1+1	1	
5.Fier	1	1	1		
6.Gjirokastrë			1		
7.Korçë	1				
8.Kukës			1		
9.Lezhë	1				
10.Shkodër	1				1
11.Tiranë	2+1	1+1	1+1	1	
12.Vlorë	1		1		
TOTALI=29	6+3+3	1+2	6+1+3	1+2	1

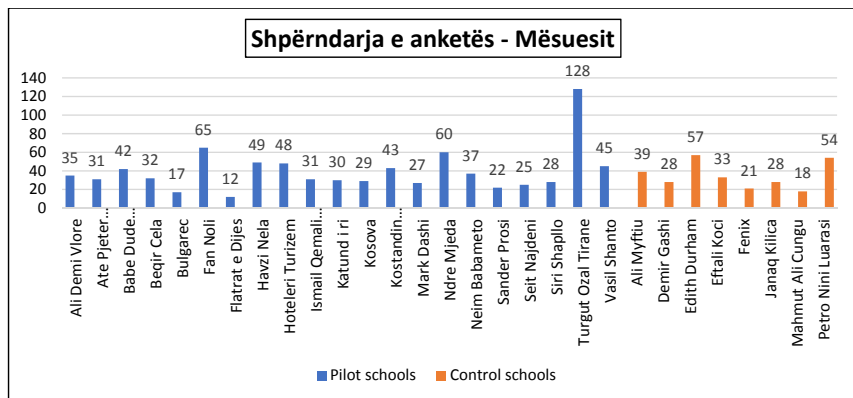
— Siç tregohet në tabelën 1 më sipër, anketat u shpërndanë në 29 shkolla në 12 qarqe, ku 21 janë ShP, 4 janë shkolla të studimit të rasteve dhe 12 janë ShJP. Për numrin e detajuar të nxënësve dhe mësuesve të përfshirë në shpërndarjen e anketave për shkollë, ju lutemi shihni grafikun 1 dhe grafikun 2 më poshtë.

2. Numrat me ngjyrë të kuqe përfaqësojnë shkollat përfituese, me ngjyrë të gjelbër shkollat përfituese të rasteve të studimit, kurse numrat me ngjyrë blu shkollat jopërfituese

Grafiku 1: Shpërndarja e nxënësve që iu përgjigjën anketës për shkollë

Grafiku 2: Shpërndarja e numrit të mësuesve që iu përgjigjën anketës për shkollë

2.5 Kryerja e fokus grupeve dhe intervistave

— Pas shpërndarjes së anketave, procesi i grumbullimit të të dhënave u zgjerua për kryerjen e FG dhe Intervistave me grupe të përziera dhe individuale të pjesëmarrësve, në SHP dhe SHJP. Tabelat (Tabelat 2 deri 4), tregojnë shpërndarjen e FG dhe Intervistave, sipas qarkut dhe sistemit shkollor.

Tabela 2: Fokus grupe të përziera sipas qarkut dhe sistemit shkollor³

Qarku/ Sistemi shkollor	9-vjeçare		Klasat e 12-ta të shkollave të mesme		
	Publike	Private	E përgjithshme	AFP	Private
1.Berat			1		
2. Dibër			1		
3.Durrës	1			1	
4.Elbasan	1		1		
5.Fier	1	1			
6.Gjirokastrë			1		
7.Korçë					
8.Kukës			1		
9.Lezhë					
10.Shkodër	1				1
11.Tiranë	2	1		1	
12.Vlorë			1		
TOTALI=17	6	2	6	2	1

3. Numrat me ngjyrë të kuqe përfaqësojnë shkollat përfituese

Tabela3: Fokus grupe të ndara sipas qarkut dhe sistemit shkollor

Qarku/ Sistemi shkollor	9-vjeçare		Klasat e 12-ta		
	Publike	Private	Të përgji- thshme	AFP	Private
7.Korçë	3				
9.Lezhë	3				
11.Tiranë			3		
12.Vlorë	3				
TOTAL=12	9		3		

Tabela 4: Intervistat në shkolla sipas qarkut dhe sistemit shkollor⁴

Qarku/ Sistemi shkollor	9-vjeçare		Klasat e 12-ta		
	Publike	Private	Të përgji- thshme	AFP	Private
7.Korçë	1				
9.Lezhë	1				
11.Tiranë			1		
12.Vlorë	1				
TOTAL=4	3		1		

4. Numrat me ngjyrë të gjelbër përfaqësojnë shkollat përfituese për rast studimi

2.6 Analiza e të dhënave -cilësore dhe sasiore

■ Studimet që bëhen pas një projekti apo një ndërhyrjeje të caktuar konsistojnë në krahasimin e pikëpamjeve për të njëjtën çështje, duke parë perceptimet e ndryshme në varësi të pozicionit brenda hierarkisë së aktorëve të përfshirë. Ky studim kombinon nivelin përshkrues të analizës sasiore me analiza cilësore të thelluara të siguruara nga kryerja e fokus grupeve (me grupe të njëjta dhe të përziera) dhe intervistave, ku të gjitha përpjekjet plotësojnë njëra-tjetrën për arritjen e rezultateve të përgjithësuara.

■ Të dhënat sasiore për nxënësit dhe mësuesit janë të një niveli përshkrues. Janë nxjerrë krahasime mes çdo grupi - nxënës dhe mësues - nga të dyja llojet e shkollave përfaqësuese - SHP dhe SHJP. Vlefshmëria dhe besueshmëria e të dhënave janë garantuar përmes referencave të kryqëzuara midis burimeve të të dhënave. Kampioni i madh i përdorur ishte përfaqësues për shkollat që morën pjesë në këtë studim dhe konsistenca e përgjigjeve të marra i bën ato edhe më të besueshme.

■ Kjo konsistencë zgjerohet më pas edhe përmes një sërë përshkrimesh të ndryshmeve që merren nga diskutimet ballë për ballë, vizitat në shkolla, ilustrimet dhe tregimet individuale rreth ndikimit të projektit. Bisedat e zgjeruara me nxënësit, prindërit, mësuesit, stafin, drejtorët, si dhe mentorët, stafin e projektit dhe këshillin drejtues ofrojnë sqarime dhe njohuri mbi kuptimin e këtij ndikimi.

■ Ju lutemi, referojuni Figurës 1 më poshtë për një kuadër të vizualizuar të procesit të analizës së të dhënave cilësore, ku eksplorothen rrëfimet e pjesëmarrësve⁵ lidhur me projektin.

5. Rrëfimet – Çfarë pretendojnë/thonë pjesëmarrësit për secilën temë kryesore.

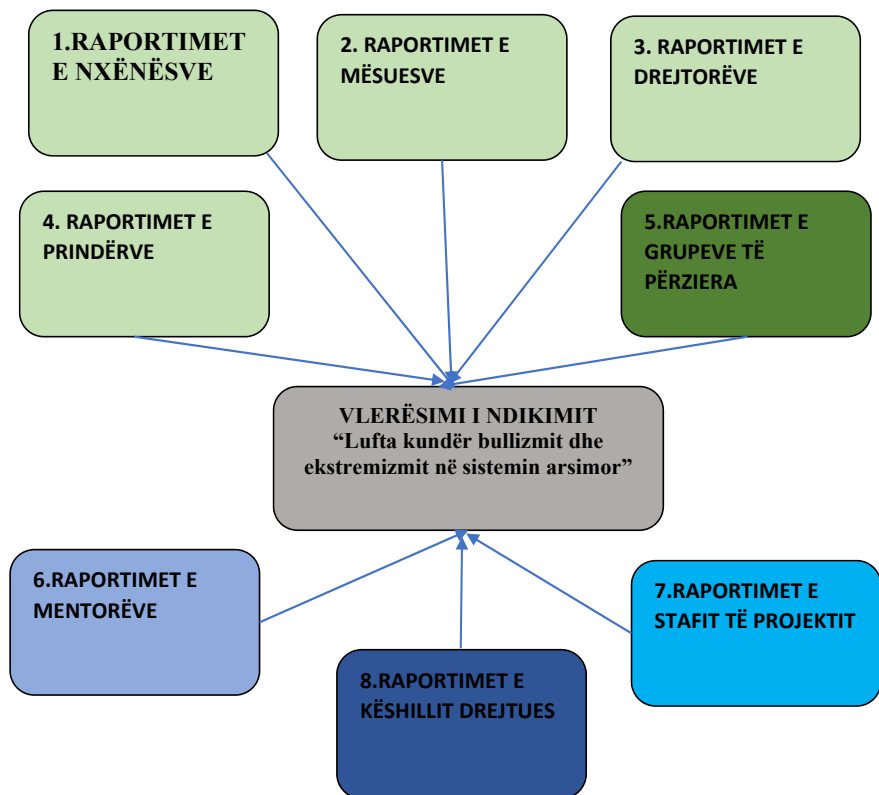

Figura1: Përmbledhje e fazave të procesit analitik sipas grupeve

3. ANALIZA E TË DHËNAVE - SASIORE

3.1 Perceptimi i nxënësve për ndikimin e projektit - Shkollat pilot kundrejt Shkollave të Grupit të Kontrollit

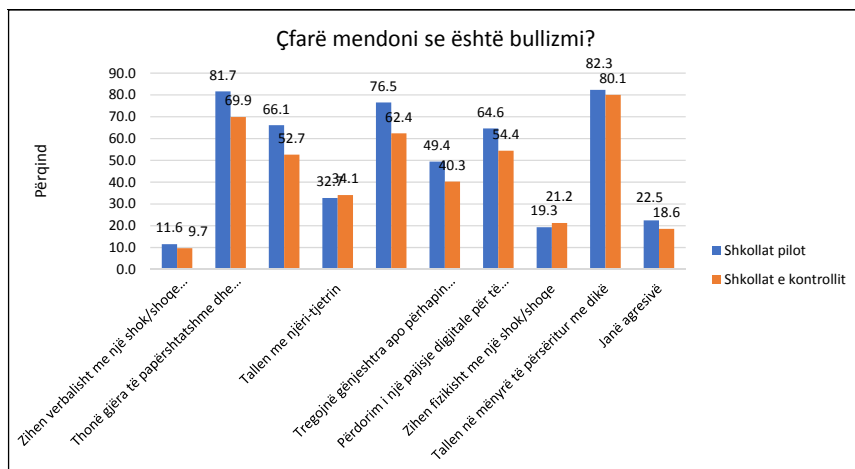
— Ky seksion ka për qëllim të analizojë perceptimet e nxënësve mbi ndikimin e projektit. Numri i përgjithshëm i nxënësve që morën pjesë ishte 831, ku 605 ishin nxënës të SHP dhe 226 të SHJP. Nxënësit ishin të shkollave 9-vjeçare dhe të mesme, klasat 6 deri në 12. Në lidhje me përbërjen gjinore, 55% ishin vajza, kurse 43% ishin djem nga SHP, që ishte pak a shumë e njëjtë edhe me përbërjen gjinore të nxënësve në SHJP, ku 48% ishin vajza dhe 49% ishin djem.

— Këto të dhëna u përdorën për të matur se sa ua atribuojnë *nxënësit nga* të dyja llojet e shkollave ndryshimet që kanë ndodhur projektit të zbatuar, nëse e vlerësojnë projektin si eficient dhe efikas dhe se si e vlerësojnë ndikimin dhe qëndrueshmërinë e projektit.

— Në përpjekje për të eksploruar çështjet e studimit, hipoteza themelore nisët nga parashikimi që ky projekt do të ndikonte te më shumë nxënës në shkollat përfituese (shkollat pilote dhe shkollat pilote për studim rastesh) sesa te nxënësit në shkollat jopërfituese (shkollat e grupit SHJP). Ky seksion do të shqyrtojë pyetjet kryesore për të treguar se si e kanë perceptuar ndikimin e projektit këto dy grupe.

— Nxënësve iu kërkua fillimisht të reflektonin mbi atë që ata mendonin se ishte bullizëm. Grafiku (3) më poshtë tregon përkufizimin e tyre të bullizmit, në përqindje.

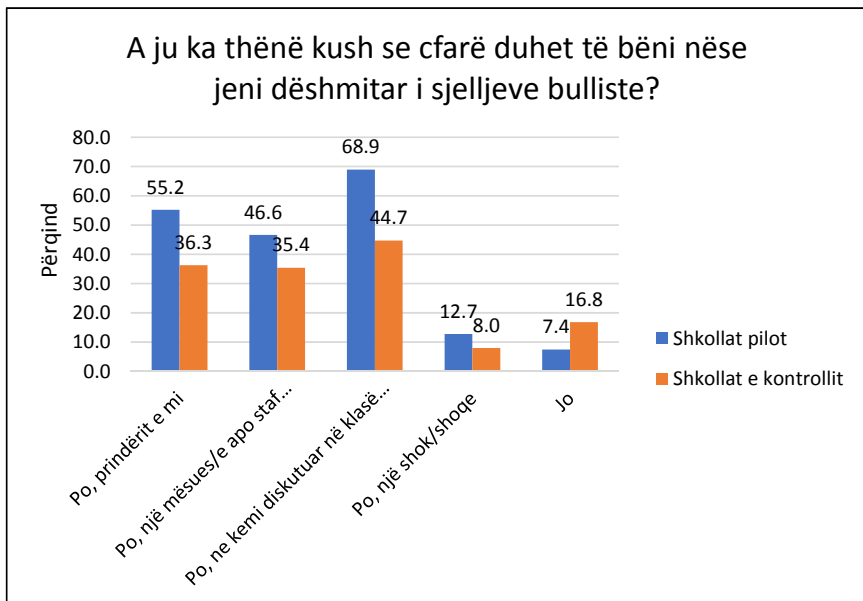
Grafiku3: Perceptimi i nxënësve për bullizmin sipas shkollave

— Nxënësit nga të dy shkollat i lidhën aktet e listuara me bullizmin, duke treguar se ata e kuptonin mirë fenomenin e bullizmit në përgjithësi.

— Kur nxënësit u pyetën nëse dikush i kishte udhëzuar se çfarë të bënin nëse do të bëheshin viktimë ose dëshmitarë të bullizmit, duket qartë se përgjigjet e nxënësve në SHP treguan se ata ishin më të informuar se bashkëmoshatarët e tyre në SHJP. (Grafiku 4). Përveç kësaj, nëse ishin informuar, një pjesë e pyetjes ishte se çfarë do të bënin ata në raste të tilla. 57% e nxënësve në SHP deklaruan se do ta raportonin ose do të flisnin me një të rritur krahasuar me vetëm 36% të nxënësve në SHJP.

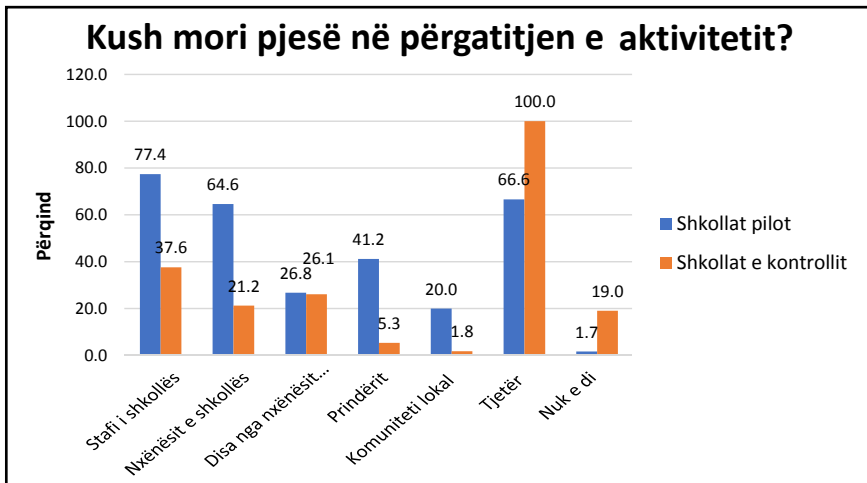
Grafiku 4: Shkalla e informimit të nxënësve rreth hapave që duhet të ndërmerren nëse përballen me bullizëm në shkollë

— Përfshirja e nxënësve në aktivitetet e shkollës është një tjetër komponent i rëndësishëm i hulumtuar në këtë studim. Përqindja e nxënësve në SHP që deklaruan se shkolla e tyre ishte e përfshirë në zbatimin e projektit ishte 93%, duke dëshmuar se SHP-të i kishin përfshirë nxënësit e tyre në këtë proces. Përfshirja e nxënësve në aktivitete që nuk lidhen me bullizmin, d.m.th. hartimi i rregullave të klasës, tregoi gjithashtu se nxënësit në SHP ishin më përpara sesa bashkëmoshatarët e tyre në SHJP me 30% (SHP = 74,3, SHJP = 44,3). Përveç kësaj, afërsisht 69% e nxënësve në SHP treguan se ishin të përfshirë në aktivitetet kundër bullizmit (2017 dhe 2018), ndërsa kolegët e tyre në SHJP shënuan përqindje më të ulët (30%).

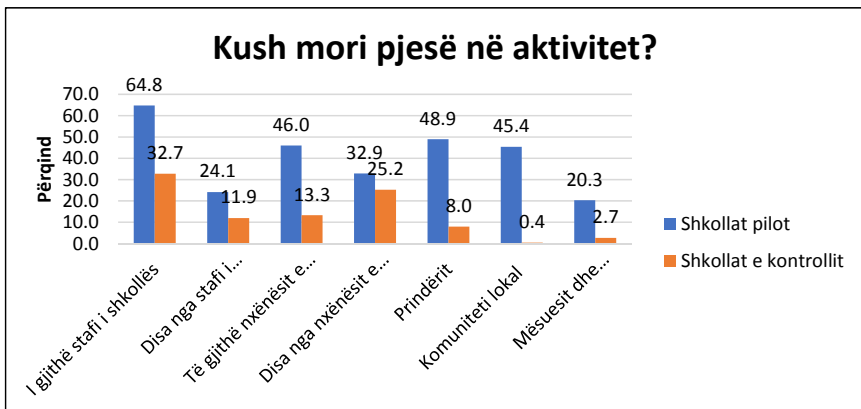
— Për më tepër, edhe përgjigjet e nxënësve në lidhje me aktorët e tjerë që kishin marrë pjesë në aktivitetet anti-bullizëm ndryshonin mes dy grupeve (Grafiku 5). Nga gjetjet, pjesëmarrja e stafit të shkollës, nxënësve të tjerë të shkollës dhe prindërve të tyre në SHP është mbresëlënëse në krahasim me përgjigjet e nxënësve të SHJP-ve.

Grafiku 5: Pjesëmarrësit e përfshirë në përgatitjen e aktiviteteve kundër bullizmit

— Këto dallime rezultuan edhe në një pjesëmarrje më të lartë të pjesëmarrësve në aktivitete, të cilat përsëri tregojnë se SHP-të përfituan më shumë nga projekti. Me fjalë të tjera, përgjigjet e nxënësve mbi aktorët që kishin marrë pjesë në aktivitetet kundër bullizmit treguan gjithashtu prova të forta për një numër më të madh aktorësh në shkollat përfituese krahasuar me ato jopërfituese (Grafiku 6).

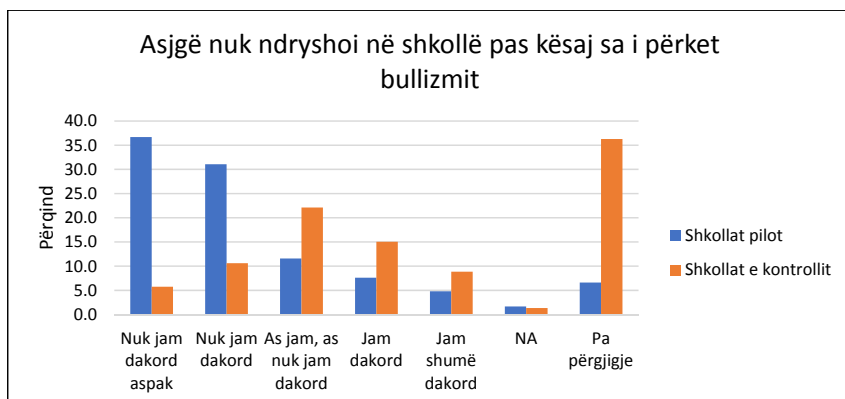
Grafiku 6: Aktorët që kanë marrë pjesë në aktivitetet kundër bullizmit

— Kur nxënësit reflektuan mbi rëndësinë e aktiviteteve kundër bullizmit, mbi ndihmën që mund t’u jepnin të tjerëve për të mësuar rreth rreziqeve të bullizmit, ajo çka ishte për t’u vënë re ishte se ndërsa 73% e nxënësve në SHP u shprehën se ishin shumë dakord me këtë pohim, 53% e nxënësve në SHJP u përgjigjën se nuk ishin *aspak dakord*, dhe nuk është dhënë përgjigje në 31% të rasteve. Vlen të përmendet këtu se vetëm 40% e nxënësve në SHJP u përgjigjën se ngjarje të tilla kishin ndodhur në shkollat e tyre. Kështu, në vend që të përmblihet se SHJP-të nuk i shohin si të rëndësishme këto aktivitete, këta tregues mund të nënkuptojnë se mospërgatitja e aktiviteteve të tilla mund të ndikojë në mënyrën se si i shohin nxënësit këto aktivitete.

— Për më tepër, nxënësit u ftuan të ndajnë perceptimin e tyre mbi ndryshimet që lidhen me bullizmin pas përfshirjes së shkollave të tyre në veprimtaritë dhe ngjarjet kundër bullizmit. Saktësisht, nxënësit u ballafaquan me pohime si “Asgjë nuk ka ndryshuar sa ai përket bullizmit në shkollën tonë pas kësaj”. Në këtë rast, grafiku i mëposhtëm siguron edhe një dëshmi tjetër për të treguar se nxënësit në SHP, 67% nuk ranë dakord ose nuk ranë aspak dakord me këtë pohim, duke dalë kundër bashkëmoshatarëve të tyre në SHJP, të cilët treguan njëfarë pajtueshmërie me mungesën e ndryshimeve që lidhen me bullizmin në shkollat e tyre.

Grafiku7: Perceptimi se çfarë nuk ka ndryshuar në lidhje me bullizmin pas aktiviteteve kundër bullizmit

— Në fund, nxënësit vlerësuan klimën e shkollave të tyre (Tabela 5). Në përgjithësi, nxënësit nga të dy shkollat ranë dakord se klima në shkollat e tyre është pozitive, ku shkollat përfituese raportuan përqindje më të larta për çdo karakteristikë në krahasim me shkollat jopërfituese të këtij projekti.

Tabela 5: Perceptimi i nxënësve për klimën në shkollat e tyre

KLIMA dhe Shkollat/Shkalla e dakordësisë	Mikpritëse		E sigurt		Gjithë përfshirëse		Bashkëpunuese		Efiçente	
	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll
Jam dakord	92.2	79.6	86.1.4	67.7	85.1	68.2	89.4	76.6	88.1	65.5
As jam, as nuk jam dakord	4.5	12.8	9.8	18.6	8.6	18.6	6.0	13.3	6.0	21.7
Nuk jam dakord	0.5	5.3	1.8	9.7	3.0	6.6	2.3	7.1	1.7	8.8
Nuk jam aspak dakord	0.5		0.5	2.7	1.3	4.9	0.5	2.2	1.0	2.2
Pa përgjigje	2.3	2.2	1.8	1.3	2.0	1.8	1.8	1.8	3.3	1.8

— Analiza përshkruese për nxënësit tregon se ndërhyrjet e ofruara nga projekti kanë pasur shumë efekt në shkollat përfituese në krahasim me shkollat jopërfituese. Ndikimi u pasqyrua në atë që nxënësit mendonin se ishte bullizmi, në kuptimin e asaj që nxënësit duhet të bënin nëse përballeshin me bullizëm, si dhe rolin e stafit të shkollës dhe prindërve në përgatitjen e tyre për veprimet që duhen ndërmarrë. Ndërhyrja ishte efektive në sjelljen e shkollës dhe komunitetit të jashtëm së bashku për të marrë pjesë në aktivitetet kundër bullizmit në shkolla. Për më tepër, ndikimi i ndërhyrjes ishte më efektiv sa i përket mënyrës se si nxënësit në SHP i konsideronin të dobishme aktivitetet kundër bullizmit dhe se si ata ua atribuuan ndryshimet në lidhje me bullizmin pikërisht atyre ndërhyrjeve. Falë atyre ndërhyrjeve, mënyra se si e vlerësonin klimën e shkollës reflektonte gjithashtu efektin e tyre. Nuk ka asnjë të dhënë që të tregojë për diferenca në rezultate sipas klasave apo gjinisë.

3.2 Perceptimi i mësuesve për ndikimin e projektit - Shkollat Pilot kundrejt Shkollave të Grupit të Kontrollit

— Ky seksion paraqet një analizë përshkruese mbi perceptimin e mësuesve për ndikimin e projektit. Numri i përgjithshëm i mësuesve që kanë marrë pjesë është 1114, ku 836 punonin në SHP dhe 278 në SHJP. Ata punonin në shkollat fillore dhe të mesme, në shkolla të mesme të përgjithshme dhe të mesme profesionale, si në sektorin arsimor publik, ashtu edhe atë dhe privat. Në lidhje me ndarjen gjinore, kishte mungesë ekuilibri, pasi 81% e mësuesve ishin femra, kurse 17% meshkuj, në raport me numrin e grave në këtë profesion që përgjithësisht është më i lartë në sistemin arsimor shqiptar.

— Këto të dhëna matën se sa ia atribuojnë mësuesit nga shkollat pjesëmarrëse ndryshimet projektit të zbatuar, pavarësisht nëse e shihnin projektin si eficient dhe efikas dhe si e vlerësonin ndikimin dhe qëndrueshmërinë e projektit.

— Në përpjekje për të eksploruar pyetjet e hulumtimit, hipoteza themelore konsiston në parashikimin se projekti do të kishte ndikuar te më shumë mësues në shkollat përfituese (shkollat pilot dhe shkollat pilot për studimin e rasteve) sesa ato në shkollat jopërfituese (SHJP- shkollat e grupit të kontrollit). Ky seksion do të shqyrtojë pyetjet kryesore për të treguar se si këto dy grupe e kanë perceptuar ndikimin e projektit. Për një analizë të plotë statistikore mbi të dhënat e mësuesve, ju lutemi shihni Shtojcën 121.

— Në kohën kur u zhvillua studimi, pjesëmarrësit kishin dhënë mësim nga më pak se një vit deri në më shumë se 20 vjet. Tabela më poshtë (Tabela 6) tregon shpërndarjen e pozicionit të tyre gjatë përfundimit të anketave.

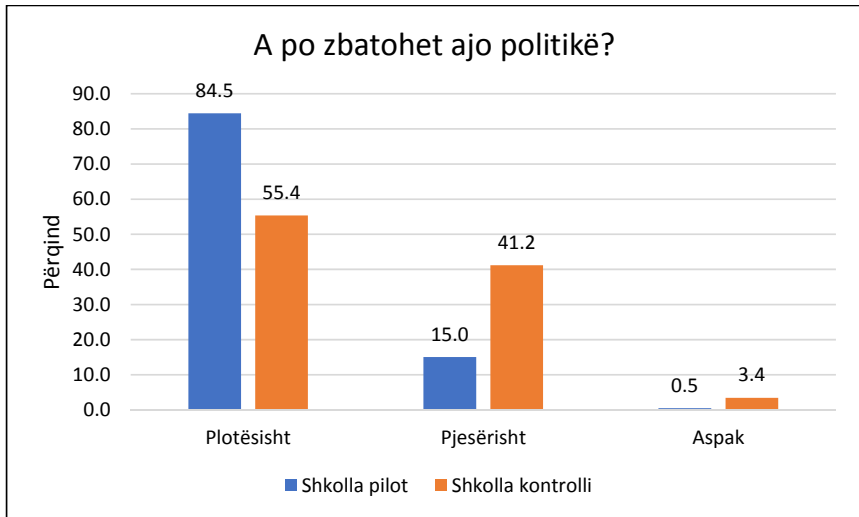
Tabela 6: Pozicioni i mësuesve në shkollë

Pozicioni në shkollë	Shkollat pilot	Shkollat e kontrollit
Drejtorë shkollash	2	1
Mësues lëndësh	41	47
Mësues klase	12	17
Mësues kujdestar	39	31
Tjetër, specifikoni	3	1
Pa përgjigje	3	3

— Kur mësuesit u pyetën nëse në shkollat e tyre kishte një politikë anti-bullizmi, përgjigjja ishte 95% në SHP dhe 81% në SHJP. Mësuesit në të dy shkollat u përgjigjën në shkallë të ngjashme kur u pyetën nëse kishin qenë të përfshirë në hartimin/zhvillimin e politikave (44% në SHP, 42% në SHJP). Kur u pyetën nëse nxënësit e tyre ishin përfshirë në këtë proces, 84% e mësuesve në SHP dhe 63% të mësuesve në SHJP u përgjigjën pozitivisht.

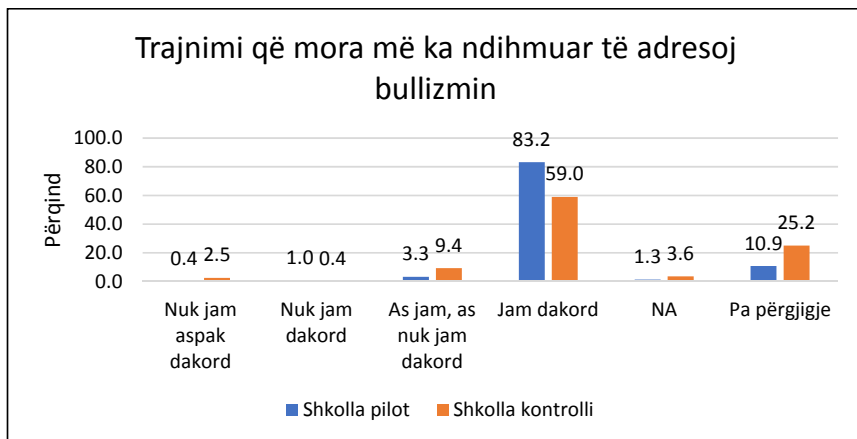
— Për pyetjen nëse politika po zbatohet, mësuesit në SHP (84%) i tejkaluan kolegët e tyre në SHJP (55%). Mësuesve iu kërkua gjithashtu të vlerësonin se sa efiçente ishte politika, për të cilën mësuesit në të dy llojet e shkollave, u përgjigjën (*dakord/shumë dakord*) në një shkallë të konsiderueshme, me 89% në SHP dhe 72% në SHJP (Grafiku 8).

Grafiku 8: Perceptimi i mësuesve për zbatimin e politikës

— Përveç kësaj, u vlerësua perceptimi i mësuesve për trajnimet që kanë të bëjnë me bullizmin, nëse kishin marrë trajnim, sa kishte zgjatur trajnimi, kush e kishte ofruar trajnimin dhe nëse trajnimi kishte ndihmuar në trajtimin e fenomenit. Në SHP, 83% e mësuesve konfirmuan se kanë marrë trajnim, kurse në SHJP ishin 55%. Ata gjithashtu u pyetën se kush u kishte ofruar trajnim dhe të dy grupet thanë se kishin qenë ose trajnerë të jashtëm ose mësues nga shkollat e tjera, me përqindje më të madhe në këtë rast nga ShP-të. Përveç kësaj, Grafiku 9 tregon shkallën në të cilën mësuesit e perceptonin trajnimin si të dobishëm. Përsëri, mësuesit në SHP dolën më lart, mbi 83%, krahasuar me kolegët e tyre në SHJP, që shënuan 59%.

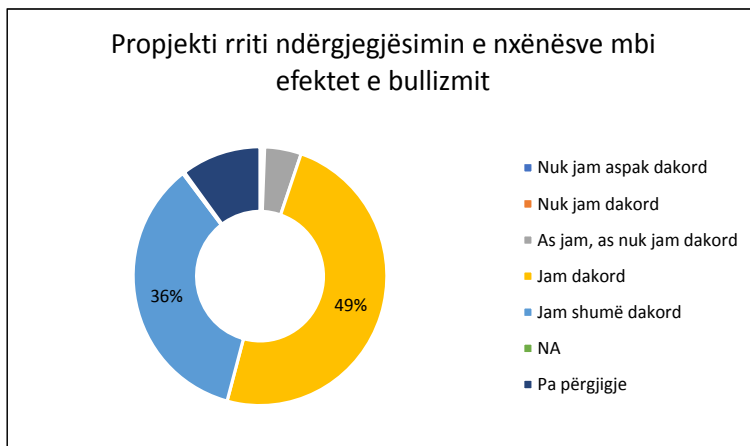
Grafiku 9: Perceptimi i mësuesve për rolin e trajnimit në trajtimin e bullizmit

— Gjatë aksionit, shkollat kanë hartuar/zhvilluar politika kundër bullizmit dhe plane veprimi. Kur u pyetën nëse kishte nevojë për udhëzime në shkallë kombëtare për luftën kundër bullizmit në shkolla, mësuesit nga të dy grupet ranë dakord ose shumë dakord me ofrimin e udhëzimeve. Mësuesve iu kërkua gjithashtu të reflektonin se sa kapacitet kishin shkollat e tyre për hartim politikash pa mbështetje të jashtme dhe rezultatet nga të dy shkollat treguan se rreth 57% e mësuesve të SHP dhe 38% e mësuesve të SHJP ranë dakord ose shumë dakord me këtë pohim.

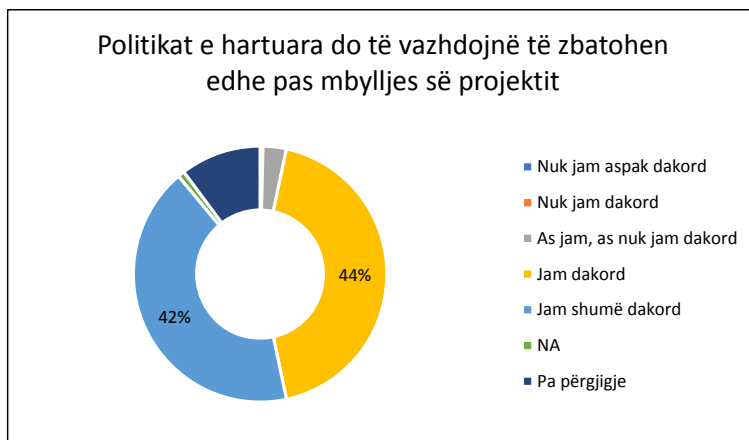
— Perceptimet e mësuesve në SHP u eksploruan më tej. Ata u pyetën në mënyrë specifike rreth ndikimit të projektit në shkollat e tyre. Në detaje, 66% e mësuesve u shprehën se projekti kishte zvogëluar rastet e bullizmit në shkollat e tyre, 85% e tyre besonin se kishte ngritur vetëdijen për bullizmin midis nxënësve (Grafiku 10) dhe stafit shkollor, kurse 74% e tyre konfirmuan se projekti kishte rritur ndërgjegjësimin e prindërve.

Grafiku 10: Ndikimi i projektit në ndërgjegjësimin e nxënësve në shkollat përfituese

— Sa i përket zbatimit të protokolleve kundër bullizmit, 70% e mësuesve *ishin dakord/shumë dakord*. Përveç kësaj, 86% e mësuesve *ishin dakord/shumë dakord* për vazhdimin e zbatimit pas përfundimit të projektit (Grafiku 11).

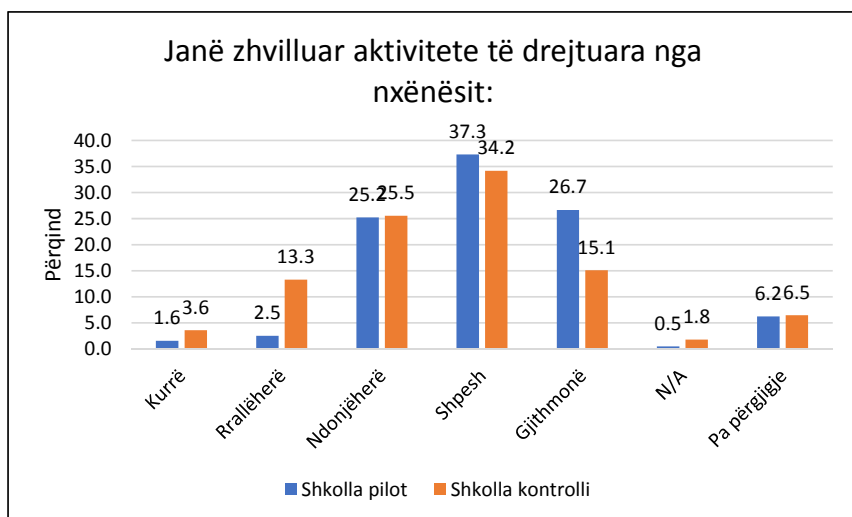
Grafiku 11: Perceptimi i mësuesve për vazhdimin e zbatimit të politikës pas përfundimit të projektit në shkollat SHP

— Përveç kësaj, të dhëna interesante të nxjerra nga të dyja grupet dhe perceptimi i tyre mbi protokollet e zbatuara treguan se mësuesit në SHP u përgjigjën në një shkallë më të lartë shpeshtësie mbi disa protokolle që po praktikoheshin, si: *Mbikëqyrjet efektive të nxënësve jashtë klasave; Staf i për bullizmin; Riorganizimi i hapësirës fizike për të reduktuar potencialin e bullizmit; Përdorimi i materialeve mësimore kundër bullizmit; Ushtrimet në klasë, të tilla si lojë me role, detyrat me shkrim dhe Zhvillimi dhe vendosja e rregullave të klasës.* Hendeku midis dy shkollave nuk ishte i konsiderueshëm për një protokoll - *Diskutimi i rregullt në klasë mbi temat për bullizmin* - ku të dy grupet arritën rezultate relativisht të larta.

— Përfshirja e nxënësve në aktivitetet e shkollës kundër bullizmit ishte edhe një temë tjetër e eksploruar nga kjo anketë. Sërisht, mësuesit në SHP u përgjigjën se ishin përfshirë me nxënësit në ekipin kundër bullizmit më shumë se kolegët e tyre në SHJP. Gjithashtu, mësuesit në SHP konfirmuan një shkallë më të lartë aktivitetesh të drejtuara nga nxënësit e tyre (Grafiku 12).

Grafiku 12: Shkalla e aktiviteteve të drejtuara nga nxënësit

— Ndikimi i projektit u pasqyrua edhe në rolin e shkollës në këshillimin e nxënësve kur përballen me bullizmin. Tabela 7 paraqet një pamje të përgjithshme të shpeshtësisë së mësuesve që ushtrojnë këshillim individual dhe në grup për nxënësit në pozicionin e viktimës dhe të ngacmuesit. Rezultatet treguan se edhe pse mësuesit e të dy shkollave bënë përpjekje për t’u ofruar këshillime nxënësve që dëshmonin incidente bullizmi, mësuesit në SHP bënë këshillime më shpesh se mësuesit në SHJP. Përveç kësaj, ata ofronin më shumë seanca individuale sesa në grup, gjë që flet për një mbështetje të personalizuar të thelluar për nevojat e nxënësve.

Tabela 7: Shpeshtësia e këshillimeve të ofruara për nxënësit

Shpeshtësia e seancës së këshillimit/Iloji i shkollës	Viktima-individuale		Bullizmi -individual		Viktima - grup		Bullizmi - grup	
	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll
Asnjëherë	0.5	3.2	1.0	0.7	5.0	4.0	3.7	1.4
Rrallë	2.2	6.8	1.6	8.6	6.8	9.7	4.8	8.6
Ndonjëherë	11.5	19.4	7.4	15.5	16.3	15.5	15.9	16.9
Shpesh	79.5	64.7	84.0	69.4	63.8	62.3	68.3	65.1
Nuk ka	0.4	1.4	0.2	1.8	0.6	1.8	0.4	1.8
Pa përgjigje	6.1	4.3	5.9	4.0	7.5	6.8	6.9	6.1
Kurrë	0.5	3.2	1.0	0.7	5.0	4.0	3.7	1.4

— Për më tepër, është matur edhe mënyra se si mësuesit e kanë përfshirë prindërit në aktivitetet e shkollës. Siç shihet në Tabelën 8, mësuesit në SHP u shprehën për një përfshirje më të lartë në dhënien e më shumë informacioneve për prindërit dhe në të ftuarit e tyre në eventet shkollore, gjë që ka rezultuar në pjesëmarrje më të lartë të prindërve në aktivitetet kundër bullizmit.

Tabela 8: Shpeshësia e përfshirjes prindërore në eventet/aktivitetet shkollore

Shpeshësia e përfshirjes prindërore/Lloji i shkollës	Dhënia e informacionit		Ftesa në eventet shkollore		Pjesëmarrja në aktivitetet kundër bullizmit	
	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll
Asnjëherë	3.2	7.2	1.3	10.1	1.8	6.5
Rrallë	6.5	16.9	3.6	10.4	4.4	14.4
Ndonjëherë	27.4	28.4	21.9	27.3	17.6	24.1
Shpesh	37.9	26.6	30.4	31.7	34.7	30.2
Gjithmonë	16.7	12.6	35.9	11.9	33.4	16.2
Nuk ka	1.7	1.4	0.6	1.4	0.8	1.8
Pa përgjigje	6.6	6.8	6.3	7.2	7.3	6.8
Kurrë	3.2	7.2	1.3	10.1	1.8	6.5

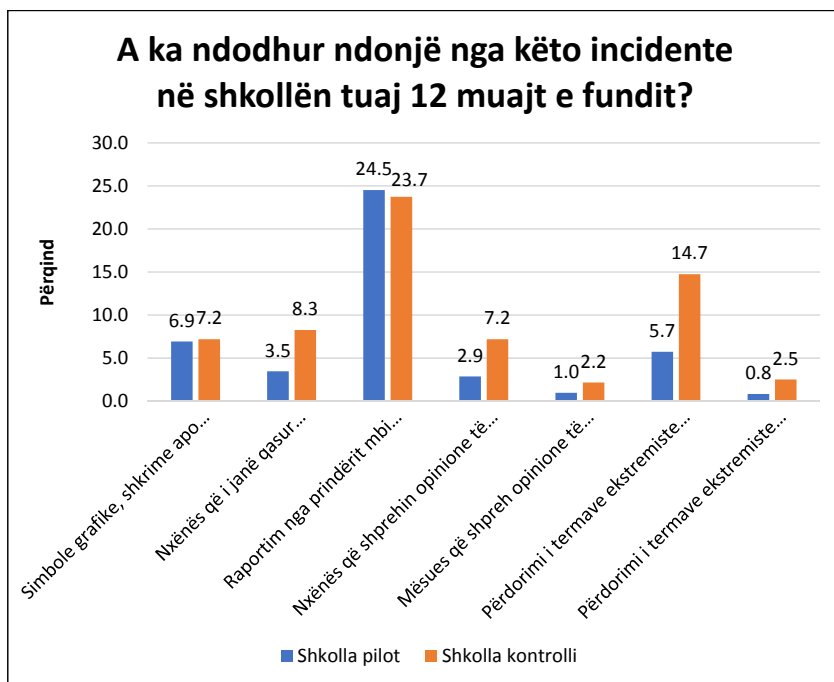
— Së fundmi, mësuesit vlerësuan klimën në shkollat e tyre (Tabela 9). Në përgjithësi, mësuesit nga të dy llojet e shkollave ishin dakord ose shumë dakord për klimën pozitive në shkollat e tyre, ku shkollat që kanë përfituar nga projekti, kanë arritur rezultate më të larta në përqindje për çdo karakteristikë në krahasim me shkollat të cilat nuk kanë përfituar nga projekti.

Tabela 9: Perceptimi i mësuesve për klimën në shkollat e tyre

KLIMA dhe Shkollat/Shkalla e dakordësisë	Mikpritëse		E sigurt		Përfshirëse		Bashkëpunuese		Efiçiente	
	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll	Pilot	Kontroll
Jam shumë dakord	60.9	51.4	53.1	41.7	61.5	46.8	63.4	55.4	54.2	44.6
Jam dakord	31.0	36.0	36.4	41.4	28.1	38.8	27.9	30.9	35.2	37.4
As jam, as nuk jam dakord	1.9	4.7	3.1	8.3	4.7	5.4	2.5	6.5	4.1	9.0
Nuk jam dakord	0.5	1.4	1.1	1.8	0.2	3.2	0.6	0.4	0.4	1.4
Nuk jam aspak dakord	0.1	0.4	0.1	0.4	0.1		0.1	1.1	0.2	0.4
Pa përgjigje	5.6	6.1	6.2	6.5	5.4	5.8	5.5	5.8	6.0	7.2

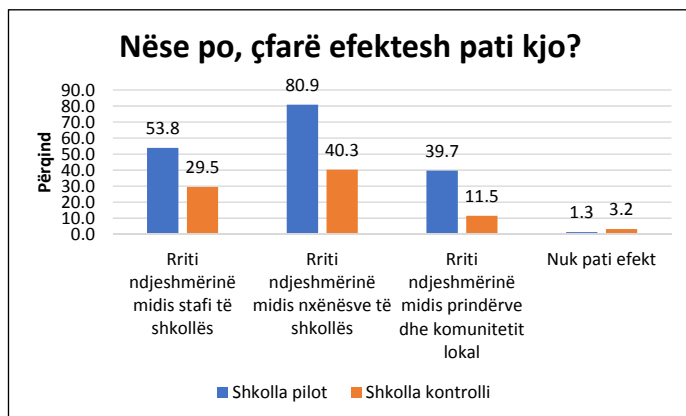
■ Në kundërshtim me shumicën e rezultateve të mësipërme, kur mësuesit reflektuan mbi eventet që kishin ndodhur në shkollat e tyre gjatë 12 muajve të fundit, ishte e qartë se në 6 nga 7 komponentët, SHJP-të kishin rezultat më të lartë, duke treguar se në shkollat e tyre kishin ndodhur më shumë incidente. Për komponentin (*raporti prindëror i ndryshimit në sjelljen e fëmijës ose kërkesa për ndihmë*), mësuesit në SHP kishin rezultate më të larta se kolegët e tyre, gjë që flet për nivel më të lartë të rritjes së ndërgjegjësimit të prindërve në këtë grup (Grafiku 13).

Grafiku13: Incidentet në shkolla 12 muajt e fundit

■ Perceptimi i përbashkët i mësuesve në organizimin e shkollës dhe në pjesëmarrjen në aktivitetet kundër bullizmit. Kur u pyetën nëse këto aktivitete kishin pasur ndonjë efekt, mësuesit në shkollat përfituese u përgjigjën më pozitivisht në të gjithë komponentët (Grafiku 14) sesa mësuesit në shkollat jopërfituese.

Grafiku 14: Perceptimi i mësuesve për efektet e aktiviteteve kundër bullizmit

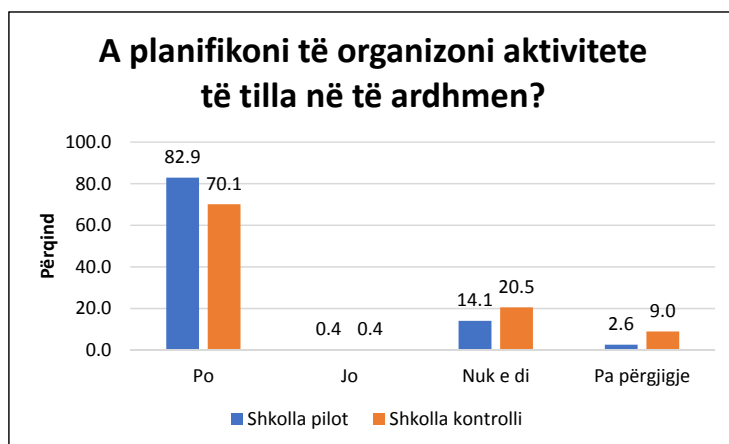
— Tabela e mëposhtme 10 paraqet perceptimin e mësuesve mbi aktorët që marrin pjesë në përgatitjen e aktiviteteve kundër bullizmit dhe aktorëve të tjerë që kanë marrë pjesë në këto aktivitete. Këto gjetje konfirmuan më tej shkallën e lartë të angazhimit të SHP në aktivitetet kundër bullizmit në shkolla.

Tabela 10: Perceptimi i mësuesve për ata që kanë marrë pjesë në përgatitjen e aktiviteteve dhe ata që morën pjesë në to

Kush mori pjesë në përgatitjen e aktiviteteve	Lloji i shkollës		Kush mori pjesë në aktivitete	Lloji i shkollës	
	Pilot	Kontrolli		Pilot	Kontrolli
Stafi i shkollës	84.2	41.4	I gjithë stafi i shkollës	47.4	22.7
Nxënësit e shkollës	60.5	30.9	Një pjesë e stafit të shkollës	12.4	25.9
Disa nxënës nga shkolla	21.5	13.3	Të gjithë nxënësit e shkollës	36.6	15.8
Prindërit	45.5	7.9	Disa nxënës nga shkolla	15.1	24.5
Komuniteti lokal	22.4	1.8	Prindërit	37.8	11.5
Tjetër	4.8		Komuniteti lokal	24.9	2.2
Nuk e di	4.4	13.7	Autoritetet arsimore lokale	24.8	1.8
			Mësues e nxënës nga shkolla të tjera	17.2	1.8

— Në fund, kur u ftuan për të reflektuar mbi vazhdimin e aktiviteteve kundër bullizmit pas përfundimit të projektit, mësuesit në të dy shkollat treguan gatishmëri për vazhdimin, ku mësuesit në SHP treguan një shkallë më të lartë konfirmimi krahasuar me kolegët e tyre në SHPK (Grafiku 15).

Grafiku 15: Perceptimi i mësuesve për organizimin e aktiviteteve në të ardhmen

— Analizat mbi mësuesit tregojnë se ndërhyrja kishte më shumë ndikim në shkollat përfituese sesa në shkollat jopërfituese, duke rikonfirmuar efektin pozitiv të projektit të zbatuar. Efekti i ndërhyrjes ishte veçanërisht i dukshëm në përfitimet e trajnimit, në rritjen e ndërgjegjësimit të mësuesve, nxënësve dhe prindërve. Mësuesit në SHP gjithashtu i atribuuan faktin se kishin përfshirë nxënësit në aktivitetet kundër bullizmit, kishin inkurajuar aktivitete të drejtuara nga vetë nxënësit dhe kishin ofruar këshillim për nxënësit në kuadrin e projektit. Projekti ishte gjithashtu efektiv në zbatimin e protokolleve të politikës së anti-bullizmit, në aktivitetet e organizuara kundër bullizmit, në ndryshimet pozitive që lidhen me bullizmin në shkollë, në reduktimin e incidenteve të bullizmit dhe në përmirësimin e përgjithshëm të klimës së shkollës.

4. ANALIZIMI I TË DHËNAVE - CILËSORE

■ Ky seksion ka për qëllim të analizojë të dhënat cilësore të marra nga grupet e fokusit me pjesëmarrës a) nga shkollat pilot, shkollat përfituese të projektit që vepruan si shkolla për studim rasti (SHPRS); b) shkollat pilot, përfituese të projektit që nuk vepruan si shkolla për studim rasti, dhe c) drejtuesit e projektit, konkretisht mentorët, stafi i projektit dhe Këshilli Drejtues. Grupet e synuara nga shkollat përfituese që vepruan si raste studimi ishin të përziera dhe përbëheshin nga nxënës, mësues, staf shkollor, prindër dhe përfaqësues të DAR. Grupi i synuar në shkollat përfituese si rast studimi përbëhej nga nxënës, mësues, prindër dhe drejtorë shkollash. Drejtorët ishin grupi i vetëm me të cilin u kryen intervistat individuale. Pikëpamjet e pjesëmarrësve nga SHPRS paraqiten në formë trekëndëshi për të vlerësuar ndikimin e projektit në mënyrë të zgjeruar.

■ Seksionet e mëposhtme paraqesin një analizë tematike për secilin grup përfaqësues. Në këtë seksion, nëpërmjet analizës tematike, analizohen dhe përmbledhen rrëfimet⁶ dhe raportimet e pjesëmarrësve për ndikimin e projektit të zbatuar. Një vështrim i përgjithshëm i temave të shqyrtuara në procesin e vlerësimit të ndikimit të projektit është paraqitur në Figurën 2.

6. Rrëfimet – Pohimet dhe thëniet e pjesëmarrësve në lidhje me temën kryesore

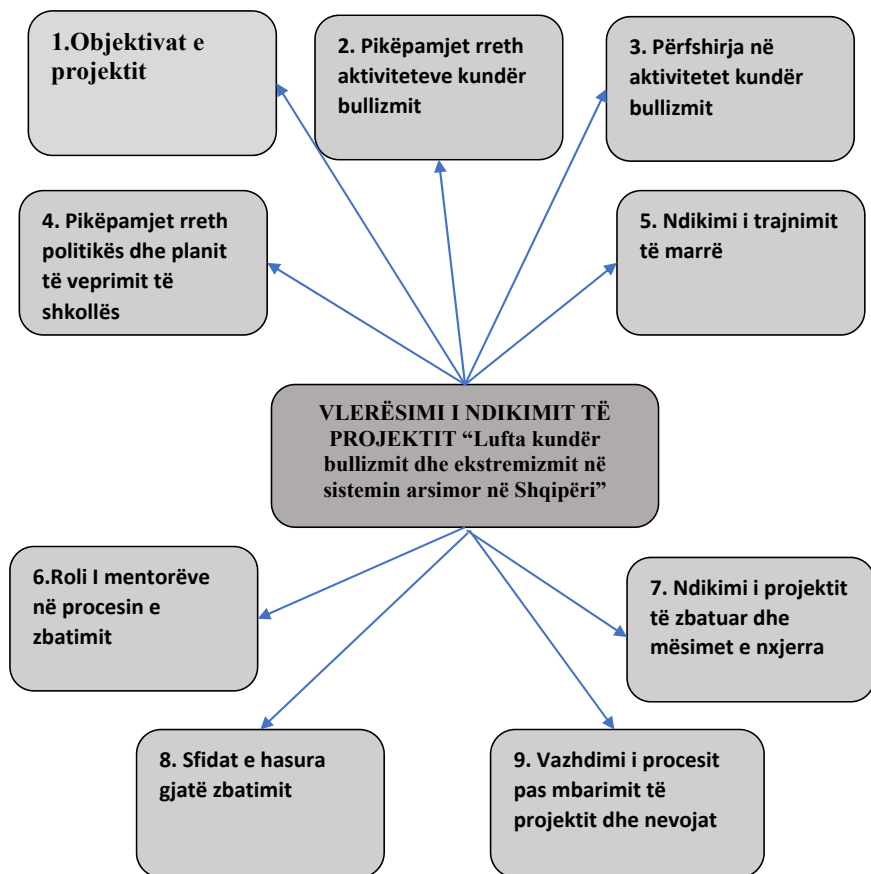

Figura2: Përmbledhje e temave kryesore nga pjesëmarrësit

4.1 Fokus grupet e përziera me shkollat përfituese që nuk u përzgjodhën si rast studimi –9-vjeçare dhe të mesme

— Ky seksion përshkruan njësitë tematike që vijnë nga pjesëmarrësit e grupit të përzier nga shkollat përfituese që nuk janë përzgjedhur për studimin e rastit. Grupet përbëheshin nga

nxënës, prindër, mësues, anëtarë të stafit (p.sh. punonjës socialë ose psikologë), por jo drejtorë. Grupet e përziera janë zhvilluar në shkollat 9-vjeçare dhe në shkollat e mesme në disa qytete në të gjithë vendin.

■ Analiza tregoi disa tema dhe nëntema të përbashkëta në të gjithë grupin lidhur me çështjet e diskutuara. Rëndësia e këtyre temave ishte e dukshme pasi ato u shprehën nga shumica e pjesëmarrësve.

■ Pjesëmarrësit u ftuan në një diskutim në grup për të reflektuar mbi Projektin e përbashkët të Bashkimit Evropian/Këshillit të Evropës “Lufta kundër Bullizmit dhe Ekstremizmit në Sistemin Arsimor në Shqipëri». Në veçanti, nxënësit në shkollat 9-vjeçare shprehën mendimet e tyre për këto tema:

- njohuri për projektin dhe përfshirjen e përgjithshme në të;
- vlerësimin e përfitimeve të projektit;
- ndikimin e projektit në shkollën e tyre;
- pikëpamjet e tyre mbi politikën dhe planin e hartuar të veprimit;
- përfshirja në veprimtaritë shkollore kundër bullizmit;
- vazhdimësia e aktiviteteve pas projektit.

■ U analizuan pikëpamjet e tyre të përbashkëta në grupe dhe temat që dolën shoqërohen me deklaratat e tyre që jepen në mënyrë të koduar. Herë pas here, temat ilustrohen me ekstrakte nga kjo analizë. Tabelat e mëposhtme (Tabela 11 dhe 12) paraqesin Përmbledhjen e Analizës.

Tabela 11: Rrëfime të grupeve mikse mbi ndikimin e projektit në klasat e 9-ta të shkollës 9-vjeçare

Temat kryesore/ Nëntemat	Ekstrakte të koduara nga Grupet e Fokusit me Grupet e Përziera sipas shkollës dhe qytetit
<p>Njohja e projektit dhe përfshirjes së përgjithshme</p>	<p>Shkolla 9 vjeçare “Neim Babameto” Durrës - Nuk e dija se çfarë është bullizmi. Ai klasifikohej si dhunë ose konflikt. Mësuam të ndajmë mendime rreth tij dhe punuam në zhvillimin e një strategjie për parandalimin e tij. (Mësuesit)</p>
<p>- të gjithë të informuar rreth projektit</p> <p>- njohja dhe kuptimi i bullizmit dhe si mund të parandalohet ai</p> <p>- trajnimi i mësuesve ka çuar në rritjen e kapacitetit</p> <p>- nivel i lartë pjesëmarrjeje në projekt</p> <p>- Prindërit të informuar nga mësuesit dhe fëmijët e tyre</p>	<p>Shkolla 9 vjeçare “Ndre Mjeda” Shkodër - Mësuesit u trajnuan për bullizmin jashtë Shqipërisë/ zonave të ndryshme në Shqipëri. Shkolla ishte e përfshirë masivisht dhe pjesëmarrja ishte shumë e kënaqshme. - Më pas, mësuesit e trajnuar, trajnuan të gjithë mësuesit e tjerë. - Janë organizuar takime me nxënës dhe prindër për bullizmin. - Të gjithë u përfshinë. - Nxënës “të veshur me uniformë” që lexonte kundër bullizmit.</p> <p>Shkolla private 9 vjeçare “Turgut Ozal” Tiranë - U njohëm me projektin, pasi u përfshimë në aktivitete; shkruam ese në gjuhën angleze dhe në atë shqipe; mesazhe me video nga prindërit ku flitej për mënyrën se si e kuptonin ata bullizmin etj. (Nxënësit) - Pjesë e anëtarëve të ekipit të përfshirë që nga dita e parë në zbatim, në mbështetje të organizimit të aktiviteteve, garantimit të pjesëmarrjes, motivimit të nxënësve për përgatitjen e shfaqjeve, eseve, kërcimeve etj. Unë isha pjesë e trajnimit në ndërtimin e kapaciteteve. (Mësues) - U informuam rreth projektit nga fëmijët pjesëmarrës në aktivitet, nga fletëpalosjet dhe posterat për bullizmin në shkolla dhe u përfshimë në mbështetje të fëmijëve për përgatitjen e materialeve të ndryshme për ditët e hapura. - Koordinator, organizator dhe moderator. (Psikologu) - U përfshiva në të gjitha aktivitetet, në zhvillimin e politikave dhe planeve të veprimit, seminare, në krijimin e filmit dhe mesazheve me video. (Anëtar i ekipit kundër bullizmit)</p>

	<p>Shkolla 9 vjeçare “Vasil Shanto”Tiranë</p> <ul style="list-style-type: none"> - Përvojë e mirë sa i përket përfitimeve nga trajnimi. Ne ishim 10 mësues që u përfshimë në projekt dhe ndamë përvojat. Nxënësit u informuan të gjithë dhe pati një rritje të ndërgjegjësimit për të kuptuar më mirë konceptin, si dhe për parandalimin e tij. (Mësues) - Mësuesit transmetuan shumë informacion për luftën kundër bullizmit. (Prindërit) - U informuam rreth çdo gjëje përmes trajnimit, zhvilluam politikën, planin e veprimit dhe aktivitetet. (Psikolog)
	<p>Shkolla 9 vjeçare “Fan Noli” Tiranë</p> <ul style="list-style-type: none"> - U përfshimë në role në dhe në përgatitjen e materialeve. Pjesëmarrja ndihmoi në rritjen e ndërgjegjësimit. Aktivitetet u organizuan në shkollë, por edhe jashtë saj, te Hotel Sheraton, ku nxënësit performuan koreografi të ndryshme për rritjen e ndërgjegjësimit me rastin e Ditës Kombëtare Kundër Bullizmit. (Nxënësit) - Plotësisht të ndërgjegjshëm për projektin, pjesë e ekipit të projektit, pjesë e të gjitha aktiviteteve dhe takimeve me psikologun dhe koordinatorët e projektit, si dhe pjesëmarrës në trajnimin e organizuar në Vlorë. (Mësuesit) -Të ndërgjegjshëm për projektin, siç ishim informuar nga fëmijët, mësuesit dhe psikologët; morëm pjesë në aktivitetet. U përfshimë me fëmijët në përgatitjen e materialeve, vizatimeve, punët e artit. Morëm pjesë në ditët e hapura. (Prindërit) - U informove dhe u përfshive në projekt, në objektivat e tij. Luajta rol në organizimin e aktiviteteve, në garantimin e pjesëmarrjes dhe në informim. Psikologu përgatit temat të cilat më pas, diskutohen në klasë. Tashmë nxënësit e njohin mirë terminologjinë e bullizmit. (Psikolog)
<p>Ndërgjegjësimi për përfitimet nga projekti</p>	<p>Shkolla 9 vjeçare “Neim Babameto” Durrës</p> <ul style="list-style-type: none"> - Projekti është i dobishëm. Nuk mund të themi që fenomeni është zhdukur plotësisht, por mund të themi që i ka bërë (nxënësit) më të përgjegjshëm, të ndjeshëm dhe logjikë. (Mësuesit)

<ul style="list-style-type: none"> - projekti si i dobishëm për të gjithë - më shumë të informuar rreth fenomenit 	<p><i>“Unë punoj në dy shkolla si psikolog dhe kam vënë re se pati ndikim. Goxha i dobishëm. Nga çfarë më kanë thënë kolegët e mi dhe nga çfarë shoh, mund të them se ka ndikim. Në shkollën tonë, punojmë fort edhe me organizata të tjera. Çdo projekt ka pasur ndikim. Mund të themi që këtë vit, kolegët e mi të rinj e kanë pasur më të lehtë të punojnë me nxënësit, krahasuar me shkollën që kanë qenë më parë.” (Psikolog)</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> - dallimi i shakasë nga bullizmi - sjellja mes nxënësve u bë më miqësore dhe pozitive - projekti krijoi një politikë dhe plan veprimi konkret - njohja e bullizmit në internet 	<p style="text-align: center;">Shkolla 9 vjeçare “Katund i Ri” Elbasan</p> <p>-Shumë i rëndësishëm, pasi u aktivizuan të gjitha nivelet, parashkollorët dhe klasat e 9-ta. Në fillim, ishte e vështirë për t’u kuptuar nga fëmijët e vegjël. (Nxënësit)</p> <p>- Shumë i rëndësishëm në rritjen e ndërgjegjësimit dhe stafit për të kuptuar se çfarë është bullizmi. Në këtë projekt, prindërit morën pjesë, u aktivizuan dhe u përfshinë. (Mësuesit)</p> <p>- Shumë i rëndësishëm për të kuptuar se çfarë ishte bullizmi. Tanimë, dimë ta ndajmë një shaka nga tallja, ndërsa më parë shpesh u thoshim fëmijëve “Mos u mërzi, është shaka” pa e kuptuar se ata po vuanin. Tanimë, nuk nevojitet që prindërit të ndërhyjnë mes fëmijëve, por ata mund ta raportojnë rastin në vendin e duhur. (Prindërit)</p> <p>- I dobishëm pasi tashmë shkolla ka një politikë dhe strategji konkrete në luftën kundër bullizmit. Të gjitha hapat që duhen ndjekur janë renditur, në mënyrë që ne t’i zgjidhim problemet në shkollë apo në komunitet. (Punonjësi social)</p>
	<p style="text-align: center;">Shkolla 9 vjeçare “Mark Dashi” Fier</p> <p>- Mësuesit të cilët u trajnuan fillimisht nga KiE, trajnuan më pas të gjithë mësuesit në shkollë. Nxënësit dhe disa prindër e kryen trajnimin në formën e seminareve. Tashmë nxënësit kuptojnë se si duhet ta identifikojnë më mirë bullizmin, kur është bullizëm dhe kur jo. (Mësuesit)</p> <p>- Kemi marrë shumë informacione nga mësuesit e trajnuar dhe e ndamë këtë informacion me nxënësit e tjerë. (Nxënësit)</p>

	<p>Shkolla private 9 vjeçare “Flatrat e dijes” Fier - Shumë i dobishëm për mësuesit, prindërit dhe nxënësit. Ne morëm informacion nga mësuesit, të cilët organizuan diskutime në grup në mënyrë që ne të kuptojmë fenomenin. Ne kemi mbështetur projektin dhe pjesëmarrja jonë ishte e vullnetshme, pasi informacioni ishte i dobishëm për ne. (Prindërit)</p>
	<p>Shkolla 9 vjeçare “Ndre Mjeda” Shkodër - I dobishëm për të gjithë. Suksesi mund të shihet në faktin që nxënësit mund t’i raportojnë të gjitha rastet në shkollë. Kemi punuar në grup. Ndërgjegjësimi i stafit u rrit, pasi edhe kamerat në ambientet e shkollës kanë parandaluar bullizmin. Ai nuk është eliminuar. Veçanërisht, bullizmi në internet është i pranishëm në klasat e 6, 7, 8 dhe 9.</p>
	<p>Shkolla private 9 vjeçare “Turgut Ozal” Tiranë - Jemi më të hapur dhe dimë se ku të drejtohem për ndihmë dhe si të veprojmë nëse ndeshemi me sjellje bullizmi. Nxënësit bashkëpunojnë më shumë me njëri-tjetrin dhe me prindërit në luftën kundër bullizmit. (Nxënësit) - Suksesi është në faktin që shkolla është bërë më e hapur për prindërit, komunitetin dhe mësuesit, si dhe nxënësit janë më të ndërgjegjshëm për fenomenin. Falë informacionit dhe trajnimit, dimë si të identifikojmë bullizmin në shkollë. Gjithashtu, nxënësit janë përfshirë në projekt dhe në aktivitetet të ndryshme. (Mësuesit) - Sjellja e fëmijëve tanë ka ndryshuar në lidhje me fëmijët e tjerë. Ata janë bërë më pozitivë, miqësorë dhe respektojnë shokët e tyre të klasës. Ne njohim terminologjinë e duhur mbi bullizmin dhe sjelljen pozitive si toleranca. (Prindërit) - Ai ka fuqizuar sistemin e raportimit të rasteve nga vetë nxënësit. Sistemi ndjek këtë rrugë: mësuesi kujdestar -nëndrejtori - psikologu - komisioni i sjelljes. Vërehet re rritje e besimit të psikologu. Gjithashtu, shikohet rritje e ndërgjegjësimit ndaj bullizmit, si dhe është zhvilluar politika dhe plani i veprimit. (Psikolog)</p>

	<p align="center">Shkolla 9 vjeçare “Vasil Shanto”Tiranë</p> <p>- Aktivitetet ndikojnë në sjelljen e nxënësve që të mos bëjnë më gjeste të tilla. Jemi përfshirë në të gjitha aktivitetet. Mësuesi është gjithmonë me ne. (Nxënësit)</p> <p>- Jo plotësisht i suksesshëm pasi filloi dy vite më parë dhe mbaroi tani, por kjo nuk nënkupton largimin e bullizmit. Por, kemi marrë informacion të dobishëm. Lufta kundër bullizmit është rrugë e gjatë, por nuk jemi ku ishim dy vite më parë. Madje, edhe fëmijët e vegjël në shkollë e njohin bullizmin.</p> <p>-Projekt i dobishëm për fëmijët pasi nuk njihnim as konceptin.</p> <p>- Shkolla nuk ka politikë dhe projekti më ndihmoi mua dhe mësuesit e tjerë se si të referojmë rastet. (Psikolog)</p>
	<p align="center">Shkolla 9 vjeçare “Fan Noli”Tiranë</p> <p>- Më të informuar, dimë se ku të shkojmë të raportojmë rastet. Para se projekti të zbatohet, rastet referoheshin më pak, ndërsa tani ne flasim më lirshëm pasi dimë më shumë rreth bullizmit dhe i raportojmë rastet pa problem. (Nxënësit)</p> <p>-Projekt i suksesshëm dhe i dobishëm pasi ata (nxënësit) dinë se si t'i referojnë rastet, të flasin lirshëm dhe të raportojnë, dhe kështu të parandalojnë fenomenin. (Mësuesit)</p> <p>- Fëmijët reagojnë kundër sjelljes anti-sociale dhe jemi të vetëdijshëm që ata janë informuar. (Prindërit)</p> <p>- Tani shkolla ka një ekip kundër bullizmit(10 anëtarë, duke përfshirë drejtorin dhe mësuesit) dhe një komisioni referimi, i cili përbëhet nga nëndrejtori, psikologu, presidenti i shkollës (nxënës) dhe zëvendës-presidenti. (Psikolog)</p>
<p>Përfshirja në aktivitetet shkollore kundër bullizmit</p> <p>- Aktivitetet ishin të ndryshme dhe sollën</p>	<p align="center">Shkolla 9 vjeçare “Neim Babameto”Durrës</p> <p>- U organizuan shumë aktivitete dhe patën ndikim. Ne morëm pjesë dhe u përfshimë. Në shkollën time, dikush ishte pre e bullizmit. Aktivitetet ndihmuan në përmirësimin e situatës. Asnjë nuk tallet më me të.</p> <p>- Kishte dhunë psikologjike, por e quanim ndryshe. Tashmë nxënësit janë më të ndërgjegjshëm. Aktivitetet na kanë ndihmuar ne në klasën e 9,</p>

<p>gjithëpërfshirje, pasi si të gjithë aktorët u angazhuan në role dhe detyra të ndryshme</p> <p>- përfshirja solli ndryshim të sjelljes</p> <p>- identifikimi i rasteve brenda dhe jashtë shkollës</p> <p>- aktivitetet luajtën një rol në rritjen e ndërgjegjësimit</p> <p>- projekti u mësoi mësuesve se si të ndërtojnë strategjitë</p> <p>- të mësuarit rreth fenomenit ndihmon në parandalimin e tij</p>	<p>por gjithashtu edhe fëmijët më të vegjël në parashkollor; ato nuk ndikohen nga ne. Pasi edhe fëmijët më të vegjël, bien pre e bullizmit. (Nxënësit)</p> <p>- Disa aktivitete kundër bullizmit, si vizatimi, teatri u organizuan vitin e kaluar jashtë në fushë, ku ne ishim pjesë e tyre dhe jemi të kënaqur pasi nuk shohim më bullizëm mes fëmijëve. Është e këndshme t'i shohim fëmijët në aktivitete.</p> <p>- Fëmijët trajtohen njësoj. Nuk ka më sharje dhe fyerje. Jam i lumtur me shokët dhe shoqet e klasës së fëmijës, im bir thotë: <i>"Mama, fëmijët e tjerë nuk më thonë më jam bol me syze..., Ky është bullizëm."</i> (Prind)</p> <p>- Këtë vit patëm një program më të reduktuar, pasi më 21 nëntor ra shi dhe aktivitetet ishin planifikuar të zhvilloheshin jashtë. Ne i bëmë aktivitetet brenda.</p> <p>- Shkolla zbaton politikën kundër bullizmit. Të gjithë janë të informuar, prindërit, mësuesit, nxënësit. Është efektiv.</p> <p>- Kam vepruar si koordinator projekti në shkollë me mbështetjen e të gjithë stafit. (Mësues)</p>
	<p style="text-align: center;">Shkolla 9 vjeçare "Katund i Ri" Elbasan</p> <p>- U ndjemë mirë që ishim të përfshirë në projekt. Ne bëmë një gjë të rëndësishme duke u përfshirë. Si anëtar i qeverisë së nxënësve, jam përfshirë në takime me senatorët e klasës për të diskutuar bullizmin dhe në takime me nxënës të të gjitha klasave. Gjithashtu, jam përfshirë gjatë ditëve të hapura, duke bërë postera, duke kërcyer etj. (Nxënësit)</p> <p>- Ne u përfshimë gjatë vitit 2017 dhe 2018, në trajnim, këtu dhe në Budva. Organizimi i eventit nuk ishte i lehtë. Të gjithë po bashkëpunonin. E dimë që kemi pasur raste ekstreme bullizmi në shkollën tonë në krahasim me disa shkolla të tjera. Gjithashtu, jemi përfshirë në diskutimet me nxënësit rreth fenomenit dhe në aktivitete sportive. (Mësuesit)</p> <p>- Angazhimi i nxënësve në zhvillimin e planit nuk ishte i lehtë; ata mund të japin gjithashtu idetë e tyre, por ne do të punojmë mbi këtë. Kemi pasur një rast të referuar, i cili ka ndodhur në autobus. Do të mblidhemi</p>

	<p>për të diskutuar rastin dhe të zhvillojmë një strategji për ta zgjidhur atë. (Punonjësi social) <i>"Bullizmi nuk është vetëm në shkollë, që do të thotë, nuk mund të luftohet vetëm brenda saj, por gjithashtu në komunitet... Unë isha i përfshirë në fillim të projektit. Jam ende i angazhuar me fëmijët e mi". (Prind)</i></p>
	<p>Shkolla 9 vjeçare "Mark Dashi" Fier - Të gjithë pjesëmarrësit kanë punuar dhe janë angazhuar në maksimumin e tyre. Prindërit po kërkonin gjatë të gjithë kohës të dinë më shumë rreth bullizmit dhe informacioni ishte i dobishëm. Ne e dimë se çfarë është bullizmi, pasi e kemi dëgjuar konceptim, por nuk kemi informacion të detajuar rreth tij. Nxënësit dhe mësuesit kanë punuar shumë për organizimin e aktiviteteve.</p>
	<p>Shkolla private 9 vjeçare "Flatrat e dijes" Fier - Shkolla jonë ishte pjesë e këtij projekti. Në fillim, KiE trajnoi disa mësues dhe më pas këto mësues krijuan grupe të ndryshme ku do të ndanin informacionet në lidhje me projektin. Të gjithë u përfshinë, veçanërisht në ditën e parë të hapur.</p>
	<p>Shkolla 9 vjeçare "Ndre Mjeda" Shkodër - Nxënësit u përfshinë në aktivitete të ndryshme kundër bullizmit (ekspozita, marshim, sporte) në përputhje me planin e veprimit të zhvilluar në klasë. Një klasë shpërndau stema kundër bullizmit. Në shkollën tonë, kemi organizuar javën e bullizmit, jo ditën. Politika po zbatohet në mënyrë efikase. Shkolla nuk ka palestër ku të organizohen sporte dhe ky është një faktor negativ, i cili nxit bullizmin në shkollën tonë kur është ftohtë dhe kur bie shi.</p>
	<p>Shkolla private 9 vjeçare "Turgut Ozal" Tiranë - Kemi marrë pjesë, jemi përfshirë dhe kemi performuar gjatë aktiviteteve - ese, shfaqje teatrale, postera me thënie nga nxënësit, mesazhe me video me prindërit. Kemi dhënë kontributin tonë në rritjen e ndërgjegjësimit. (Nxënësit) - Jemi përfshirë gjatë të dy viteve në organizimin dhe në mbështetjen e eventeve, si dhe kemi motivuar nxënësit në krijimin e eseve të vendosura në ekspozitë</p>

etj. Zbatimi i projektit ka ndihmuar në ndërtimin e kapacitetit në luftën kundër bullizmit, në hartimin e politikës dhe planit të veprimit kundër bullizmit, si dhe në rritjen e ndërgjegjësimit mes mësuesve, nxënësve, prindërve dhe komunitetit. (Mësuesit)

-Projekti ishte i rëndësishëm, pasi rriti nivelin e informimit dhe të ndërgjegjësimit për bullizmin. U përfshimë në aktivitete dhe në mbështetje të fëmijëve në përgatitjen e materialeve. (Prindërit)

- Veprovë si koordinator dhe organizator. Projekti i përmbushi objektivat duke arritur hartimin e politikave dhe planit të veprimit kundër bullizmit për shkollën, trajnimin e mësuesve, rritjen e kapaciteteve të shkollës në përpjekje për të përballuar fenomenin dhe për të rritur ndërgjegjësimin.

- U përfshimë me ekipin në organizimin dhe në garantimin e pjesëmarrjes, në përfshirjen e nxënësve dhe prindërve, si dhe u angazhuam në media. Projekti ishte i rëndësishëm pasi përcaktoi rolin e shkollës në luftën kundër bullizmit. (Anëtar i ekipit kundër bullizmit)

Shkolla 9 vjeçare “Fan Noli”Tiranë

- Morëm pjesë dhe vepruam si protagonistë përmes kërcimit, vizatimit, këndimit etj. Falë projektit, shkolla e njohjes së fenomenit në shkollë është rritur dhe shkolla është më e përgatitur për ta parandaluar atë.

- U përfshimë si mësues, por edhe si anëtarë të ekipit të projektit. Aktivitetet përfshinë dhe rritën ndërgjegjësimin e nxënësve, prindërve dhe komunitetit. (Mësuesit)

- U përfshimë duke ndihmuar fëmijët të përgatisin materialet dhe në garantimin e medias gjatë aktiviteteve. E rëndësishme për ne dhe komunitetin është të informohemi për bullizmin dhe ta dallojmë atë nga format e tjera të dhunës. (Prindërit)

- Plotësisht të përfshirë në aktivitete. Aktivitetet janë të rëndësishme për dhënien e informacionit dhe rritjen e ndërgjegjësimit në shkollë, familje dhe komunitet, me përpjekje për të marrë masa për parandalim. Mësuesit dhe nxënësit njohin terminologjinë dhe format e tij. Zhvillimi i politikës dhe planit të veprimit kundër bullizmit janë produkte të zbatimit të projektit.

<p>Zbatimi i politikës dhe planit të veprimit</p> <p>- Politika dhe plani i veprimit janë bërë të njohura për nxënësit</p> <p>- Ato po zbatohen</p> <p>- Zbatimi mund të shihet në aktivitetet e organizuara në komunitet, në angazhimin e nxënësve në zhvillimin e politikës,</p> <p>- Në disa shkolla, ka një shkallë më të ulët zbatimi</p>	<p>Shkolla 9 vjeçare “Katund i Ri” Elbasan</p> <p>- U njohëm me politikën nga mësuesit dhe më pas e diskutuam atë me shokët e klasës. Ne kemi ekipin kundër bullizmit me të cilin organizojmë takime dhe diskutojmë strategjitë. (Nxënësit)</p> <p>- Suksesi ose efektshmëria është rreth 80%. Kemi punuar shumë gjatë dy viteve të fundit dhe disa ndryshime janë arritur. (Mësuesit)</p> <p>- Unë gjithashtu do t'i jepja 8 (nga 10) pasi nxënësit nuk ishin aq të angazhuar në zhvillimin e strategjisë. (Punonjësi social)</p> <p>- Ne e njohim (politikën/planin e veprimit) pasi drejtori ka dërguar në shtëpitë tona fletëpalosje mbi bullizmin dhe hapat që ndërmerr shkolla, si dhe aktivitetet që po organizoheshin. Ne e kemi lexuar dhe firmosur. Gjithashtu, mësuesit na kanë ftuar në takim ku është diskutuar mbi bullizmin, si mund të reagojmë kur përballemi me një rast të tillë dhe si të sillemi me fëmijët tanë. (Prindërit)</p>
	<p>Shkolla 9 vjeçare “Mark Dashi” Fier</p> <p>- Tanimë shkolla ka politikën kundër bullizmit dhe kjo njihet nga mësuesit, nxënësit, si dhe prindërit. Politika po zbatohet pasi të gjithë kanë marrë pjesë në zhvillimin e saj. Shumë aktivitete janë zhvilluar gjatë orëve të hapura, në grupe të ndryshme, filma të shkurtër, qoshe të shkollës të mbushura me piktura që pasqyrojnë mënyrat se si nxënësit e shikojnë bullizmin, aktivitete gjatë dy ditëve të hapura etj.</p>
	<p>Shkolla private 9 vjeçare “Flatrat e dijes” Fier</p> <p>- Shkolla ka politikën kundër bullizmit, e cila u zhvillua nga të gjithë pasi shkolla jonë është pjesë e projektit.</p>
	<p>Shkolla 9 vjeçare “Ndre Mjeda” Shkodër</p> <p>- Të gjithë nxënësit janë përfshirë në aktivitete. Të gjithë ishim krenarë për organizimin e aktiviteteve kundër bullizmit. Në 2017 u organizuan disa aktivitete, por në vitin 2018, u organizuan aktivitetet e 21 nëntorit, kështu që pati më shumë të tilla. 21 shkolla pilot ishin pjesë e këtij projekti, pasi ato këmbëngulën shumë. Janë raportuar më shumë raste; projekte kundër bullizmit janë zhvilluar në klasa të ndryshme, jo vetëm në shqip, por edhe në anglisht dhe italisht. Në</p>

	<p>matematikë, nxënësit krijuan diagrame me statistika lidhur me fenomenin. Gjatë javës së bullizmit, çdo nxënës mbajti një tullumbace me mesazh kundër bullizmit. Në bashkëpunim me DAR në Shkodër, fletëpalosjet u shpërndanë në shkolla të tjera dhe aktivitetet u pasqyruan në media.</p>
	<p>Shkolla private 9 vjeçare “Turgut Ozal” Tiranë</p> <ul style="list-style-type: none"> - U përfshimë në hartimin e politikës së shkollës kundër bullizmit, por nuk e dimë si do të zbatohet. (Nxënësit) - Politika dhe plani i veprimit po zbatohen dhe janë efektive. Rritja e ndërgjegjësimit i ka ndihmuar nxënësit të adresojnë problemet. Bullizmi është më i pranishëm në klasat e V dhe VI. Po punojmë për ndërhyje në parandalimin dhe luftën kundër bullizmit në këtë grup moshe. (Mësuesit) - Na mungon njohuria e saktë mbi politikën dhe planin e veprimit, dhe kështu nuk e dimë nëse zbatimi është efektiv. Por kemi dhënë kontributin tonë tek aktivitetet. (Prindërit) - Ato po zbatohen, pasi jam pjesë e grupit të punës që i ka zhvilluar. Kemi identifikuar raste dhe po punojmë për zgjidhjen e tyre. (Psikolog) - Politika po zbatohet në mënyrë efektive. (Anëtar i ekipit kundër bullizmit)
	<p>Shkolla 9 vjeçare “Vasil Shanto” Tiranë</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jemi përfshirë në hartimin e politikave. Ato janë efektive. (Nxënësit) Jemi në dijeni. (Prindërit) - Nxënësit i presin me padurim këto aktivitete. Në aktivitete tilla, atyre thjesht u duhen udhëzime dhe i bëjnë gjërat për mrekulli. Është gjithashtu dëshira jonë. (Mësues) “Nuk mund të them që (politika/plani i veprimit) janë shumë efektivë, pasi ka ende raste, por të vogla dhe që do të zgjidhen mes nesh” (Mësues)
	<p>Shkolla 9 vjeçare “Fan Noli” Tiranë</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të vetëdijshëm për politikën dhe planin e veprimit kundër bullizmit në shkollë pasi ishim pjesë e ekipit të punës dhe po zbatohen edhe pse projekti ka përfunduar, veçanërisht në informim dhe aktivitete që rrisin ndërgjegjësimin. (Mësuesit)

	<p>- Jo të vetëdijshëm për produktin përfundimtar dhe sa me efektivitet po zbatohen. (Nxënësit)</p> <p>- Jo të vetëdijshëm për përmbajtjen e dokumenteve përfundimtare, dhe rrjedhimisht jo të vetëdijshëm për zbatimin. (Prindërit)</p> <p>- Ndërkohë që politika po zhvillohej dhe aktivitetet ishin organizuar, mësuesit u ftuan të japin idetë e tyre. Përmbledhja e politikës është vendosur në të gjitha katet dhe në disa vende të tjera përreth shkollës.</p> <p>Ajo është zbatuar, sa i përket, informimit, rritjes së ndërgjegjësimit, funksionimit të mekanizmit të referimit dhe parandalimit të bullizmit nga ekipi kundër bullizmit. (Psikolog)</p>
<p>Ndryshimet pozitive dhe mësimet e nxëna</p> <p>- njohja dhe kuptimi i fenomenit të panjohur</p> <p>- kuptimi më i mirë i asaj çfarë përjetojnë/ mënyrës se si ndihen nxënësit</p> <p>- nxënësit flasin lirshëm dhe raportojnë më shumë</p> <p>- rritja e ndërgjegjësimit</p> <p>- minimizimi i rasteve</p> <p>- komunikimi i përforcuar me</p>	<p style="text-align: center;">Shkolla 9 vjeçare “Neim Babameto” Durrës</p> <p>- Ka ndryshime. Më parë, kur dikush ishte pre e bullizmit, ai ndihej jo si të tjerët, por ndryshe. Tani nuk e shohim më këtë gjë. Ata ndihen më mirë.</p> <p>- Për shkak të bullizmit, dikush ka lënë shkollën. Tani ajo është rikthyer. Ajo mungonte dhe performanca e saj ishte e keqe, gjithashtu të menduarit e saj. Me këto aktivitete, ajo ka më shumë dëshirë për të mësuar dhe nuk mungon, përveç rasteve kur ka probleme me shëndetin.</p> <p>- Ndryshime në klasa dhe në shkolla. (Mësuesit)</p> <p>- Nuk ka pasur aktivitete të tilla më parë. (Prindërit)</p> <hr/> <p style="text-align: center;">Shkolla 9 vjeçare “Katund i Ri” Elbasan</p> <p>- Ne kishim “Kutinë e Mendimeve” ku nxënësit i raportojnë idetë dhe problemet e tyre dhe kishte disa raste bullizmi. Gjatë muajve të fundit, ne kemi pasur raste të referuara, që nënkuptohet se bullizmi nuk është eliminuar, por është minimizuar. (Nxënësit)</p> <p>- Klima mes nxënësve dhe mësuesve ka ndryshuar dhe është bërë më miqësore dhe bashkëpunuese. Prindërit dhe komuniteti janë bërë më aktivë në problemet e shkollës. Nxënësit janë ndihmuar të përfshihen në aktivitete. Pikëpamja jonë për fenomenin ka ndryshuar. Gjithashtu, edhe mënyra e identifikimit dhe trajtimit të rasteve.</p> <p>- Kemi mësuar si të shkruajmë një plan dhe si ta përkthejmë atë në projekte. Projekti duhet përhapur në të gjithë vendin. Përvoja jonë mund të ndihmojë shkollat e tjera. (Punonjësi social)</p> <p>- Rastet e bullizmit janë ulur.</p>

<p>fëmijët dhe mësuesit</p> <p>- pasqyrim ndryshimi në sjelljen e nxënësve për shkak të projektit</p> <p>- mentaliteti i mësuesve në lidhje me bullizmin ka ndryshuar</p> <p>- shkolla më e hapur për komunitetin</p>	<p>Shkolla 9 vjeçare “Mark Dashi” Fier</p> <p>- Nxënësit janë më të informuar dhe më të qartë mbi bullizmin. Psikologu ka vënë re se nxënësit ndihem më të afërt në konsultimin e problemeve të tyre. Rastet e bullizmit janë minimizuar.</p>
	<p>Shkolla private 9 vjeçare “Flatrat e dijes” Fier</p> <p>- Më të informuar për konceptin, dhe si rezultat janë organizuar më shumë aktivitete pasi koncepti është më i gjerë. Të gjitha strukturat e shkollës kanë aktivitete kundër bullizmit në linjën e tyre të projektit. Rritje e ndërgjegjësimit për nxënësit dhe fëmijët. Politika kundër bullizmit është zhvilluar. Aktivitetet janë përfshirëse dhe ne mund të identifikojmë, vlerësojmë dhe zgjidhim problemet e bullizmit. Shohim një sjellje pozitive të nxënësit për shkak të projektit.</p>
	<p>Shkolla 9 vjeçare “Ndre Mjeda” Shkodër</p> <p>- Shumë gjëra kanë ndryshuar në shkollë. Çdo klasë ka grupe me nga 4-5 nxënës, të cilët identifikojnë dhe raportojnë bullizmin të qeveria e nxënësve, më pas te mësuesi kujdestar dhe më pas mësuesi e përcjell atë në takimin me stafin. Aktivitetet e pasqyruara në media, nënkuptojnë që njerëzit në qytet njihen me projektin. Kjo është thjesht një nismë, por tashmë nxënësit flasin lirshëm për bullizmin. Megjithatë, duhet bërë më shumë në rritjen e ndërgjegjësimit për të gjitha grupet. Psikologja, që vjen një herë në javë, thotë që mungon një dhomë ku ajo mund të konsultohet me nxënësit dhe identifikimi i rasteve është i vështirë, përveç nëse dikush e informon atë. Drejtori e mbështet shumë procesin.</p>
	<p>Shkolla private 9 vjeçare “Turgut Ozal” Tiranë</p> <p>- Ne ndihemi të lirshëm të flasim rreth bullizmit dhe të raportojmë rastet. Përfshirja në aktivitete dhe gjatë diskutimit në klasë na ka ndihmuar të identifikojmë format e bullizmit. (Nxënësit)</p> <p>- Ndërgjegjësimi i stafit është rritur falë zbatimit të projektit, pjesëmarrjes në aktivitete, që na kanë ndihmuar në raportimin e rasteve. Si mësues tani mund ta identifikojmë bullizmin falë informacionit që kemi marrë gjatë trajnimit. (Mësuesit)</p>

- Shkolla ofron më shumë informacion mbi bullizmin dhe e shohim atë në informacione të ndryshme të vendosura brenda shkollës, në postera, parulla për bullizmin etj. Ky projekt rriti njohuritë tona për bullizmin (Prindërit)

- Si psikolog, projekti më dha akses në komunikimin me nxënësit. Fitova një përvojë miqësore dhe akademike përmes aktiviteteve. Mësova se ndikimi i mësuesve dhe stafit luan një rol të rëndësishëm në parandalimin e bullizmit, në mënyrë që të mos arrihet në dhunë ekstreme.

- Jam i vetëdijshëm për fenomenin dhe di si të reagoj për minimizimin e tij. (Anëtar i ekipit kundër bullizmit)

Shkolla 9 vjeçare “Vasil Shanto” Tiranë

- Projekti i ka ndihmuar nxënësit të mësojnë se çfarë është bullizmi. Rastet janë ulur. Nuk është mirë të ofendosh të tjerët sepse nuk i pëlqen ato. Kur ishim të vegjël, ofendonim dhe ofendoheshim. Tani nuk kemi probleme të tilla. (Nxënësit)

- Aktivitetet ndihmuan shumë, pasi shfaqjet mbi bullizmin rritën ndërgjegjësimin për bullizmin. Ne kishim projektuar një film të shkurtër mbi bullizmin dhe ky projekt erdhi në kohën e duhur. Së fundmi, mësuam të ofrojmë dashuri dhe mirësi. Gjatë aktiviteteve, nxënësit u nxitën të sillnin këmbisha të bardha, mbi të cilat ne shkruajtëm mesazhe. Ishte fantastike! (Mësuesit)

- Mësuesit dhe nxënësit janë më të informuar dhe kanë organizuar shumë aktivitete mbi bullizmin. Më para, kishte vetëm seminare të organizuara nga unë. Ne kemi vërejtur rastet kur ndodh bullizmi dhe ato vende po monitorohen. Gjithashtu, nxënësit vijnë t'i referojnë rastet. Bullizmi nuk ndodh vetëm në shkollë, por edhe në internet. (Psikolog)

“Nxënësit mësuam se bullizmi nuk është vetëm në klasën e tyre. Ata mësuam të lënë mënjane dallimet si “je i shëndoshë, je i dobët”. Nxënësit ndihen më mirë. Unë nuk e di çfarë ndodh në internet pasi vajza ime është e vogël.”
“(Prind)

Shkolla 9 vjeçare “Fan Noli” Tiranë

Nxënësit janë më të informuar dhe të vetëdijshëm dhe kanë mësuar të mos diskriminojnë të tjerët, si dhe të respektojnë ato që janë të ndryshëm. Kemi

	<p>mësuar të japim kontributin tonë në aktivitete, që rrisin ndërgjegjësimin përmes artit, muzikës, kërcimit, poemave dhe shkrimit të eseve. (Nxënësit)</p> <p>- Shkolla ishte e hapur për të diskutuar çështje delikate si bullizmi. Stafi dhe nxënësit janë më të vetëdijshëm për sjelljen antisociale dhe bullizmin. Ne mund ta identifikojmë bullizmin dhe jemi të përgatitur ta trajtojmë atë para se të bëhet i vështirë për t'u parandaluar. (Mësuesit)</p> <p>-Jemi më të informuar rreth fenomenit dhe nuk duhet ta injorojmë ose ta trajtojmë atë si tallje normale, por duhet të përballemi me të në familje dhe në shkollë. (Prindërit)</p> <p>- Mentaliteti i mësuesve, i stafit të shkollës dhe nxënësve në lidhje me sjelljen antisociale ka ndryshuar dhe temat nuk janë më tabu. Ka një nivel të lartë rritjeje ndërgjegjësimi në shkollë falë gjithë aktiviteteve; ndarja e informacionit për politikën dhe planin e veprimit kundër bullizmit kanë mbështetur parandalimin dhe luftimin e fenomenit. Shkolla është më e hapur, në lidhje me bullizmin, për komunitetin e prindërve. Shkolla luan një rol kyç në njohjen e terminologjisë së duhur dhe në marrjen e masave paraprake. (Psikolog)</p>
<p>Sjelljet pozitive ndaj vazhdimësisë së aktiviteteve kundër bullizmit pas përfundimit të projektit</p> <p>- aktivitete gjatë Ditëve të hapura, më 21 nëntor; zbatimi i politikës dhe i planit të veprimit të shkollës, takime me komunitetin etj. në përpjekje për të informuar</p>	<p>Shkolla 9 vjeçare “Neim Babameto” Durrës</p> <p>- Jemi gati për çdo gjë. (Nxënësit)</p> <p><i>“Mendoj se do të vazhdojnë në mënyrë periodike. Mësuesit, të paktën një herë në muaj, do të diskutojnë tema në lidhje me bullizmin gjatë orëve të tyre edukative.”</i></p> <p>Shkolla 9 vjeçare “Katund i Ri” Elbasan</p> <p>-Ne e mbarojmë shkollën këtë vit dhe nëse do të na ftojnë të vijmë sërish gjatë ditëve të hapura, ne do të vijmë. Posterat dhe koncertet do të vazhdojnë me shumë mundësi. Ne i pëlqejmë vërtetë. (Nxënësit)</p> <p>- Ditët e hapura dhe orët edukative mbi bullizmin do të vazhdojnë. Jemi të hapur për sugjerime të tjera. Gjithashtu, grupet në klasë duhet të vazhdojnë pasi ato kanë ndikim. (Mësuesit)</p> <p>- 21 nëntori është vendosur dhe nuk do të ndryshojë. Aktivitetet e tjera kanë ndryshuar klimën në shkollën tonë dhe kjo duhet të vazhdojë. (Punonjësi social)</p> <p>- Takimet me komunitetin, pasi shkolla duhet të mbështetet te komuniteti. (Prindërit)</p>

<p>dhe për të rritur ndërgjegjësimin</p> <p>- vazhdimi i seminareve, diskutimeve në klasë, produkteve të shkollës (d.m.th. revistë)</p>	<p>Shkolla 9 vjeçare “Mark Dashi” Fier</p> <p>- Kur projekti të mbarojë, ne do të vazhdojmë me aktivitete të tjera. Një aktivitet ishte kur krijuam një spot me njerëz nga kategori të ndryshme për të rritur ndërgjegjësimin. Nxënës të ndryshëm ishin pjesë e tij; nxënës që ishin kthyer nga migrimi, me nevoja të veçanta, me probleme në familjet e tyre dhe spoti ishte që të gjithë të ndiheshin të barabartë dhe të mos kishte dallime. Një seminar tjetër u organizua me prindërit e fëmijëve me nevoja të veçanta, pasi ne organizuam një shfaqje me këto fëmijë, në mënyrë që të afroheshin më shumë me njëri-tjetrin. Ne nuk presim ditën e bullizmit, pasi jemi të përfshirë. Është pjesë e politikës së shkollës sonë.</p>
	<p>Shkolla private 9 vjeçare “Flatrat e dijes” Fier</p> <p>- Tashmë kemi politikën e shkollës për bullizmin dhe kjo temë do të vazhdojë të jetë pjesë e aktiviteteve.</p>
	<p>Shkolla 9 vjeçare “Ndre Mjeda” Shkodër</p> <p>- Të gjitha aktivitetet do të vazhdojnë pasi nxënësit dhe stafi janë përfshirë dhe i largon nga rutina e përditshme. Ne shpresojmë për ambiente më të mira për shkollën tonë, që të mos kemi klasa me turne, të kemi palestër dhe që të ketë bashkëpunim mes nxënësve dhe mësuesve jo vetëm në aktivitetet kundër bullizmit, por edhe në aktivitete të tjera. Përfaqësuesi i DAR forcoi bashkëpunimin në mbështetje të shkollës në aktivitete të tilla dhe vuri në dukje punën e mirë të bërë nga shkolla.</p>
	<p>Shkolla private 9 vjeçare “Turgut Ozal” Tiranë</p> <p>- Do të vazhdojmë të jemi pjesë e aktiviteteve për bullizmin, në shkollë dhe jashtë saj për të rritur ndërgjegjësimin. (Nxënësit)</p> <p>- Në përputhje me planin e veprimit, do të vazhdojmë me aktivitetet, në ditët e hapura ose me aktivitetet informuese për mënyrën e parandalimit të bullizmit. Shkolla ka një revistë dhe temat mbi bullizmin janë ta pranishme. Ajo mund të gjendet në faqen e internetit të shkollës.</p> <p>- Përfshirja e fëmijëve në aktivitete është mënyrë e mirë për të kontribuar në rritjen e ndërgjegjësimin. (Prindërit)</p>

	<p>- Aktivitete të tilla si 21 nëntori, përmirësimi i politikës dhe planit të veprimit të shkollës kundër bullizmit, seminarët me nxënësit dhe mësuesit, në aktivitetet në klasë gjatë kohës së leximit, dhe pas rasteve të referuara të bullizmit, do të vazhdojnë. (Psikolog)</p>
	<p style="text-align: center;">Shkolla 9 vjeçare “Vasil Shanto” Tiranë</p> <p>- I kënaqur që kam marrë pjesë në aktivitete pasi kam marrë shumë mesazhe dhe jam përpjekur t’i transmetoj mesazhet te nxënësit e tjerë. (Nxënësit)</p> <p>Himni që kemi bërë për shkollën ka pjesë ku flitet për bullizmin. Ne e kemi filluar këtë dhe nuk do të kthehemi pas. Në planin mujor të shkollës tonë është e vendosur që të ketë të paktën një temë për diskutim mbi bullizmin. Plani është bërë me nxënësit në fillim të muajit. Vitin tjetër ndoshta bëjmë diçka tjetër. (Mësuesit)</p> <p>-Seminarët me mësuesit, takimet, aktivitetet do të vazhdojnë. Ka një plan pune për këtë vit akademik 2018-2019. (Psikolog)</p> <p>- E ndjejmë që kjo shkollë punon shumë dhe jemi të kënaqur. (Prindërit)</p>
	<p style="text-align: center;">Shkolla 9 vjeçare “Fan Noli” Tiranë</p> <p>-Ne do t’i vazhdojmë aktivitetet për rritjen e ndërgjegjësimit dhe ta organizojmë 21 nëntorin, si Dita Kombëtare e Luftës Kundër Bullizmit. (Nxënësit)</p> <p>- Aktivitetet do të vazhdojnë, politika dhe plani i veprimit i shkollës do të vazhdojnë të zbatohet duke u përqendruar në informimin dhe rritjen e ndërgjegjësimit, si dhe parandalimin e fenomenit. (Mësuesit)</p> <p>- Nuk e dimë tamam se çfarë do të vazhdojë, por aktivitetet për rritjen e ndërgjegjësimit do të vazhdojnë. (Prindërit)</p> <p>- Aktivitetet në 21 nëntor, ditët e hapur dhe plani i veprimit kundër bullizmit do të zbatohen së bashku me diskutimin e temave në shkollë dhe referimin e rasteve, në mënyrë që ndërgjegjësimi të rritet në shkollë dhe në komunitet me praninë e medias. (Psikolog)</p>

Tabela 12: Rrëfimet e grupit të përzierë mbi ndikimin e projektit në shkollat e mesme

Temat kyçe / nëntemat	Ekstrakte të koduara nga Fokus Grupet me Grupe të Përziera sipas Shkollës dhe Qytetit
<p>Njohuritë për projektin dhe përfshirja e përgjithshme</p> <p>- njohuri për projektin nga përfshirja</p> <p>-përfshirje përmes trajnimit dhe aktiviteteve</p> <p>-mësuan ta identifikojnë dhe ta minimizojnë</p> <p>-bullizmi, fenomen që ka hyrë vonë</p> <p>-problem që ka nevojë për vëmendje</p> <p>-projekti ndihmoi në ripërkufizimin e bullizmit si koncept</p>	<p>Shkolla e mesme “Babë Dudë Karbunara”, Berat</p> <p>-E di për projektin dhe kam qenë i përfshirë në aktivitete. Është e nevojshme dhe kemi nevojë për më shumë informacion. Më shumë përfshirje në informimin e të tjerëve. <i>“Kur bie pre e bullizmit, ndihesh i përhumbur... dhe ngacmuesi me grupin e vet është i frikshëm.</i> (nxënës)</p> <p>-Përfshirje në trajnime që më ndihmuan në ripërkufizimin e bullizmit. Kam mësuar më shumë rreth fenomenit dhe si ta identifikoj. Mësuesit ishin të kualifikuar për të minimizuar fenomenin. Referimi i rasteve nuk ka qenë i lehtë. (Mësuesit)</p> <p><i>“Vajza e mikut tim vrau veten për shkak të bullizmit dhe aty mora vesh për bullizmin... prandaj isha shumë e interesuar të bëhesha pjesë e projektit!”</i> (Mësuese)</p> <p>- Edhe pse jam specialist politikash, koncepti ka ardhur vonë në profesionin tonë. Jam i vetëdijshëm për projektin dhe aktivitetet e tij. (Prind)</p> <hr/> <p>Shkolla profesionale “Beqir Çela”, Durrës</p> <p>- Jam përfshirë gjatë aktiviteteve. Jemi ne që shkaktojmë bullizëm edhe kur na duket se po bëjnë shaka. Nuk mjaftojnë 3 muaj aktivitete për të rritur ndërgjegjësimin. Ne e përjetojmë përditë në shkollë. (Nxënës).</p> <p>-Jam e vetëdijshme për projektin dhe jam përfshirë në disa aktivitete. Bullizmi nuk merr fund kurrë; sa trajtohet një rast, shfaqet një tjetër. (Mësuese).</p> <p>- Bullizmi është i përhapur gjerë dhe kërkon punë për ta minimizuar. Për eliminim të plotë as që bëhet fjalë. (Prind).</p> <hr/> <p>Shkolla e mesme private “At Pjetër Meshkalla”, Shkodër</p> <p>-Fillimisht u trajnuan 10 mësues në Shqipëri... Pas trajnimit, mësuesit trajnuan kolegët në shkollat</p>

	<p>e tyre dhe zhvilluan mbledhje me prindërit dhe nxënësit mbi bullizmin. Kjo është bërë për të rritur ndërgjegjësimin e përgjithshëm. (Psikologe).</p>
<p>Ndërgjegjësim për dobitë e projektit</p> <p>-i dobishëm për ata që morën pjesë dhe u përfshinë</p> <p>-rritje ndërgjegjësimi të nxënësve dhe mësuesve</p> <p>-identifikimi i rasteve erdhi pasi filloi projekti</p> <p>-më shumë mësues duhet të trajnohen në shkolla me komunitet më të madh</p> <p>-bullizmi vazhdon të jetë problem dhe më shumë duhet bërë</p> <p>-Përfshirje në detyra</p>	<p>Shkolla e mesme “Babë Dudë Karbunara”, Berat</p> <p>- Kjo nismë është e dobishme, sepse kur përfshihesh mëson më shumë, e sheh kur shkon të informosh nxënësit e tjerë të cilët reagojnë kur dëgjojnë rastet. Ne vetë jemi informuar dhe dimë si të mbrohemi dhe si ta parandalojmë. Shpesh, nuk e kuptojmë që biem pre e bullizmit dhe personi që ngacmon e merr si shaka. Nuk mund ta themi dot sa ka qenë efikasiteti, sepse nuk shohim statistikat. Ne i kemi bërë aktivitetet, materialet janë ende të afishuara, por fenomeni është ende i pranishëm. (Nxënës)</p> <p>-Është i dobishëm dhe përfitojmë, sepse rinia sot është shumë e ekspozuar ndaj bullizmit. Projekti ua bëri të qartë nxënësve, tashmë ata e kuptojnë bullizmin dhe pasojat e ushtrimit të tij. (Mësues)</p> <p>- Sapo filloi projekti, bashkë me senatin e nxënësve evidentuam dy raste. Gjatë trajnimit, doli në pah se mësuesit duhet të mësojnë se si të identifikojnë fenomenin. (Psikologe).</p>
	<p>Shkolla profesionale “Beqir Çela”, Durrës</p> <p>-Është e rëndësishme të ndërgjegjësohen agresorët. (Nxënës)</p> <p>-Kjo është shkolla e madhe , prandaj kërkuam që të na trajnohen më shumë mësues, jo 10, por 30 ose 40, gjysma e stafit pedagogjik të paktën. Shumica e nxënësve janë djem, kemi 1 600 djem dhe vetëm 3 vajza. Këtu probabiliteti për dhunë është shumë i lartë. (Psikologe)</p> <p>-Kemi përjetuar shumë dhunë në këtë shkollë, për shkak se kemi konvikte. Edhe ne mësuesit duam të mësojmë më shumë se si të trajtojmë rastet. Disa nxënës vijnë nga sistemi 9-vjeçar dhe sjellin me vete sjelljet e tyre.</p>
	<p>Shkolla e mesme private “At Pjetër Meshkalla”, Shkodër</p> <p>-Është i dobishëm për të gjithë, sepse na mblodhi të gjithëve kundër bullizmit dhe u organizuan shumë</p>

	<p>aktivitete. U ftua edhe media, në mënyrë që projekti të bëhej i njohur për komunitetin (Staf).</p> <p>-U përfshimë të gjithë në këtë projekt, duke punuar me detyrat tona dhe pastaj nxënësit e klasës së 12-të bënë një video për projektin. Të tjerë kanë hartuar ese apo vizatime në lidhje me projektin. (Nxënës)</p>
<p>Përfshirja në aktivitetet shkollare kundër bullizmit</p> <p>-nxënësit dinë më shumë për bullizmin, janë më të hapur dhe ndihen më të sigurt</p> <p>-pjesë e aktiviteteve të ndryshme shkollore</p> <p>-rritje e bashkëpunimin me psikologjen e shkollës</p> <p>-Prindërit janë ftuar në takim me nxënësit dhe mësuesit që të japin ide për aktivitetet</p>	<p>Shkolla e mesme “Babë Dudë Karbunara”, Berat</p> <p>-Si senator i klasës, unë jam përfshirë në organizimin e aktiviteteve. Filluam me ekspozitën, posterat dhe vizatimet me përshtypjet dhe mesazhet e nxënësve. Mendoj se ndihemi më të sigurt, sepse dimë më shumë dhe jemi të hapur. (Nxënës)</p> <p>Aktivitetet fokusohen te informimi dhe promovimi i vlerave, por jo et bullizmi dhe pasojat e tij. Aktivitetet nuk ishin në klasa dhe jo në të gjithë shkollën si e tërë. Ne ndihemi më të fortë pas aktiviteteve (Nxënës)</p> <p>-Kemi filluar me fushata me përfshirjen e stafit, nxënësve, prindërve, marshime në qytet dhe ndezjen e qirinjve në vitin 2017. Në vitin 2018 projektua një film që u diskutua në grupe të vogla në klasë. Kemi organizuar edhe ekspozita. Na duhet të promovojmë rastet e suksesshme në trajtimin e bullizmit. (Staf)</p> <hr/> <p>Shkolla profesionale “Beqir Çela”, Durrës</p> <p>-Unë jam pjesë e stafit që po trajnohet. Bullizmin e shohim përditë dhe më shumë punë duhet bërë. Konsultohemi me psikologjen për të gjitha problemet në shkollë. Disa raste kemi arritur t’i trajtojmë vetë. Kjo është puna jonë, fundja. Shohim situata të ndryshme me nxënësit: disa i shtyjnë karrigen shokut të klasës, fshehin librat, etj. (Mësuese)</p> <hr/> <p>Shkolla e mesme private “At Pjetër Meshkalla”, Shkodër</p> <p>-Para zhvillimit të aktiviteteve, me mësuesit kemi hartuar një plan veprimi kundër bullizmit. Plani ndahet në tre seksione: Idetë e nxënësve që u përcillen mësuesve; Aktivizimi i ideve dhe komenteve nga të gjithë nxënësit e përfshirë në</p>

	<p>projekt. Shumë aktivitete janë zhvilluar, si takime me prindërit, shpërndarje fletushkash dhe ka qenë i suksesshëm. (Nxënës)</p> <p>-Janë organizuar aktivitete sportive që nxënësve u pëlqyen. Gjithashtu, kemi llobuar pranë Ministrisë së Arsimit që në ligj të shtohet një pjesë lidhur me bullizmin. (Mësues)</p> <p>-Kemi organizuar një festë vallëzimi për ndërgjegjësimin, ku morën pjesë bashkia, DAR dhe shkolla të tjera. Kemi organizuar diskutime me prindërit dhe nxënësit në klasë. Të gjithë janë përfshirë. (Psikologe)</p>
<p>Zbatimi i politikës dhe i planit të veprimit</p> <p>-zbatimi i politikës nuk kuptohet nga nxënësit</p> <p>-grupi mbështetës funksionon</p> <p>-politika ndahet me të tjerët</p> <p>-më shumë punë duhet bërë në zbatimin e politikës</p>	<p>Shkolla e mesme “Babë Dudë Karbunara”, Berat</p> <p>-S’e di çfarë politike është; nuk është se na kanë ftuar të hartojmë plane, por po bëhet përmes nesh duke bërë pjesën tonë, sidomos psikologja, senati dhe përmes aktiviteteve. Ky fenomenin kërkon që të jemi të hapur. Instrumenti që krijoi grupe të vogla në klasa funksionon, sepse ne flasim më shumë në grupe të vogla. (Nxënës)</p> <p>-Politika është më shumë në letër, sepse të bësh disa aktivitete nuk do të thotë se e zbatove politikën. Politika kërkon përfshirjen e secilit. (Nxënës)</p> <p>-Shkolla ka një plan veprimi që prezantohet në mbledhje stafi dhe pastaj u shpërndahet klasave. Ka një protokoll për fenomenin tani. Shkolla ka një grup mbështetës. Plani është integruar me planetë tjera. (Mësues)</p> <p>-Klasat kanë organizuar grupe fokusi për identifikimin e rasteve. Janë disa raste dhe ka një sistem mbështetës (Psikologe)</p> <p>-Politika kërkon ndërhyrje efektive. Kërkon më shumë punë (Prindër)</p> <p>Shkolla profesionale “Beqir Çela”, Durrës</p> <p>-Vetëm me një projekt nuk mund të pretendohet shumë. Përqindja e tyre që kanë reflektuar është e vogël dhe e përkohshme. Çfarë mund të bëjë mësuesja në një orë?! Të merret me nxënësit problematikë, të flasë për problemet e tyre apo të flasë për bullizmin?! S’ka kohë për të folur për të. (Nxënës)</p>

	<p>-Kemi një ekip kundër bullizmit që përfshin nxënës të ndryshëm, si nga komuniteti rom dhe egjiptian, me nevoja të veçanta, kryetarin e stafit akademik, etj. Kemi përpiluar disa materiale, por nuk i kemi afishuar akoma sepse ka pasur punë për të bërë. (Psikologe)</p> <p style="text-align: center;">Shkolla e mesme private “At Pjetër Meshkalla”, Shkodër</p> <p>-Si prindër, jemi përfshirë gjatë tërë vitit duke marrë pjesë në seminare të ndryshme për bullizmin dhe fëmijët tanë kanë komunikuar edhe me ne. Fëmijët janë përfshirë në hartimin e politikës. (Prindër)</p> <p>-Diskutimet për temat kanë qenë të pranishme gjatë orëve të mësimit. Në fillim të vitit shkollor organizuam një takim me prindërit ku diskutuam për bullizmin. Tani bullizmi është pjesë e shumë orëve të mësimit, që nxënësit të ndërgjegjësohen. (Mësuese)</p>
<p>Ndryshimet pozitive dhe Mësimet e nxjerra</p> <p>-më shumë të informuar dhe të ndërgjegjësuar për fenomenin</p> <p>-nxënësit duhet të bashkëpunojnë më shumë</p> <p>-disa përpjekje për të përfshirë prindërit</p> <p>-ndryshimi është i dukshëm, por duhet bërë më shumë</p>	<p style="text-align: center;">Shkolla e mesme “Babë Dudë Karbunara”, Berat</p> <p>-Solli ndryshim në shkollë: u informua stafi, u rrit ndërgjegjësimi mbi problematikat që sjell ky fenomen, ne hartuam planin e veprimit që është integruar me planin e klasës. S’është e lehtë të identifikosh rastet, se nxënësit mund t’i fshehin problemet. Na duhen më shumë instrumente për ta matur... Rastet që identifikuam, ka pasur ndryshime. Procedurat janë të gjata, sepse na duhet leja e prindërve pas identifikimit. Nxënësit jo gjithmonë duan të ndajnë problemet, u mungon besimi dhe sidomos që t’ua tregojnë prindërve. <i>“Jam skeptik për parandalimin dhe efektin e tij, ka shumë për të bërë...”</i> (Mësues)</p> <p>-Individët e përfshirë mund ta shohin ndryshimin. Kemi një kënd bullizmi, një plan, dimë më shumë për të, por ende raportohen raste. E dimë që kur të ngacmojnë vazhdimisht në një grup, ai quhet bullizëm dhe këtë s’e kishim menduar më parë. Ky është problem dhe duhet të jesh mendjehapur. (Nxënës).</p> <p>-Duhet të bëjmë kujdes, sepse ky fenomen mund të çojë në viktima të ekstremizmit. (Prindër)</p> <p>-Ne si staf, kemi informuar prindërit, jemi përpjekur t’i përfshijmë në fushatat e ndërgjegjësimit. (Psikologe)</p>

<p>-bullizmi është minimizuar</p> <p>-ka mbështetje nga psikologja</p>	<p>Shkolla profesionale “Beqir Çela”, Durrës</p> <p>-I dobishëm. Kemi parë disa ndryshime. Por numri i atyre që kanë reflektuar nuk është i madh. S’është puna vetëm te një nismë. Duhet të ketë nisma përditë. Shohim bullizëm përditë. Njëri tallet, tjetri e godet. S’mund ta ndalojmë atë person. Nxënësit që ngacmojnë kanë një plan në kokë për të ngacmuar tjetrin. Në klasën tonë kemi tre lloje nxënësish. Ngacmuesin, spektatorët dhe prenë e bullizmit. Shokët e klasës kanë një ndikim. (Nxënës)</p>
	<p>Shkolla e mesme private “At Pjetër Meshkalla”, Shkodër</p> <p>Shumë ndryshime. Nxënësit janë ndërgjegjësuar, flasin lirshëm mbi fenomenin. Një nxënës tregoi në klasë se kishte rënë pre e bullizmit në internet dhe e tregoi kush ishte ngacmuesi. Pas mësimit, nxënësit u thërritën individualisht, pastaj prindërit e tyre. Në fund, nxënësja ndihet më mirë për këtë përvojë me mbështetjen e psikologes.</p> <p>-Bullizmi ndodh më rrallë tani, për shkak të infrastrukturës dhe kamerave që kemi instaluar në shkollë. (Mësues)</p> <p>-Bullizmi është më i pranishëm në klasë, sepse aty nxënësit kalojnë më shumë kohë me njëri-tjetrin (Përfaqësues i DAR)</p>
<p>Qëndrimet ndaj vazhdimit të aktiviteteve kundër bullizmin pasi mbaron projekti</p> <p>-21 nëntor, aktivitete në nivel shkollë, sistemi i referimit të rasteve, politika kundër bullizmit e përfshirë në programin</p>	<p>Shkolla e mesme “Babë Dudë Karbunara”, Berat</p> <p>-21 nëntori do të vazhdojë; aktivitetet që fokusohen te vlerat duhet të organizohen në nivel shkollash; Nisma për mesazhe video dhe filma. Nga e gjitha kjo, duhet të dalim me një projekt që pastaj të përmirësojë planin e veprimit, sistemin e referimit të çështjeve, etj. Duhet të fokusohemi te rritja e besimit mes nxënësve. Përfshirja e prindërve mbetet sfidë.</p> <p>Shkolla profesionale “Beqir Çela”, Durrës</p> <p>-Shumë e rëndësishme që të vazhdojë. Mirë do të ishte të kishim aktivitete çdo muaj. Por ato duhet të jenë vizuale, postera, diçka ndryshe që tërheq vëmendjen. (Staf)</p> <p>-Në momentin që na u prezantua projekti, aty fillova</p>

<p>mësimor të shkollës</p> <p>-Më shumë duhet bërë në shkolla me numër të lartë nxënësish</p>	<p>ta marr seriozisht. Ne në shkollë jemi 1 600 djem. Dalim në pushim dreke, ngacmojmë njëri-tjetrin. Sidomos nxënësit e vitit të parë. Këto ka një përzjerje origjinash dhe kulturash. Mirë do të ishte të kemi aktivitete periodikisht dhe jo të përsëritet e njëjta gjë. (Nxënës)</p> <p>Shkolla e mesme private “At Pjetër Meshkalla”, Shkodër</p> <p>-Çdo vit do të organizojmë aktivitete kundër bullizmit gjatë javës në nëntor. Në rregulloren e shkollës sonë jemi seksionin me rregullat kundër bullizmit. Mësuesit e kanë hedhur këtë çështje për diskutim në klasë dhe në takime me prindërit. Nxënësit do të jenë të motivua të ndajnë më shumë ide për bullizmin dhe në përfshirjen e shkollës sonë në qytet. Bullizmi do të përfshihet edhe në programin e aktiviteteve sportive. (Mësues)</p> <p>-Përfaqësuesja e DAR-it shpreh mirënjohjen për arritjen e klasës në lidhje me projektin kundër bullizmit dhe nxit mësuesit të ndajnë përvojat e tyre me shkollat e tjera. Meqë shkolla ka politikë marketingu të mirë për tërheqjen e nxënësve të rinj, po kështu mund të marketojë politikën kundër bullizmit të pranishme në shkollën e tyre (Përfaqësuesja e DAR-it)</p>
---	---

■ Analizat tematike e tregojnë qartë që grupet përfaqësuese nga shkollat fillore, 9-vjeçare dhe të mesme janë ndikuar nga projekti. Efekti është shumëdimensional dhe në disa nivele. Secila shkollë paraqiste ngjashmëri dhe dallime në mënyrën se si e kishte përshtatur projektin. Së pari, projekti iu prezantua nxënësve, prindërve dhe komunitetit. Mësuesit u trajnuan dhe pastaj ata vepruan si trajnerë për mësuesit e tjerë që nuk ishin pjesë e ekipit kundër bullizmit. Kjo ka kontribuar në ngritjen e kapaciteteve. Projekti solli ri-përkufizimin e bullizmit, një koncept i panjohur për një numër të konsiderueshëm pjesëmarrësish. Si rezultat, rriti ndërgjegjësimin e tyre, ndihmoi në identifikimin e rasteve, i bëri ata më të hapur në raportimin dhe diskutimin e rasteve dhe solli gatishmëri për zgjidhjen e tyre. Mësuesit filluan t’i qasen bullizmit me një tjetër mendësi. Së dyti, projekti u

vlerësua nga nxënësit, prindërit dhe stafi i shkollës si i dobishëm dhe efektiv. Ata morën pjesë në një sërë detyrash dhe organizuan aktivitete. Së treti, shkollat mësuan të hartojnë dhe të zhvillojnë vetë politikën kundër bullizmit, si produkt i bashkëpunimit me nxënësit. Nga politika u hartuan plane veprimi që u pasqyruan në aktivitetet e tyre; ato ishin origjinale dhe secila shkollë u angazhua në një larmi aktivitete dhe evenimentesh. Vetë aktivitetet kontribuan më tej në ndërgjegjësimin e nxënësve, stafit të shkollës, prindërve dhe komunitetit të gjerë. Sa katërti, projekti përmirësoi bashkëpunimin mes nxënësve, stafit të shkollës dhe prindërve, krijoi një sistem mbështetës, roli i psikologut u bë më efektiv dhe sjellja e nxënësve me njëri-tjetrin u bë më pozitive. Përveç kësaj, prindërit u shprehën se shkolla i kishte angazhuar dhe disa herë kishin marrë pjesë në aktivitete. Në fund, pjesëmarrësit vlerësuan politikën e zbatuar dhe planin e veprimit, i atribuuan ndryshime projektit dhe konfirmuan se disa aktivitete kyçe do të vazhdojnë pas përfundimit të projektit. Edhe pse ka prova për rritjen e ndjeshme të ndërgjegjësimit dhe përpjekje për të luftuar këtë fenomen, disa pjesëmarrës pohuan se një projekt është i pamjaftueshëm për parandalimin e bullizmit dhe duhet bërë më shumë në drejtim të eliminimit të fenomenit.

4.2 Fokus Grupet me shkollat përfituese për rastin studimor

— Ky seksion përshkruan temat që janë propozuar nga nxënës, mësues, prindër dhe drejtorë nga shkollat përfituesve që morën pjesë në rastin studimor. Nxënësit përbëjnë grupin kryesor të interesit, sepse fenomeni shfaqet gjerësisht mes tyre si sjellje shoqërore dhe mes tyre mund të maten ndryshimet e zbatimit të çfarëdo nisme. Nga ana tjetër, edhe mësuesit janë grup i synuar kryesor, sepse janë forcë shtytëse në zbatimin e nismave dhe parandalimin e bullizmit në shkolla. Prandaj, kemi bërë një analizë të hollësishme për të dy grupet. Pikëpamjet e prindërve dhe drejtorëve nga shkollat përfituese do të përmbledhen dhe seksioni do të përfundojë me një përmbledhje të përgjithshme të rastit studimor.

4.2.1 Pikëpamjet e nxënësve për ndikimin e projektit

— Nxënësit u ftuan që të ndajnë pikëpamjet e tyre mbi projektin e përbashkët të BE/KiE “Lufta kundër bullizmit dhe ekstremizmit në sistemin arsimor në Shqipëri”. Nxënësit shprehën këndvështrimet e tyre veçanërisht mbi këto tema:

- objektivat e projektit;
- vlerësimi i projektit;
- pikëpamje për aktivitetet shkollore kundër bullizmit;
- ndikimi i aktiviteteve kundër bullizmit në shkollën e tyre, politika e shkollës dhe plani i veprimit të hartuar;
- ndikimi i projektit në shkollën e tyre dhe mësimet e nxjerra.

— Analiza tregoi se grupi nënvizonte disa tema dhe nëntema të përbashkëta. Rëndësia e këtyre temave ishte e dukshme, pasi u shprehën nga të gjithë pjesëmarrësit. Në tabelën më poshtë, përcaktohet secila prej këtyre temave që dolën nga diskutimet, e shoqëruar me pohime të përmbledhura nga ekstraktet e koduara. Herë-pas-herë, temat ilustrohen me një ekstrakt të plotë nga analiza. Tabela (12) pasohet nga një përmbledhje e përgjithshme.

Tabela 13: Pohimet e nxënësve për ndikimin e Projektit

Temat kyçe / nëntemat	Ekstrakte të koduara nga Fokus Grupet me Grupe të Përziera sipas Shkollës
Sa janë kuptuar objektivat e projektit - si i kuptojnë nxënësit objektivat e projektit	- Të rrisë ndërgjegjësimin e nxënësve për bullizmin si fenomen. -Të minimizojë fenomenin. -T'i bëjë nxënësit të çlirohen nga ndrydhja dhe të flasin lirshëm për këtë fenomen. (Nxënësit në Korçë) ⁷

7. Shkolla 9-vjeçare e Bulgarecit, Korçë

	<p>-Të rrisë ndërgjegjësimin për bullizmin, pasojat e tij dhe si ta parandalojmë. <i>(Nxënësit në Vlorë)</i>⁸</p> <p>-Të eliminojë bullizmin si një fenomen shqetësues në shkollën tonë.</p> <p>- Të kuptohet çfarë është bullizmi, dëmet që shkakton dhe ndërgjegjësimi i nxënësve për faktorët.</p> <p>-Të rrisë ndërgjegjësimin e mësuesve dhe të nxënësve duke e parandaluar atë dhe rehabilitimin i nxënësve që ngacmojnë në shkollën tonë. <i>(Nxënësit në Lezhë)</i>⁹</p>
<p>Ndërgjegjësim për dobitë e projektit</p> <p>-I dobishëm për nxënësit, për komunikimin mes mësuesve dhe nxënësve, në identifikimin dhe zgjidhjen e rasteve dhe në minimizimin e bullizmit</p>	<p>- Nxënësit flasin lirshëm dhe nuk kanë ndrydhje të flasin për bullizmin.</p> <p>“Shumë i vlefshëm, ky fenomen është i minimizuar. Dëshmohet nga sjellja e shokëve tanë.” <i>(Nxënësit në Korçë)</i></p> <p>- Bisedat që patëm për këto probleme me mësuesit dhe ata për të cilët flasim më shpesh, kanë qenë shumë të dobishme.</p> <p>- Projekt i dobishëm, sepse nënvizon rastet e bullizmit dhe ndihmon në zgjidhjen e tyre.</p> <p>-Tani jemi të vetëdijshëm në identifikimin e rasteve të tilla dhe e dimë se duke folur me njëri-tjetrin bëhemi të vetëdijshëm dhe ndihmojmë nxënësit e ngacmuar. <i>(Nxënësit në Vlorë)</i></p> <p>-I dobishëm, sepse rastet nuk u përsëritën pasi i raportuam <i>(Nxënësit në Tiranë)</i>¹⁰</p>
<p>Pikëpamje për aktivitetet kundër bullizmit</p>	<p>-Të vlefshme; Hera e parë që ndodh; Ne u ndjemë të përfshirë me përgjegjësi dhe solli ndryshime në sjelljen e nxënësve. <i>(Nxënësit në Korçë)</i></p> <p>-Aktivitetet rritën ndërgjegjësimin e ngacmuesve, sepse e kuptuan si ndihesh kur bie pre e ngacmimit.</p> <p>-Aktivitetet përfshinë komunitetin, fqinjët dhe banorët e zonës, si dhe shkolla të tjera. <i>(Nxënësit në Tiranë)</i></p>

8. Shkolla “Ismail Qemali”, Vlorë

9. Shkolla 9-vjeçare “Kosova”, Lezhë

10. Shkolla e mesme “Sandër Prosi”, Tiranë

<p>-aktivitetet kundër bullizmit patën influencë</p> <p>- aktivitetet kundër bullizmit sollën ndryshim</p> <p>- aktivitetet kundër bullizmit përfshinë të gjithë</p>	<p>-Patëm shumë aktivitete gjatë orës së mësimi me mësuesit, diskutime me psikologjen dhe kemi vendosur postera që thonë "Ndal bullizmit".</p> <p>-Aktivitetet ishin të rëndësishme, sepse patën pjesëmarrje të lartë dhe ndikimi ishte unik për të gjithë, prindërit, nxënësit dhe drejtuesit e institucioneve.</p> <p>-U përfshinë edhe pjesëtarët e komunitetit, institucionet e tjera dhe pjesëtarët e KiE, etj. <i>(Nxënësit në Lezhë)</i></p>
<p>Përfshirja në aktivitetet shkollore kundër bullizmit</p> <p>-vetëpërfshirje, përfshirje e moshatarëve, mësuesve, stafit dhe komunitetit në një larmi aktivitete</p> <p>-angazhim në identifikimin e bullizmit, zgjidhjen e rastit dhe ruajtja e anonimatit</p>	<p>-Ne ishim të përfshirë, idetë u morën parasysh dhe punuam me përgjegjësi.</p> <p>-Morëm pjesë në shkolla të ndryshme dhe aktivitete të tjera, shkruam hartime, marshuan në qytetin e Korçës. <i>(Nxënësit në Korçë)</i></p> <p>-Shkolla mori pjesë në aktivitetet kundër bullizmit në 2017 dhe 2018. Ne morëm pjesë në aktivitete dhe konkurse sportive dhe edukative. Kishim takime me mësuesit, por edhe me prindërit. <i>(Nxënësit në Vlorë)</i></p> <p>-Shkruam poezi, vendosëm postera dhe kërcyem për të rritur ndërgjegjësimin. Shkruam hartime që kanë qenë shumë efektive, sepse treguan si ndihet nxënësi i ngacmuar. Interpretuam skeçe të shkurtra teatrore.</p> <p>- Disa aktivitete ishin gjatë orëve të hapura për bullizmin; kemi diskutuar vazhdimisht për këtë çështje, jo vetëm në ditët kundër bullizmit.</p> <p>-Plotësuam edhe pyetësorë anonimë.</p> <p>-Kemi vepruar si vëzhgues në zonat e xehta ku çdo klasë ka pasur një vëzhgues. Të tjerët nuk e dinin kush ishte vëzhguesi. Detyrat: Të vëzhgojë sjellje të pakëndshme dhe të raportojë me qëllim gjetjen e një zgjidhjeje.</p> <p><i>"Mësuesi kujdestar dha idenë që të kemi një kuti kundër bullizmit. E diskutuam me nxënësit dhe të gjithë ishim dakord. Kutia ishte mënyra më e mirë për të raportuar dhe për të ruajtur anonimatit. Kutia është e dobishme sepse kur e hapëm, vumë re</i></p>

	<p><i>se kishte raste të raportuara nga nxënës që duan të qëndrojnë anonimë. Thjesht problemi deklarohet që të marrë zgjidhje nga mësuesi, por pa përmendur emra".</i> <i>"Zona e tualetit ishte pikërisht një rast; një vajzë e fotografuan dhe e kërcënuan se do t'ia nxirrnin foton në rrjetet sociale. E pashë dhe ia raportova psikologes. Unë nuk e di se çfarë bëri psikologja, por fotografia u fshi dhe nuk u bë publike".</i> <i>(Nxënësit në Tiranë)</i></p> <p>-Përfshirje e madhe e nxënësve në hartimin e planit dhe nxënësit tashmë kuptojnë dëmet e bullizmit dhe si rezultat, ka kontribuar ndjeshëm shumë në uljen e rasteve.</p> <p>- Angazhim në dy aktivitete të mëdha për luftën kundër bullizmit organizuar në Pallatin e Kulturës dhe në një shkollë tjetër, ku nxënësit paraqitën shumë punime sensibilizuese si hartime apo postera.</p> <p>- Shumë aktivitete gjatë orës së mësimit me mësuesit, diskutime me psikologun dhe ne kemi vendosur postera ku shkruhet "Ndal bullizmit".</p> <p>-U përfshinë edhe pjesëtarët e komunitetit, institucionet e tjera dhe pjesëtarët e KiE, etj.</p> <p>- Aktivitetet ishin të rëndësishme, sepse patën pjesëmarrje të lartë dhe ndikimi ishte unik për të gjithë, prindërit, nxënësit dhe drejtuesit e institucioneve.</p> <p>-U dhanë shumë mesazhe të rëndësishme për këtë temë.</p> <p><i>"Isha i përfshirë në grupin që mbështeste psikologun. Organizuam diskutime të ndryshme në klasa ku ndamë informacione dhe mesazhe për këtë temë. Kam qenë pjesë e trajnimit që bëmë për nxënësit, ku paraqitëm bullizmin si fenomen dhe rëndësinë e parandalimit dhe eliminimit të këtij fenomeni dëmtues".</i> (Nxënësit në Lezhë)</p>
<p>Pikëpamjet për politikën / planin e veprimit të hartuar të shkollës</p>	<p>-Politika u hartua për herë të parë, plani i aktiviteteve i përpiluar në bazë të politikës ishin të mira dhe të vlefshme për ne.</p> <p>- Bullizmi si sjellje është minimizuar. Politika do të mbetet për brezat që do të vijnë. (Nxënësit në Korçë)</p>

<p>-produktet e hartuara patën ndikim te vetja, ngacmuesi dhe i ngacmuari</p> <p>-ndërgjegjësimi solli veprim dhe përfshirje të gjerë në minimizimin e bullizmit dhe rritjen e sjelljes së mirë</p>	<p>- Politika ishte e mirë, sepse ofroi trajnim për nxënësit dhe i bëri të vetëdijshëm, më të vëmendshëm dhe të ndjeshëm ndaj bullizmit.</p> <p>-Kutia kundër bullizmit për nxënësit që të shprehen lirshëm për bullizmin, sepse disa kanë vështirësi të flasin për këtë.</p> <p>- Tani e dimë se çfarë është bullizmi dhe në çfarë formash shfaqet, si edhe me kë të diskutojmë nëse prekemi prej bullizmit.</p> <p>-Mund ta parandalojmë problemin pas identifikimit dhe mund ta drejtojmë drejt zgjidhjes. Mësuesit janë gjithmonë të gatshëm të na dëgjojnë. <i>(Nxënësit në Vlorë)</i></p> <p>- Përfshirja jonë në aktivitetet kundër bullizmit na bëri më të vetëdijshëm për këtë çështje.</p> <p>-Vjet na prezantuan lajmin dhe u identifikuan aktivitetet.</p> <p>-Pjesa kryesore e planit ishte identifikimi i bullizmit në shkollë nga nxënësit dhe mënyra e raportimit të bullizmit prej tyre.</p> <p>-Kryetari i bordit i vendosi disa nxënës në pika të ndryshme për të monitoruar më nga afër nxënësit që ngacmohen. Çdo klasë ka përfaqësues.</p> <p>-Bullizmi është pakësuar.</p> <p>-Ngacmuesit nuk janë ekspozuar për shkak të anonimatit.</p> <p>-Psikologja e shkollës ka folur me ta dhe i ka bërë ata të vetëdijshëm për pasojat.</p> <p>-Ngacmuesit e kanë vënë veten në vendin e personit që ngacmohet dhe e kanë kuptuar sa e keqe është kjo përvojë; kjo ka bërë që të reagojnë dhe të mos e përsërisin më.</p> <p><i>"Në klasën time kishim një rast bullizmi. Mësuesi mori masa dhe nuk ndodhi më. Unë jam vëzhgues i zonave të nehta dhe i kam raportuar raste mësuesit, të cilat nuk janë përsëritur". (Nxënësit në Tiranë)</i></p> <p>-Nxënësit e ngacmuar që linin shkollë disa orë më herët nga frika se mos binin pre e talljeve, filluan të marrin pjesë dhe notat e tyre u përmirësuan, sepse nuk janë nën presion.</p> <p>- Ka më shumë ndjeshmëri ndaj atyre që</p>
---	---

	<p>ngacmohen dhe ndaj integritit të tyre mes moshatarëve, sepse e kuptojnë se po mbështeten.</p> <p>-Përmes aktiviteteve, u kemi dhënë forcë dhe motivim dhe u kemi larguar frikën.</p> <p>-Kjo nismë ishte gjithëpërfshirëse për shumicën e nxënësve. Por, disa nxënës nuk janë shumë të informuar dhe ende ka disa raste të bullizmit.</p> <p>-Plan është i mirë, sepse nxënësit janë më të vetëdijshëm dhe nuk praktikojnë bullizmin.</p> <p><i>"Bullizmi është dhunë e vazhdueshme, edhe ne i jemi përgjigjur me përpjekje të vazhdueshme".</i> (Nxënësit në Lezhë)</p>
<p>Ndryshimet pozitive të perceptuara dhe Mësimet e nxjerra</p> <p>-Tani nxënësit mundën ta identifikojnë, të kuptojnë ndikimin, përpiqen ta parandalojnë dhe punojnë fort që ta eliminojnë.</p> <p>-Bullizmi në internet mbetet sfidë</p>	<p>- Tani e dimë se çfarë është bullizmi dhe në çfarë formash shfaqet, si edhe me kë të diskutojmë nëse prekemi prej bullizmit.</p> <p>-Mund ta parandalojmë problemin pas identifikimit dhe mund ta drejtojmë drejt zgjidhjes. Mësuesit janë gjithmonë të gatshëm të na dëgjojnë. (Nxënësit në Vlorë)</p> <p>-Situata në shkollën tonë ka ndryshuar. Tani e dimë se çfarë është bullizmi dhe si shfaqet.</p> <p>-Bullizmi është i dëmshëm për të gjithë ne dhe është e rëndësishme ta parandalojmë dhe të punojmë shumë për ta eliminuar.</p> <p>-Shkolla jonë tani ka një plan konkret dhe ka një ekip që merret posaçërisht me këtë dhe ndryshimet janë të dukshme.</p> <p>-Nxënësit tani ndihen më të mbrojtur dhe më të sigurt.</p> <p>-Nxënësit e kuptojnë atë dhe raportojnë rastet nëse bien pre e bullizmit. (Nxënësit në Lezhë)</p> <p>-Është bërë punë konkrete dhe ngacmuesit kanë reaguar falë kësaj pune.</p> <p>-Duam të merren disiplinore më të rrepta ndaj ngacmuesve.</p> <p>-E kemi trajtuar edhe në media dhe kemi duartrokitje.</p> <p>- Mediat kanë filluar të flasin më shumë rreth bullizmit dhe shumë prindër janë informuar. Nëse fëmija i tyre shkakton bullizëm ose bie pre e bullizmit, prindërit e</p>

kuptojnë dhe përpiqen ta shmangin atë, sepse nuk ka më keq sesa ta mbash bullizmin të fshehtë.
-Bullizmi mund të çojë në vetëvrasje.
-Nëse dihet që në një zonë të nxehtë ka bullizëm, do të ketë ndërhyrje.
-Ne nuk do të heshtim nëse ballafaqohemi me padrejtësi.
-Bullizmi ende ekziston, por tani më pak dhe rastet identifikohen dhe raportohen.
-Bullizmi në internet është një tjetër problematikë, sepse ndodh në mediat sociale dhe është e vështirë ta menaxhosh.

“Ka pasur raste të bullizmit në internet dhe këtij lloji i druhermi më shumë, sepse nuk e kemi në dorë. Përhapet gjerësisht kur hapen llogari me emrin dhe foton e dikujt dhe keqpërdoren në rrjetet sociale. E kemi trajtuar edhe këtë fenomen, por nuk kemi gjetur mënyrën për ta ndaluar. Nuk ka informacion për ligjin. Raportimi mund të bëhet vetëm mes nesh, duke folur dhe duke bllokuar profilin. Shkolla thotë vetëm që mos prano ftesë për mik nga persona të panjohur. Policia mund ta gjejë atë përmes IP. Por, as policia nuk mund të bëjë shumë. Këto janë raste dhe çështje personale, prandaj për këtë janë të vështira të raportohen në shkollë”.

“Do të ishte mirë që rrjetet sociale të ishin për njerëzit mbi 18 vjeç. Kur dikush ushtron bullizëm në internet, shokët e tij informojnë personin e ngacmuar sapo vihen në dijeni. Është mirë kur ngacmuesi në internet është i identifikueshëm. Shumë vajza bien viktimit e këtyre profileve të rreme që nuk janë personat që shohim në foto, por njerëzit fshihen pas fotove të rreme për të joshur dhe për të gënjer. Rasti tjetër është përdorimi i fotografive të dikujt dhe vendosja e tyre në YouTube duke i shoqëruar me video/këngë apo shprehje të pahijshme. Një mënyrë tjetër është vjedhja e profilit të dikujt në rrjet social dhe postimi i gjërave të pahijshme. Vitin e kaluar kemi pasur një aktivitet të përbashkët me disa shkolla të ndryshme ku u shfaq programi ynë”. (Nxënësit në Tiranë)

■ Siç është vërejtur në ekstraktet e paraqitura, duket qartë se nxënësit përfaqësues të shkollave Korçë, Vlorë, Tiranë dhe Lezhë kishin përvojë pozitive, duke qenë se shkollat e tyre kishin marrë pjesë në zbatimin e projektit. Në veçanti, nxënësit a) treguan se i kishin kuptuar plotësisht objektivat e projektit, në atë që thanë dhe në atë që bënë për të pasqyruar ato objektiva; b) ishin të vetëdijshëm për përfitimet e vlefshme dhe të dobishme të aktiviteteve kundër bullizmit dhe produkteve që rrjedhin prej tyre (politika e shkollës dhe plani i veprimtimit); c) ishin përfshirë në mënyrë gjithëpërfshirëse dhe në mënyrë të vetëdijshme në një larmi të madhe aktivitetsh dhe kontekstesh të ndryshme, qoftë brenda klasës, shkollës dhe jashtë kontekstit shkollor; d) e shihnin ndikimin e aktiviteteve kundër bullizmit si pozitiv dhe u shprehën pozitivisht sa i përket luftës kundër bullizmit në shkollën e tyre; dhe e) kishin arritur të nxirrnin mësim nga kjo përvojë dhe madje të analizonin sfidat e së ardhmes.

■ Përveç kësaj, kur reflektonin mbi përfshirjen e tyre, ata folën për të si një akt gjithëpërfshirës ku ishin përfshirë ata vetë, bashkëmoshatarët e tyre, nxënësit që kishin shfaqur sjellje bulliste dhe nxënësit që kishin vuajtur nga bullizmi, mësuesit e shkollave dhe stafi, prindërit dhe komuniteti. Kur diskutuan për ndryshimet, nxënësit i referoheshin dy periudhave, njëres si “periudha e atëhershme” (koha para projektit) si periudha kur ishin të pavetëdijshëm dhe “periudhës së tanishme” (pas zbatimit të projektit) si një periudhë ku ndihen më të vetëdijshëm ose plotësisht të vetëdijshëm për bullizmin si fenomen, duke shfaqur një ndryshim të mënyrës se si ata e shohin bullizmin pas zbatimit të projektit.

■ Për më tepër, nxënësit identifikuan ndryshime të rëndësishme që kanë ndodhur në lidhje me minimizimin e bullizmit si sjellje, duke përfshirë shfaqjen e më pak sjelljeve bulliste, treguan se si nxënësit që kishin shfaqur më parë sjellje bulliste kishin ndryshuar, kishin reaguar dhe se si kishin reaguar pozitivisht viktimat (p.sh. nuk kishin më frikë të shkonin në shkollë për shkak të ngacmimeve me natyrë bulliste, kjo frikë pak a shumë nuk ekzistonte më).

■ Në përgjithësi, nxënësit e kësaj kategorie treguan se i kuptonin objektivat e projektit dhe se përfshirja e tyre personale dhe institucionale kishte çuar në shembuj praktikash të mira që kishin

rezultuar në zvogëlim të sjelljes balliste mes bashkëmoshatarëve. Nxënësit gjithashtu kishin kuptuar rëndësinë e rritjes së vetëdijes në komunitet dhe theksuan rolin e medias në këtë proces.

4.2.2 Pikëpamjet e mësuesve për ndikimin e projektit

■ Në këtë nënseksion përshkruhen njësitë tematike që dolën nga fokus grupet me mësuesit, pjesëmarrësit nga shkollat përfituese që u morën si rast studimi. Mësuesit u ftuan të ndanin pikëpamjet e tyre lidhur me projektin e përbashkët të BE7KiE-s “Lufta kundër bullizmit dhe ekstremizmit në sistemin arsimor në Shqipëri”. Konkretisht, ata reflektuan për këto tema:

- objektivat e projektit;
- vlerësimin e projektit;
- efektet e trajnimit;
- pikëpamjet mbi politikën dhe planin e veprimit të hartuar nga shkollat;
- përfshirjen në aktivitetet e shkollave kundër bullizmit;
- rolin e mentorëve/ekspertëve në mbështetje të projektit në shkollat e tyre;
- sfidat e hasura në zbatimin e projektit;
- ndikimin e projektit në shkollat e tyre dhe mësimet e nxjerra;
- qëndrimet në lidhje me vazhdimësinë e përpjekjeve kundër bullizmit pas përfundimit të projektit dhe sfidat për vazhdimin e të gjitha aktiviteteve.

■ Nga analiza dolën disa tema dhe nëntema që u hasën në të gjitha grupet e kësaj natyre. Rëndësia e këtyre temave ishte e dukshme, pasi ato u shprehën nga të gjithë pjesëmarrësit. Në tabelën e mëposhtme, secila prej temave të dala përkufizohet dhe shoqërohet me deklaratimet që jepen në mënyrë të koduar. Herë pas here, temat ilustrohen edhe me ekstrakte të plota. Pas tabelës jepen edhe një përmbledhje e përgjithshme.

Tabela14: Vlerësimet e mësuesve për ndikimin e projektit

Temat bazë/ Nëntemat	Ekstrakte të koduara nga grupet e fokusit me mësuesit sipas shkollave
<p>Të kuptuarit e objektivave të projektit</p> <p>-si i kanë kuptuar mësuesit objektivat</p>	<p>-Të kuptojmë çfarë është bullizmi, format e bullizmit, shkaqet e tij dhe si mund ta minimizojmë fenomenin. <i>(Mësuesit në Korçë)</i></p> <p>-Mbledhja e informacionit për hartimin e projektit; Ndërgjegjësimi i institucioneve vendore për të ofruar bashkëpunim dhe mbështetje për veprimet tona; Zhvillimi i politikave dhe instrumenteve për zbatimin; Rritja e ndërgjegjësimit të mësuesve dhe nxënësve dhe gjithë komunitet rreth fenomenit; Trajnimi i mësuesve për të adresuar bullizmin; Projektimi i instrumenteve të trajnimit për ekipin dhe për të gjithë stafin; Ngritja e një ekipi kundër bullizmit; Monitorimi i situatës <i>(Mësuesit në Lezhë)</i></p> <p>- Të kuptuarit e konceptit ishte e rëndësishme. Është i shpjeguar mirë sepse më përpara ngatërrohej me zënkat. <i>(Mësuesit në Tiranë)</i></p> <p>-Gjetja e mënyrave efektive për të luftuar bullizmin dhe ekstremizmin në sistemin arsimor shqiptar. -Rritja e ndërgjegjësimit për bullizmin, si ndikon te fëmijët dhe pasojat e parandalimit të tij. - Gjetja e mënyrave për të parandaluar bullizmin si sjellje. - Minimizimi i kësaj sjelljeje të nxënësve <i>(Mësuesit në Vlorë)</i></p>
<p>Ndërgjegjësimi mbi përfitimet e projektit</p> <p>-projekti si përfitues, i dobishëm dhe i suksesshëm</p>	<p>- Një projekt i dobishëm pasi tashmë kuptojmë faktorët që shkaktojnë bullizmin. Hera e parë që bëjmë një projekt të tillë në shkollën tonë dhe hera e parë që kemi një politikë dhe plan veprimi. <i>(Mësuesit në Korçë)</i></p> <p>- Projekt i dobishëm dhe i suksesshëm në bazë të rezultateve të mira në shkollën tonë për shkak të këtij projekti - ulet ndjeshëm numri i rasteve sepse ndërgjegjësimi u rrit dhe për shkak të politikës që</p>

<p>-më të informuar rreth fenomenit dhe ata që nuk e dinin se ishin pjesë e tij u bënë më të ndërgjegjësuar</p> <p>-më të informuar rreth shkaqeve, pasojave dhe ndërhyrjes</p>	<p>zhvilluam.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Projekti vuri në lëvizje të gjithë faktorët që u bashkuan kundër këtij fenomeni. - Falë projektit dhe politikës që ka ndërmarrë shkolla jonë tani, mund të themi se ky fenomen është në rrugën e eliminimit falë përkushtimit maksimal të të gjithë faktorëve që kanë ndikuar. <i>(Mësuesit në Lezhë)</i> <p>-Një projekt i dobishëm, megjithëse nuk eliminohet, ne kemi arritur të parandalojmë pasojat ekstreme. Gjëja më e mirë ishte të kuptuarit e fenomenit, çfarë shkakton dhe mënyra se si shfaqet bullizmi, sepse rastet ishin të pranishme, por viktimat nuk ishin të vetëdijshme se ishin viktimat të bullizmit. Disa raste u shfaqën si një shaka, pa qenë të vetëdijshëm se ishte bullizëm. Gjithashtu, kur nxënësit zihen, ky nuk është ngacmim, ngacmim është kur përsëritet <i>(Mësuesit në Tiranë)</i></p> <p>-Një veprim i dobishëm sepse nxënësit u njohën më shumë me konceptin dhe tani ata janë të vetëdijshëm për të reaguar kundër sjelljes. <i>(Mësuesit në Vlorë)</i></p>
<p>Pikëpamje mbi trajnimin dhe ndikimin e tij</p> <p>-trajnim i vlefshëm dhe efektiv</p> <p>-më shumë kapacitet</p> <p>-informues për të kuptuar bullizmin si koncept dhe si të merren masa parandaluese</p> <p>-trajnimi u erdhi në ndihmë mësuesve për të krijuar ekipet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ne u përfshimë të gjithë, madje edhe mësues të edukimit parashkollor, dhe u trajnuam të gjithë. Ishte një trajnim i vlefshëm. E rekomandojmë edhe për shkollat e tjera. Madje edhe mësuesit nuk ishin shumë të informuar rreth bullizmit më parë. Ky fenomen njihej me termin dhunë. Trajnimi ishte gjithëpërfshirës, bëri që të rritej ndërgjegjësimi dhe të hartohej një plan konkret për më tej. U organizuan sesione informative edhe për pjesën tjetër të stafit <i>(Mësuesit në Korçë)</i>. - U trajnuan mësuesit. Si fillim u trajnuan një grup mësuesish dhe më pas u zgjerua për të gjithë mësuesit e shkollës. U shkëmbyen informacione. - Ishte e dobishme, sepse edhe pse e njihnim pak këtë fenomen dhe mund të shihnim shumë shqetësime në punën tonë të përditshme, nuk dinim ta trajtonim atë në mënyrë profesionale. Falë projektit tani kemi shumë njohuri dhe kemi hartuar një politikë efektive për trajtimin e bullizmit. - Gjithçka mësuar ishte praktikisht e dobishme në punën tonë. Ky trajnim na mësoi gjëra të reja dhe të dobishme.

<p>kundër bullizmit dhe për të hartuar/zhvilluar politikat</p> <p>Pikëpamje mbi aktivitetet kundër bullizmit/politikën e hartuar të shkollës dhe planin e veprimt</p> <p>-nxënësit, mësuesit dhe prindërit kontribuan në produktet</p> <p>- u arritën rezultate pozitive në zbatimin e tij</p>	<p>- Kemi rekomanduar që ekipi i cili u trajnuar i pari, të organizojë disa seminare trajnimi për të gjithë mësuesit në mënyrë që edhe ata të marrin informacion dhe të mësojnë të ofrojë mbështetjen e duhur.</p> <p>- Shumë gjëra ndryshuan për shkak të trajnimit - mësuar rreth konceptit, mënyrën si ta trajtojmë dhe si ta parandalojmë atë, ose si të rehabilitojmë nxënësit që kishin shfaqur sjellje bulliste apo kishin përjetuar bullizëm; u rrit ndërgjegjësimi dhe u trajnuam se si t'i zgjidhim rastet në sajë të politikës.</p> <p>-Politika u komunikua nga ekipi kundër bullizmit, i cili organizoi sesione informuese rreth politikës dhe ndërhyrjes. <i>(Mësuesit në Lezhë)</i></p> <p>- Trajnimi ishte efektiv dhe do ta rekomandonim edhe për pjesën tjetër të stafit. U bë një dallim ndërmjet bullizmit dhe dhunës. Nxënësit tani mund ta identifikojnë dhe ta raportojnë në kutinë kundër bullizmit dhe mësuesit tani e dinë më mirë. Kjo na ndihmoi të kuptojmë fenomenin dhe na ndihmoi për projektimin në shkollë.</p> <p>-Ne kishim folur për bullizmin më parë, por jo me këtë term. Pas trajnimit ne e kuptuam më mirë fenomenin dhe dimë se si ta trajtojmë atë.</p> <p>-Në fillim u trajnuar rreth 10 anëtarë të stafit dhe pastaj këta të dhjetë trajnuar të gjithë pjesën tjetër.</p> <p>"Mësuesit janë ndërgjegjësuar dhe arrijnë t'i kuptojnë nxënësit, dhe kjo gjë e kompletton pozicionin e mësuesit" <i>(Mësuesit në Tiranë)</i></p> <p>-Trajnimi ishte i dobishëm dhe i rekomandohet të gjithë mësuesve. Nëpërmjet këtij trajnimi ata përfitojnë më shumë njohuri dhe bëhen më të aftë për të menaxhuar dhe zgjidhur rastet e bullizmit në shkollën tonë. Ne dimë se si t'i mbështesim fëmijët dhe t'i udhëzojmë ata për zgjidhjet më efektive. Edhe prindërit e kuptojnë më mirë.</p> <p>- Mësuesit e tjerë e morën informacionin përmes trajnimeve të organizuara nga mësuesit pjesë e ekipit kundër bullizmit, si dhe gjatë aktiviteteve të ndryshme që u organizuan në shkollën tonë. <i>(Mësuesit në Vlorë)</i></p> <p>- Një plan i mirë dhe efikas në shkollën tonë falë përkushtimit të të gjithë nxënësve, mësuesve dhe prindërve dhe politikës që po hartohet e cila i përfshin të gjithë.</p>
--	---

	<p>- Plani vazhdon të zbatohet dhe të funksionojë dhe në saje të politikës ka minimizuar rastet e bullizmit.</p> <p>- Grupi "Kudër bullizmit" funksionon mirë dhe ka një përpjekje të vazhdueshme çdo ditë për ta eliminuar këtë fenomen.</p> <p>- Kjo shihet edhe në rënien e numrit të rasteve në shkollën tonë. <i>(Mësuesit në Lezhë)</i></p> <p>- Është duke u zbatuar, në raportimin dhe gjetjen e mënyrës për të trajtuar rastet. Diçka pozitive në lidhje me politikën është se ajo ndjek një disiplinë pozitive dhe trajtim pozitiv për viktimat, por edhe për bullistët sepse edhe bullistët janë në vetvete viktimë.</p> <p>-Përfshirja është e vlefshme. Ne morëm sugjerime nga stafi, mësuesit, nxënësit dhe prindërit të cilët ishin të gatshëm dhe të disponueshëm, të cilat i diskutuam me njëri-tjetrin derisa arritëm në një version përfundimtar. <i>(Mësuesit në Tiranë)</i></p>
<p>Përfshirja në veprimtaritë e shkollave kundër bullizmit</p> <p>-Përfshirja e të gjithë aktorëve dhe në nivele të ndryshme në aktivitete të ndryshme.</p> <p>-Veprimtaritë rritë ndërgjegjësimin e të gjithë komunitetit.</p> <p>-Veprimtaritë organizuan hapësirën shkollore</p>	<p>"Është një plan i mirë veprimi, sepse luan një rol në parandalimin e sjelljes bulliste. Është duke u zbatuar dhe është shumë efikase. Mbledhjet e prindërve, diskutimet me fëmijët, jashtë programit në klasë, etj., bëjnë të mundur identifikimin e rasteve." <i>(Mësuesit në Vlorë)</i></p> <p>-Ne u përfshimë të gjithë, pati cilësi, disa sfida, por në fund doli me sukses. <i>(Mësuesit në Korçë)</i></p> <p>-Shkolla ndërmori një sërë aktivitete për të rritur ndërgjegjësimin, ku ne u përfshimë. Morën pjesë edhe ekipi kundër bullizmit dhe mësues të tjerë si dhe psikologu.</p> <p>Veprimtari të rëndësishme për shkollën dhe për komunitetin, pasi morën pjesë edhe aktorë të tjerë nga institucionet lokale, mësues nga shkolla të tjera, nxënës dhe prindër.</p> <p>- Veprimtarive iu kushtua vëmendje e veçantë nga të gjithë dhe si rezultat pati një përmirësim të dukshëm në lidhje me këtë fenomen.</p> <p>- Gjatë veprimtarive u dhanë mesazhe të forta sensibilizimi. <i>(Mësuesit në Lezhë)</i></p>

<p>-Të gjithë mësuesit ndihmuan në përputhje me specialitetin e tyre</p>	<p>- Përfshirja e të gjithëve ishte e rëndësishme, pasi për të dalë me një politikë duhet të marrim idetë dhe sugjerimet e secilit, dhe një politikë zbatohet nga ata që e kanë projektuar atë. Kjo politikë është një produkt i mësuesve, nxënësve, prindërve dhe drejtorit, kështu që do të jetë efektive.</p> <p>- Krijimi i një harte për zonat e nxehta (tualet, sheshet e lojërave, kopshti), ishte një produkt i grupit të monitorimit të përbërë nga djem dhe vajza. Ky ekip ishte një nga pikat e forta në këtë plan. Pati nga një përfaqësues në të gjitha klasat që vepronin si “dora e djathtë” – pasi është e vështirë t’ia dalësh vetëm, por së bashku rezultatet ishin pozitive.</p> <p><i>“Gjatë ditëve të hapura, të gjithë mësuesit kujdestarë kontribuuan në sigurimin dhe hartimin e materialeve për të diskutuar rreth bullizmit. Kështu u përhap fryma e bashkëpunimit. Bashkëpunuam me mësuesin e TI-së për marrjen dhe përzgjedhjen e informacionit, me mësuesen e gjuhës angleze për të marrë informacion në gjuhën angleze, me mësuesen e matematikës për të nxjerrë statistika, me mësuesit e vizatimit dhe letërsisë etj., për të prodhuar produktet për nxënësit. Bëmë punë dorë me qëndisje me rruaza. Për ditën kundër bullizmit bëmë një poster fantastik.” (Mësuesit në Tiranë)</i></p> <p>- Përfshirë si trajnerë dhe si pjesëmarrës aktivë në aktivitetet që organizohen nga shkolla (ekspozita, gara për punën krijuese në këtë temë). I gjithë stafi ka qenë pjesë e procesit. Ishte efektive për shkak të pjesëmarrjes së të gjithëve. (Mësuesit në Vlorë)</p>
<p>Sfidat e hasura në zbatimin e projektit</p> <p>-bashkëpunimi me prindërit</p> <p>-bashkëpunimi me shkollat e tjera</p>	<p>-Vështirësi për të punuar me prindërit dhe për të bashkëpunuar me shkollat e tjera, por ne e trajtuam me sukses. (Mësuesit në Korçë)</p> <p>- Vështirësi në sigurimin e ambienteve për organizimin e veprimtarive të planifikuara, në sigurimin e materialeve bazë. Na mbështeti Këshilli i Evropës, por kemi pasur probleme për të siguruar audio, projektues, etj. Pavarësisht vështirësive, organizuam veprimtari të mira dhe të vlefshme. (Mësuesit në Lezhë)</p>

<p>-përballja me bullizmin në internet</p>	<p>-Fëmijët kanë energji dhe mund të angazhohen. Me prindërit nuk është e mundur. Na është dashur t'i kontaktojmë prindërit disa herë me telefon apo letra për t'i informuar për fëmijët e tyre. Shumica e tyre nuk e dinë se çfarë është bullizmi. Por është e kuptueshme pasi edhe ne jemi prindër dhe për të shkuar diku, duhet të marrim leje nga puna. Komunikimi me komunitetin.</p> <p>-Vështirësi për të kuptuar bullizmin në internet, pasi është një formë e fshehur dhe e vështirë për t'u zbuluar. <i>(Mësuesit në Tiranë)</i></p> <p>-Organizimi i trajnimeve me të gjitha grupet përfituese, pasi ideja fillimisht ishte trajnimi i stafit. Koordinimi i të gjitha grupeve të interesit. Ne shpresuam për më shumë pjesëmarrje të prindërve. Komunikimi me ta është pjesë e punës sonë të përditshme. Çdo lidhje duhet të jetë funksionale për të pasur rezultate efektive. <i>(Mësuesit në Vlorë)</i></p>
<p>Roli efektiv i mentorëve/ ekspertëve</p> <p>-rol efektiv dhe bashkëpunim eficient</p> <p>-i dobishëm dhe funksional</p>	<p>-Mentori ishte i domosdoshëm dhe funksionoi mirë në shkollën tonë. <i>(Mësuesit në Korçë)</i></p> <p>-Mentorimi ka funksionuar mirë sepse ishte një nxitës pozitiv dhe shumë produktiv në zbatimin e projektit. Mentori ishte si një udhëheqës që na kuptoi dhe na mbështeti. <i>(Mësuesit në Lezhë)</i></p> <p>-Bashkëpunimi ishte efikas, ne komunikuam mirë dhe arritëm një rezultat pozitiv, sepse mentori na ndihmoi të identifikonim rastet, çfarë duhej të bënim dhe çfarë mund të arrinim. <i>(Mësuesit në Tiranë)</i></p> <p>-Roli i mentorit ishte i dobishëm dhe funksional. Kur shkolla kontaktonte, eksperti ishte i pranishëm, komunikimi i shpeshtë me të ishte i vlefshëm. Përvoja e tij ishte e efektshme, bashkëpunuese dhe e përpiktë. <i>(Mësuesit në Vlorë)</i></p>
<p>Ndryshimet pozitive të perceptuara dhe mësimet e nxjerra</p>	<p>-Ndryshime në mënyrën se si ne si mësues e mendojmë dhe e kuptojmë fenomenin. Morëm informacionin e duhur për bullizmin. Tashmë kemi një politikë me veprime konkrete. Sjellja e nxënësve është përmirësuar. Ata flasin lirshëm dhe identifikojnë rastet. <i>(Mësuesit në Korçë)</i></p>

<p>-ndryshimet në të kuptuarit dhe të menduarit mbi bullizmin</p> <p>-ndryshimet në sjelljet e nxënësve</p> <p>-raste drejt eliminimit</p> <p>-marrëdhënie të përmirësuara</p> <p>-rol i besuar ndaj nxënësve</p> <p>-prindër të përfshirë në veprimtari</p> <p>-nxënësit identifikojnë rastet dhe kuptojnë ndikimin e tij</p>	<p>-Shumë ndryshime në shkollën tonë, duke filluar nga të kuptuarit e termit bullizëm, si ndodh, cilat janë pasojat dhe cilat politika duhet të ndërmerren për të minimizuar fenomenin.</p> <p>"Falë projektit, sot ne trajnuam mësuesit për të trajtuar bullizmin, kemi mekanizmat e duhur për të identifikuar dhe për të trajtuar rastet në shkollën tonë dhe nxënësit, mësuesit dhe prindërit janë tashmë të ndërgjegjësuar. Kemi një plan veprimi konkret dhe trajnime përkatëse, gjëra që nuk i kemi pasur më parë. Mbi të gjitha, shkolla jonë tani është më e qetë, dhe rastet e bullizmit janë drejt eliminimit të plotë". <i>(Mësuesit në Lezhë)</i></p> <p>- Është bërë shumë, shumë veprimtari, raste hulumtimi, të gjitha ishin shumë të rëndësishme sepse rritja e ndërgjegjësimit është shumë e rëndësishme. Është e rëndësishme që njeriu ta ndjejë fuqinë nga brenda për të kuptuar dhe raportuar. Tani kuptojmë se ku qëndrojmë dhe çfarë duhet të bëjmë.</p> <p>-Reduktimi i fenomenit. Ajo që i ndihmoi nxënësit është që ata të dinë se si të dallojnë bullizmin nga dhuna. Ata janë të ndjeshëm ndaj bullizmit, kuptojnë shkaqet dhe pasojat, dinë të raportojnë dhe të ndihmojnë. Prindërit gjithashtu dinë më shumë për bullizmin.</p> <p>-Bullizmi në internet mbetet një problem, sepse ata të gjithë kanë telefona në duart e tyre dhe kanë frikë të raportojnë. Njerëz të ndryshëm të rëndësishëm janë duke dhënë mesazhe për mbrojtjen e fëmijëve. Gjëja më e rëndësishme është tu flasësh fëmijëve. <i>(Mësuesit në Tiranë)</i></p> <p>- Ndryshime në aspektin e marrëdhënieve midis nxënësve, marrëdhënieve midis nxënësve dhe mësuesve dhe një bashkëpunim i mirë me prindërit. Caktimi i detyrave ka bërë të mundur ndarjen e përgjegjësive, ku rritet përgjegjësia dhe efektiviteti i përbashkët në zgjidhjen e problemeve. <i>(Mësuesit në Vlorë)</i></p>
--	---

<p>Qëndrime pozitive ndaj vazhdimit të aktiviteteve kundër bullizmit pas përfundimit të projektit</p> <p>-politika, veprimtari, bullizmi si pjesë e kurrikulës, dita kundër bullizmit</p> <p>-gatishmëria për të vazhduar me veprimtaritë reja</p>	<p>-Politika e zhvilluar mbetet në shkollë dhe veprimtaritë e organizuara nga mësuesit dhe nxënësit në Ditën Kombëtare kundër Bullizmit do të vazhdojnë gjithmonë.</p> <p>-Duhet përhapur në shkollat e tjera. <i>(Mësuesit në Korçë)</i></p> <p>-Pavarësisht vazhdimit të projektit, veprimtaritë do të vazhdojnë, sepse shkolla jonë e ka shqyrtuar mirë këtë fenomen dhe e kemi vendosur terminologjinë në planifikimin afatgjatë dhe programin mësimor. Ne do të organizojmë veprimtari në ditën Kombëtare kundër Bullizmit. Është pjesë e shtyllave tona për zhvillimin e shkollës sonë si një element i rëndësishëm që gjithmonë duhet të ushtrohet me kujdes dhe të monitorohet më mirë për të bërë të mundur eliminimin e këtij fenomeni të dëmshëm. <i>(Mësuesit në Lezhë)</i></p> <p>- I kemi vazhduar veprimtaritë tona përtej aktiviteteve në Ditën Kombëtare, apo gjatë ditëve të hapura. Ne punojmë vazhdimisht dhe vendosim çdo punë të re që prodhohet. Ne po mendojmë të vazhdojmë një projekt tjetër, duke botuar një libër me të gjitha punimet që kanë bërë nxënësit. I kemi materialet, por është çështje financimi. <i>(Mësuesit në Tiranë)</i></p> <p>-Mendojmë se do të vazhdojnë. Bashkëpunimi dhe shkëmbimi i kësaj përvoje me shkolla të tjera do të ishte efikas. Organizimi i garave mes shkollave së nivelit të njëjtë, organizimi i grupeve të punës, puna reciproke krijuese dhe të tjera. <i>(Mësuesit në Vlorë)</i></p>
<p>Sfidat për vazhdimin</p> <p>- nevoja për më shumë staf</p> <p>- nevojë për financim për</p>	<p>-Ekziston nevoja për rritjen e stafit, si punonjës socialë dhe psikologë shkollash, sepse ata janë aktorë kryesorë në identifikimin e fenomenit. Shkolla ka nevojë për materiale dhe mbështetje financiare për të organizuar veprimtari. <i>(Mësuesit në Korçë)</i></p> <p>-Nuk kemi ambiente për të organizuar veprimtari që rrisin ndërgjegjësimin. Ka mungesë buxhetit për organizimin dhe sigurimin e materialeve bazë,</p>

<p>vazhdimin e veprimtarive</p> <p>- përpjekje të dukshme për të marrë informacion nga burime të jashtme në luftimin e bullizmit</p>	<p>si projektor, mjete audio apo monitor i madh, si dhe materiale të tjera.</p> <p>- Çdo kosto të nevojshme, në mësuesit dhe prindërit mundohemi t'i mbulojmë në mënyrë vullnetare. <i>(Mësuesit në Lezhë)</i></p> <p>“Tre nga nxënësit tanë shkojnë në CRCA dhe janë të angazhuar në bullizmin në internet. Ata më pas do të trajnojnë nxënësit e tjerë. Kjo gjë do të sjellë disa vështirësi. Në internet nuk mund të ndalohej, por diçka mund të bëhet, të flitet me nxënësit që të përpiqemi ta parandalojmë. Kur mesazhi transferohet nga nxënësit tek nxënësit, kjo gjë e bën të gjithë situatën më të ndjeshme. Ne punojmë shumë në skuadra gjatë mësimin dhe kjo e bën më të lehtë bisedën për bullizmin pasi thyen akullin e komunikimit. Nëse nuk përfshihen në veprimtari mësimore, ka diçka që duhet parë” <i>(Mësuesit në Tiranë)</i></p> <p>-Për materialet bazë, financimin, metodologjinë e drejtuar, mbështetje nga drejtorët dhe prindërit. <i>(Mësuesit në Vlorë)</i></p>
--	--

Ekstraktet e mësuesve treguan kuptimin të plotë të objektivave të projektit. Përvoja e tyre me zbatimin e tij u përcaktua si përfituese, e dobishme dhe e suksesshme. Mirënjohës për projektin, ato treguan se ndërgjegjësimi i tyre rreth asaj çfarë është bullizmi ishte rritur dhe se kuptojnë më mirë shkaqet dhe pasojat e tij, mënyrën se si shfaqet dhe masat parandaluese që merren. Për më tepër, mësuesit e vlerësuan trajnimin që kishin bërë, pasi kishte rritur kapacitetin e tyre, i kishte ndihmuar të hartojnë/zhvillojnë politikën e tyre të shkollës, planin e veprimit dhe ekipin e shkollës kundër bullizmit. Në përfundim të produkteve, mësuesit kishin përfshirë nxënësit dhe prindërit, duke e bërë kështu procesin përfshirës. Për më tepër, mësuesit kishin kuptuar rëndësinë e rritjes së ndërgjegjësimin përmes aktiviteteve kundër bullizmit, në organizimin e hapësirave shkollore, në përgatitjen dhe organizimin e aktiviteteve, rolin e angazhimit të aktorëve socialë dhe shkollave të tjera në proces, si dhe ndikimin që pati në pjesëmarrje nga palët e interesit dhe mbulimi në media.

■ Mësuesit perceptuan një sërë ndryshimesh pozitive dhe reflektuan mbi disa mësimet të nxjerra nga procesi i zbatimit. Ata përshkruan ndryshime në mënyrën se si i qaseshin bullizmit, ndryshime në sjelljen e nxënësve, në marrëdhënie të përmirësuara dhe role të besuara ndaj nxënësve, në aftësinë e nxënësve për të identifikuar dhe raportuar rastet, në përfshirjen e prindërve, ku që të gjitha rezultojnë në minimizim ose eliminim të bullizmit në shkollën e tyre.

■ Për më tepër, mësuesit treguan se ishin ndeshur me sfida gjatë zbatimit. Në veçanti, ata reflektuan mbi bashkëpunimin me prindërit, bashkëpunimin me shkollat e tjera dhe për trajtimin e bullizmit në internet. Përveç kësaj, kur reflektuan mbi vazhdimësinë e aktiviteteve pas përfundimit të projektit, mësuesit treguan gatishmërinë për të vazhduar me disa aktivitete, për të organizuar aktivitete të reja dhe tashmë kishin bërë përpjekje për gjetjen e burimeve të jashtme për të mbështetur vazhdimësinë. Megjithatë, ata theksuan, përveç nëse plotësoheshin nevojat për fonde të caktuara për luftimin e bullizmit në shkollë dhe nevoja për të rritur numrin e stafit (p.sh. psikolog ose punonjës socialë, vazhdimi do të sillte më shumë sfida).

4.2.3 Pikëpamjet e prindërve për ndikimin e projektit

Ky nënseksion, përshkruam njësitë tematike që dalin nga grupet e fokusit me prindërit, pjesëmarrësit nga shkollat përfituese të pilotuara si rast studimi. Si pjesë e zbatimit të projektit në shkollën e fëmijëve të tyre, prindërit u ftuan të ndajnë pikëpamjet e tyre mbi atë. Në veçanti, ata reflektuan këto tema:

- objektivat e projektit;
- ndikimi i projektit;
- aktivitete shkollore kundër bullizmit;
- ndikimi i projektit në shkollën e fëmijëve të tyre dhe mësimet e nxjerra;

■ Analiza shfaqti disa tema dhe nëntema. Temat, që ishin më të zakonshme për grupin, tregojnë temat e reflektuara.

Rëndësia e këtyre temave dukej qartë pasi ishin shprehur nga shumica e prindërve. Në tabelat e nënseksionit, temat që dolën do të shoqërohen me deklarata përmbledhëse nga ekstraktet e koduara. Herë pas here do të ilustronin me ekstrakt të plotë. Tabelat do të ndiqen nga përmbledhja e përgjithshme.

Tabela 15: Vlerësimet e prindërve për ndikimin e projektit

Temat bazë/ Nëntemat	Ekstrakte të koduara nga grupet e fokusit me prindër sipas shkollave
<p>Të kuptuarit e objektivave të projektit</p> <p>-si i kanë kuptuar prindërit objektivat</p>	<p>-Të jesh i informuar mbi bullizmin si koncept, çfarë është dhe si mund të parandalohet. <i>(Prindërit në Korçë)</i></p> <p>- Të informohesh për bullizmin si fenomen, sensibilizim dhe ofrimin zgjidhjesh së rasteve dhe rehabilitimin e rasteve apo nxënësve që praktikojnë bullizmin apo kanë qenë prapa e bullizmit.</p> <p>-Përpara ne e njihnim me termin “tallje” dhe nuk e dinim se ishte bullizëm. Njohja e tij mund të na ndihmojë të mbrojmë fëmijët tanë.</p> <p>-Të rritet ndërgjegjësimi për fenomenin dhe pasojat e tij mbi fëmijët.</p> <p>- Të mblidhen të gjithë nxënësit, prindërit dhe mësuesit për të dhënë zgjidhje dhe për të eliminuar këtë fenomen negativ. <i>(Prindërit në Lezhë)</i></p> <p>-Të minimizohet, eliminohet dhe luftohet bullizmi. <i>(Prindërit në Vlorë)</i></p>
<p>Ndërgjegjësimi mbi përfitimet e projektit</p> <p>-projekti si i dobishëm për të gjithë</p>	<p>- I dobishëm për ne dhe për fëmijët tanë sepse nuk e dinim çfarë ishte bullizmi. <i>(Prindërit në Korçë)</i></p> <p>- Një projekt i rëndësishëm. Tani e dimë se çfarë është dhe si duhet të mbrohen fëmijët tanë dhe të ndihen të sigurt në shkollë. <i>(Prindërit në Lezhë)</i></p> <p>- I dobishëm për efektin social mbi fëmijët, të cilët</p>

<ul style="list-style-type: none"> - më të informuar rreth fenomenit -Fëmijët ndihen të mbrojtur dhe të sigurt në shkollë - Inkurajimi i komunikimit mes mësuesve dhe prindërve 	<p>duhet të integrohen dhe për ne që duhet të rrisim një brez të padhunshëm. <i>(Prindërit në Tiranë)</i></p> <p>-Takimet e shpeshta me mësuesin, duke na mbajtur në lidhje me këto fenomene na bëjnë të qëndrojmë në koherencë me atë që u ndodh fëmijëve tanë. <i>(Prindërit në Vlorë)</i></p>
<p>Përfshirja dhe pikëpamjet mbi aktivitetet dhe vështrimet e shkollës kundër bullizmit</p> <ul style="list-style-type: none"> - vetë-përfshirje në ndarjen e ideve - kontakt i shpeshtë me mësuesin - diskutimi prind-fëmijë mbi këtë temë - orët e punës që pengojnë përfshirjen aktive 	<p>-Si prindër u përfshimë në veprimtaritë shkollore, në hartimin e politikës, u morën mendimet tona dhe kuptuam që ndonjëherë sjellja jonë në shtëpi është bullizëm. Vajza ime gjithashtu paraqiti punë dhe postera të ndryshëm. Ne ndihemi të informuar për atë që organizon shkolla. Mesa kujtoj veprimtaritë u organizuan në vitin 2017. Projekti ishte shumë i rëndësishëm për shkollën dhe fëmijët që mësuan shumë gjëra të reja. Kjo reflektohet në diskutimet e tyre, ditët e hapura, ... <i>(Prindërit në Korçë)</i></p> <p>-Kontribut në organizimin e veprimtarive dhe pjesëmarrjes në të gjitha veprimtaritë. Përfitimet mund të shihen. Shkolla ka zhvilluar një plan veprimi dhe nganjëherë, ekipi dhe prindërit mblidhen për të ndërmarrë veprime ndaj atyre që kanë sjellje bullizmi. <i>"Unë jam pjesë e ekipit kundër bullizmit dhe kam dhënë kontributin tim në veprimtaritë e organizuara."</i> <i>(Prindërit në Lezhë)</i></p> <p>-Kemi ndjekur veprimtaritë dhe jemi të pranishëm sa herë që na njofton shkolla. <i>(Prindërit në Tiranë)</i></p> <p>- Aktiv në diskutime në vitin 2017, ndërsa në vitin 2018, për shkak të punës, u informova nga mësuesi për politikën kundër bullizmit.</p> <p>- Të angazhohemi në takimet e sensibilizimit dhe të bëjmë një punë të mirë në diskutimin me fëmijët në mënyrë që të identifikojmë problemet. Komunikimi me fëmijët dhe me mësuesit mund të parandalojë bullizmin... <i>(Prindërit në Vlorë)</i></p>

<p>Ndryshime pozitive dhe mësimet e nxjerra</p> <ul style="list-style-type: none"> - pranimi i një fenomeni të panjohur - të kuptuarit më mirë e përjetimeve të fëmijëve - fëmijët flasin lirshëm - rritja e ndërgjegjësimit mbi pasojat që sjell - krahasimi i vetes në atë kohë me fëmijën tani për të kuptuar bullizmin -forcimi i komunikimit me fëmijët dhe mësuesit - të ndjerit pjesë e zgjidhjes 	<p>-Sjellja e fëmijëve ndryshoi, ata flisnin lirshëm dhe na korrigjonin. Kuptuam se çfarë është bullizmi; nuk kishim dëgjuar më parë. <i>(Prindërit në Korçë)</i></p> <p>- Koncept i panjohur për ne dhe nuk kuptonim përse fëmijët nuk ndiheshin mirë në shkollë apo nuk dilnin mirë në mësimet. Tani e dimë se sa e dëmshme është dhe e di se ku të shkoj për ndihmë, te mësuesit apo ekipet kundër bullizmit.</p> <p>- Dimë më shumë se si manifestohet bullizmi dhe çfarë ndikimi negativ ka fëmijët. <i>(Prindërit në Lezhë)</i></p> <p>- Sa herë që shkolla organizon programe është pozitive për fëmijët, pasi ata njihen me rastet (ata mund t’i dinë, por informohen me raste konkrete.) Kur fëmijët kthehen nga shkolla, ata thonë se çfarë ka ndodhur. Unë mund të flas për këtë gjë tani me vajzën time dhe e vlerësoj këtë ndryshim. Ata punojnë në një ekip dhe ndihen të dobishëm për këtë gjë.</p> <p>“Mbjaj mend kur isha vetë nxënëse dhe jepja lloj-lloj arsyesh për mos shkuar në shkollë. Tani shoh diçka ndryshe-vajza ime është e lumtur dhe shkon në shkollë me kënaqësi ... Duhet t’i respektojmë dhe pranojmë të gjithë me të gjitha vlerat dhe veçoritë që kanë, pavarësisht se sa të ndryshëm janë.” [Ky prind na tregoi se kur kishte qenë e vogël, kishte qenë prë e bullizmit. E ëma i priste flokët dhe ajo nuk dukej përherë bukur. Kur shkante në shkollë, shoqet talleshin me të.]</p> <p>“Ne duam që ky bashkëpunim të vazhdojë(me organizata të tilla si BE, KiE), sepse kryerja e projekteve nuk do të thotë që e mbyllëm problemin, sepse në shkollë vijnë nxënës të rinj dhe ata duhet të edukohen mbi këto tema.” <i>(Prindërit në Tiranë)</i></p> <p>- Ndjenja e paqes që fëmijët mund ta identifikojnë vetë këtë problem dhe mund ta diskutojnë atë me mësuesin pa u ndierë të paragykuar.</p>
--	--

	<p>-Komunikimi është më i hapur tani dhe është mënyra më e mirë për të identifikuar problemet.</p> <p>-Ajo që më pëlqen është të qenit pjesë e komunitetit të përfshirë në këtë projekt, dhe të angazhuarit në diskutime të hapura për problemet me të cilat përballen fëmijët dhe se si ata dalin me mësim.</p> <p>“Mësova se çfarë duhet të dijë një prind - llojet e bullizmit, verbal, social, fizik, psikologjik, racial, seksual dhe bullizmi në internet. Identifikimi i rasteve nga nxënësit, mësuesit, prindërit - duke folur për këtë temë ndihemi bashkëpunëtorë në parandalimin e bullizmit ndaj fëmijëve tanë”. (Prindërit në Vlorë)</p>
--	---

— Analiza e fokus grupeve me prindërit tregoi se projekti i zbatuar kishte ndikuar edhe tek prindërit e nxënësve të shkollave përfituese që u morën si rast studimi. Edhe prindërit ishin ndërgjegjësuar për bullizmin si fenomen, e kishin kuptuar si koncept dhe e kishin parë si projektin si përfitues për të gjithë, theksuan se fëmijët e tyre ndiheshin më të sigurt dhe më të mbrojtur në shkollë dhe kishin inkurajuar që të kishte më shumë komunikim midis prindërve dhe mësuesve.

— Përveç kësaj, prindërit ishin përfshirë edhe në shkëmbime idesh, kishin ndihmuar fëmijët të krijonin materiale të ndryshme, por megjithatë oraret e gjata të punës nuk i kishin lejuar të përfshiheshin më aktivisht në aktivitete. Prindërit u shprehën se projekti kishte bërë që ata të kishin më shumë komunikim me fëmijët dhe kishte nxitur kontakte më të shpeshta mes tyre dhe mësuesve.

— Kur prindërit kishin reflektuar mbi mësimet nxjerra, u shprehën se ky projekt kishte pasur efekte pozitive, sepse i kishte ndihmuar të kuptonin se çfarë përjetonin fëmijët e tyre me bullizmin, tashmë fëmijët flisnin lirshëm për këtë fenomen dhe kishte më shumë komunikim midis mësuesve dhe fëmijëve dhe prindërit ndiheshin pjesë e zgjedhjes.

4.2.4 Pikëpamjet e drejtorëve për ndikimin e projektit

■ Në këtë nënseksion përshkruhen njësitë tematike nga intervistat me drejtorët e shkollave, pjesëmarrës nga shkollat përfituese të marra si rast studimi. Drejtorët u ftuan të ndanin pikëpamjet e tyre lidhur me projektin e përbashkët të BE-së/KiE-s “Lufta kundër bullizmit dhe ekstremizmit në sistemin arsimor në Shqipëri”. Konkretisht, ata reflektuan për sa më poshtë:

- objektivat e projektit;
- Pikëpamjet mbi projektin;
- efektet e trajnimit tek ata vetë dhe tek stafi i shkollës;
- pikëpamjet mbi politikën dhe planin e veprimit që kishte hartuar shkolla kundër bullizmit;
- përfshirjen në aktivitetet e shkollës kundër bullizmit;
- sfidat e hasura në zbatimin e projektit;
- rolin e mentorëve/ekspertëve në mbështetje të projektit në shkollat e tyre;
- ndikimin e projektit në shkollën e tyre dhe mësimet e nxjerra;
- qëndrimet në lidhje me vazhdimësinë e përpjekjeve kundër bullizmit dhe të gjitha sfidat në vazhdimin e të gjitha aktiviteteve.

■ Nga analiza dolën disa tema dhe nëntema që u hasën në të gjitha grupet e kësaj natyre. Rëndësia e këtyre temave ishte e dukshme, pasi ato u shprehën nga të gjithë pjesëmarrësit. Në tabelën e mëposhtme, secila prej temave të dala përkufizohet dhe shoqërohet me deklaratimet që jepen në mënyrë të koduar. Herë pas here, temat ilustrohen edhe me ekstrakte të plota. Pas tabelës jepet edhe një përmbledhje e përgjithshme.

Tabela16: Vlerësimet e drejtorëve për ndikimin e projektit

Tema/Nëntema Bazë	Fragmente të koduara nga Fokus Grupet me drejtorët e shkollave
<p>Të kuptuarit e objektivave të projektit</p>	<p>-Të gjejnë mjete dhe masa për të parandaluar bullizmin si dukuri; Informimi i prindërve, nxënësve, komunitetit me konceptin, sepse nuk njihen si koncept më parë prej nesh dhe mësuesve dhe jo më nga prindërit dhe nxënësit; Pasojat afatshkurtra dhe afatgjata të kësaj dukurie. <i>(Drejtor në Korçë)</i></p> <p>- Të gjenden masa efektive për të luftuar bullizmin dhe ekstremizmin në sistemin arsimor në Shqipëri, në përputhje me standardet e KiE; Të mbështesë institucionet kryesore për të krijuar mjedis të sigurt mësimor përmes luftimit të bullizmit dhe ekstremizmit; Të rrisë aftësitë edukative të profesionistëve, duke rritur njohuritë dhe kompetencat se si mund të bëhet parandalimi, si të menaxhohen rastet e bullizmit dhe ekstremizmit. <i>(Drejtor në Lezhë)</i></p> <p>-Dallimi i dhunës nga bullizmi ishte i dobishëm. Shkolla e njihen si dukuri, por jo me këtë koncept. Është e dobishme që ishim pjesë e kësaj nisme, me ndikim në shkollë dhe në komunitet. <i>(Drejtor në Tiranë)</i></p> <p>“Objektivi kryesor ishte rritja e efikasitetit në luftën kundër bullizmit dhe ekstremizmit. Pjesëmarrja jonë ishte gjithëpërfshirëse dhe efektive”. <i>(Drejtor në Vlorë)</i></p>
<p>Ndërgjegjësimi për dobietë e projektit</p> <p>-projekti si dobiprurës, i nevojshëm dhe i suksesshëm</p>	<p><i>“Në fillim ishim skeptikë për projektin ... kjo ndodhi sepse nuk e pranoni se kjo dukuri ishte e pranishme në shkollën tonë, jashtë shkollës apo në familjet tona. Skeptik rreth projektit në fillim, duke u menduar se pse pranuan.</i></p> <p>- Veprimi ishte i dobishëm, sepse të gjithë mësuam si ta menaxhojmë dhe ta minimizojmë. <i>(Drejtor në Korçë)</i></p>

<p>-më të informuar rreth dukurisë dhe ndërgjegjësimit të lartë për ata që mendonin se bullizmi nuk ekzistonte në mjedisin e tyre.</p> <p>-rezultati pasqyrohet te pjesëmarrja e nxënësve-më të informuar për shkaqet, pasojat dhe ndërhyrjen</p>	<p>-I dobishëm dhe i suksesshëm, sepse sot shkolla jonë nuk ka asnjë rast të bullizmit. Nxënësit, mësuesit, prindërit e shkollës sonë ofrojnë ndikimin e tyre në shoqëri në lidhje me këtë dukuri. (Drejtor në Lezhë)</p> <p>- I dobishëm dhe i suksesshëm. Më parë na mungonte informacioni si të merreshim me nxënësin bullues dhe të bulluarin dhe jemi përballur me probleme. Tani e dimë. Ne punojmë me ta në mënyrë të kujdesshme.</p> <p><i>"Nxënësit kishin lënë shkollën, sepse ndiheshin keq; me kontributin tonë, janë kthyer". (Drejtor në Tiranë)</i></p> <p>- I dobishëm në formalizimin dhe standardizimin e veprimeve dhe qëndrimeve; Adreson një problem të përhapur për ne, në rolet tona institucionale dhe familjare. (Drejtor në Vlorë)</p>
<p>Efekt i pozitiv i trajnimit</p> <p>-të kuptuarit e konceptit në një përmasë të re</p> <p>-shkaktoi aftësimin dhe ndjeshmërinë drejt rasteve</p> <p>-ndryshime te vetja</p>	<p>-Gjithë stafi i mësuesve dhe arsimit parashkollor u trajnuan . Mësuesit zgjeruan njohuritë dhe kapacitetet e tyre, kuptuan si ta bëjnë ndarjen mes dhunës dhe bullizmit, të bëjnë dallimin e dukurisë dhe të mësojnë të menaxhojnë në mënyrën më të mirë. (Drejtor në Korçë).</p> <p>-Kishim dijeni për bullizmin që më parë, por trajnimi i veçantë për hapat që duhen ndërmarrë për eliminimin e kësaj dukurie ishte shumë i rëndësishëm dhe i nevojshëm për të gjithë ne. Trajnimi e kemi rekomanduar dhe është organizuar për të gjithë stafin.</p> <p>- Falë trajnimit, ndodhën shumë ndryshime, sepse ne, nxënës-mësues-prindër u bëmë më të aftë, të ndjeshëm dhe të këmbëngulës. Trajnimi ishte i rëndësishëm pasi ata (stafi) di të identifikojë një rast të tillë dhe janë të trajnuar si ta menaxhojnë. Kjo dukuri nuk duhet të ndodhë më në shkollën tonë! (Drejtor në Lezhë)</p> <p><i>"U trajnuan 10 mësuesit e parë dhe pastaj këta trajnuan pjesën tjetër të mësuesve. Kjo pati ndikim në performancën time personale dhe atë të ekipit".</i></p>

	<p>-Rastet i identifikuam në mënyrë anonime. Ato u raportuan në kutinë që kontrollojmë një herë në javë. Gjatë kohës që fituam përvojë, arritëm të angazhojmë nxënësit problematikë në aktivitete, sepse jemi shkolla të qendrave komunitare. <i>(Drejtor në Tiranë)</i></p> <p>-Për shkak të mbingarkesës në punë, nuk isha pjesë e trajnimit, por aty u përfshi një numër i konsiderueshëm mësuesish. Mendoj se ishte e dobishme në drejtim të përmirësimit të komunikimit dhe bashkëpunimit. E vlerësoj atë që është bërë deri tani. <i>(Drejtor në Vlorë)</i></p>
<p>Pikëpamje mbi aktivitetet kundër bullizmit/ politikat e zhvilluara nga shkolla dhe planin e veprimit</p> <p>-politika efektive</p> <p>-përvoja e parë e përpilimit dhe zhvillimit të politikave personale</p> <p>-politika çon në veprime</p> <p>-drejtimi i politikave të ekipeve dhe klubeve kundër bullizmit</p> <p>-Roli i secilit është mirëpërcaktuar në planin e veprimit</p>	<p>-Politika dhe plani i veprimit kundër bullizmit u hartuan për herë të parë në shkollën tonë dhe më pas u ndoqën nga aktivitete konkrete (tryeza të rrumbullakëta, aktivitete gjatë ditëve të hapura). Procesi përfshiu mësuesit, prindërit, nxënësit dhe përfaqësues nga DAR. <i>(Drejtor në Korçë)</i></p> <p><i>"Mendoj se kjo është një politikë kundër bullizmit e një niveli të lartë, sepse zbatimi po jep rezultate të mira në lidhje me këtë dukuri, çdo ditë e më shumë!" (Drejtor në Lezhë)</i></p> <p>-Ne kemi punuar shumë me politikat - kjo ishte hera e parë. Ishte e vështirë, por kishim mbështetjen nga projekti. Prindërve u ka bërë shumë përshtypje. Ne u përpoqëm të përfshinim gjithë prindërit, por jo të gjithë erdhën. Numri i prindërve intelektualë që mund të ndanin mendimet e tyre ishte e vogël.</p> <p><i>"Kur fillon shkolla, shpërndajmë pyetësorë që i përpilojmë vetë për të identifikuar rastet, pse ndodhin. Bazuar te përfundimet, organizojmë aktivitete të ndryshme në klasë dhe shkollë..."</i></p> <p>- Bullizmin e diskutojmë në klubet e debatit. Në shkollë ne kemi një ekip monitorimi të nxënësve, i cili përbëhet nga nxënës të mirë dhe nga ata që janë pak agresivë - angazhimi i tyre ka rezultuar i mirë. Nxënësit vëzhgojnë ku ndodh veprimi i bullizmit, sepse nuk mund të jemi kudo në të njëjtën kohë. <i>(Drejtor në Tiranë)</i></p>

	<p>-Shkolla jonë ka planin e vet të veprimit, ku janë përcaktuar rolet për drejtuesit, mësuesit, nxënësit, prindërit. Ne angazhohemi në diskutime të shpeshta rreth rasteve dhe si t'i zgjidhim ato. <i>(Drejtor në Vlorë)</i></p>
<p>Përfshirja në aktivitetet kundër bullizmit në shkollë</p> <p>- Përfshirja e gjithë aktorëve dhe në nivele të ndryshme në aktivitete të ndryshme</p> <p>-ambientet e shkollës japin mesazhe kundër bullizmit</p> <p>-Prezantimi i aktiviteteve të shkollës në shkolla të tjera</p> <p>-planifikimi që më parë i aktiviteteve të ardhshme Sfidat e përballura nga zbatimi i projektit</p> <p>-bashkëpunimi me prindërit</p> <p>-angazhimi i baballarëve</p>	<p>-Ne kemi qenë shkolla e parë në rang qarku që zbatuam projektin. Ishte diçka e re për të gjithë. Isha pjesë e tij, cilësia ishte e mirë, arritëm atë që prisnim. Ndikimi në shkollën tonë solli rezultate të mira. Projekti përfshinte të gjithë, personelin, nxënësit, prindërit. <i>(Drejtor në Korçë)</i></p> <p>-Isha i përfshirë në cilësinë e drejtorit, si dhe si anëtar i ekipit kundër bullizmit në shkollë. Aktivitetet ishin të rëndësishme-një sensibilizim i fuqishëm për shumë përbërës, për procesin mësimor, si dhe për nxënësit, mësuesit dhe prindërit.</p> <p>-Pas mbarimit të takimit, u mbajtën edhe takime të tjera me mësuesit, qeverinë e nxënësve dhe bordin e prindërve, për të krijuar ide dhe diskutime nga të gjitha grupet, të cilat më pas kontribuan në zhvillimin e politikave. Politikat iu bënë me dije të gjithëve. Mesazhi "Stop bullizmit-Së bashku për shkolla të sigurta" është vënë në këndin e shkollës. <i>(Drejtor në Lezhë)</i></p> <p>- Aktivitete të jashtëzakonshme. Kam marrë pjesë në ditët e hapura dhe në aktivitete të organizuara për gjithë komunitetin, shkollat e tjera, private dhe publike. Në një shkollë shkuam të paraqisnim aktivitetet tona më të mira. Nxënësve u pëlqyen. E rëndësishme është se duhet të vazhdojnë. Kemi filluar të mendojmë që të shpallim një ditë kundër bullizmit në shtator". <i>(Drejtor në Tiranë)</i></p> <p>-Ekipi kundër bullizmit ka organizuar shumë aktivitete. Nxënësit dhe mësuesit u angazhuan në aktivitete, si: aerobi, maratona, lojëra popullore, gara, shkrim eseje dhe e bëmë 21 Nëntorin një ditë të veçantë për rritjen e ndërgjegjësimit për të gjithë dhe për rëndësinë e luftës kundër bullizmit dhe edukimin e vlerave morale të gjithëpërfshirjes. <i>(Drejtor në Vlorë)</i></p> <p>-Ky proces ishte risi më vete, por kishte edhe sfida. Bashkëpunimi me prindërit nuk ishte i lehtë, pasi ata</p>

	<p>nuk mund ta pranoni këtë dukuri. Mendësia e tyre për ta pranuar dhe për nxënësit që të thyejnë akullin dhe të raportojnë rastet, për të dalluar dhunën nga bullizmi. <i>(Drejtor në Korçë)</i></p> <p>-Më e vështirë ishte mungesa e mjeteve në shkollë për përgatitjen dhe paraqitjen e fazave të projektit. Patëm mbështetje nga KiE në sigurimin e materialeve, por qe e vështirë të siguroheshin pajisje të tjera të nevojshme si akustika, projektori dhe materiale të tjera. <i>(Drejtor në Lezhë)</i></p> <p>-Më e vështirë ishte të tërhiqim bashkësinë e prindërve në nivelin që donim. Për këtë organizuam takime me nënat jashtë shkollës që të ndiheshin të qetë. Një nga takimet ishte për dhunën ndaj grave dhe tjetri për planifikimin familjar. Më e vështirë është të angazhohen baballarët - ata janë të pranishëm kur fëmijët e tyre përballen me probleme. “Kur e paraqita planin vjetor së bashku me politikat kundër bullizmit, prindërit erdhën dhe u treguan aktivë. Filluan të flasin më shumë për problemet e fëmijëve të tyre. Më parë shkonin vetëm te mësuesit e klasës, tani vijnë tek unë dhe te psikologu.” <i>(Drejtor në Tiranë)</i></p> <p>- Një pjesëmarrje më e gjerë e prindërve për të rritur përfaqësimin e tyre. Komunikimi me ta është pjesë e një përpjekjeje të vazhdueshme që bën shkolla dhe, sa më aktivë të jenë ata, aq më i suksesshëm është ky proces. <i>(Drejtor në Vlorë)</i></p>
<p>Roli efektiv i mentorëve/ ekspertëve</p> <p>-i nevojshëm, dobipurës, të pranishëm fizikisht dhe me komunikim të shpeshtë</p>	<p>-Eksperti solli mbështetje në zhvillimin e politikave, duke u përgatitur për aktivitetet, dha ekspertizën e tij - politikat ishin risi për ne. <i>(Drejtor në Korçë)</i></p> <p>-Udhëheqja nga një mentor ishte shumë i rëndësishëm për organizimin e suksesshëm të aktiviteteve. Me gjithë përkushtimin dhe interesin tonë, ne mbetemi në cilësinë e aktorëve, që, pa skenarë, nuk mund të ecim përpara. Bashkëpunimi me mentorin ishte funksional dhe i dobishëm dhe rezultoi me përmbushjen me sukses të objektivave të projektit. <i>(Drejtor në Lezhë)</i></p>

	<p>- Ishte i dobishëm, ndodhej në shkollë sa herë kishim nevojë për të dhe kishim komunikim të vazhdueshëm. <i>(Drejtor në Tiranë)</i></p> <p>-Komunikimi me të ishte i dobishëm, përvoja e tij ishte efektive dhe gjithmonë e hapur. <i>(Drejtor në Vlorë)</i></p>
<p>Ndryshime pozitive të perceptuara dhe Mësime të Përvetësuara</p> <p>-kapacitet në rritje i stafit</p> <p>-bashkimi i grupeve të ndryshme të interesit</p> <p>-sensibilizimi i gjerë</p> <p>-kuptim i plotë i fenomenit</p> <p>-minimizimi i bullizmit</p> <p>- ndryshim në mënyrën se si nxënësit e shohin e veten e tyre në lidhje me bullizmin</p> <p>Qëndrime pozitive karshi vazhdimësisë së aktiviteteve kundër bullizmit pas mbarimit të projektit</p>	<p>-Rritja e kapacitetit për gjithë stafin e mësuesve; Mësuam si të dallojmë bullizmin, si ta minimizojmë; Edhe nxënësit e ciklit të ulët, po t' u bëjnë pyetje për bullizmin, janë në gjendje të përgjigjen; Zhvillimi i politikave ishte arritje më vete. <i>(Drejtor në Korçë)</i></p> <p>- Shumë ndryshime në shkollën tonë - Bëmë shfaqjen më të mirë në rang qarku, ndoshta dhe atë kombëtar për veprimtaritë arsimore gjatë ditëve të hapura AB; Aktivitetet u ndoqën në masë nga aktorë të ndryshëm, komuniteti, përfaqësues të qeverisjes vendore, mësues dhe nxënës nga shkollat e tjera.</p> <p>-Sensibilizimi ishte në nivelin më të mirë dhe i përhapur gjerësisht.</p> <p>-Njohja e dukurisë, ndjekja dhe zgjidhja e rasteve është bërë në mënyrë të suksesshme.</p> <p>-Më e rëndësishmja, sot mes nesh nuk ka pothuajse aspak bullizëm. Synimi ynë kryesor është <i>"Ta formojmë një njeri si pjesëtar të denjë dhe të suksesshëm të familjes sot dhe në të ardhmen."</i> <i>(Drejtor në Lezhë)</i></p> <p>- Shumë ndryshime - presim dhe më shumë. Minimizimi i bullizmit është i rëndësishëm, pavarësisht se sa është pakësuar. Angazhimi i nxënësve në problem çon në rënien e tij. Në fillim ata thoshin, "Jam i fortë", tani thonë, "Jam i fortë që të mbroj të tjerët". <i>(Drejtor në Tiranë)</i></p> <p>"Ajo që vlerësoj më shumë është funksionimi i mekanizmit në luftën kundër bullizmit, me role të përcaktuara mirë... duke i mundur kujtdo të marrë përsipër përgjegjësitë dhe detyrimet e veta." <i>(Drejtor në Vlorë)</i></p> <p>Aktivitetet do të vazhdojnë pas mbarimit të projektit; Politikat e ndjekura janë miratuar nga DAR, por</p>

<p>-Aktivitetet kundër bullizmit të përfshira tashmë në programin vjetor shkollor</p> <p>-Vullnet për të vazhduar</p> <p>Sfida për vazhdimësinë</p> <p>-mbështetje nga institucionet</p> <p>-mungesa e materialeve dhe mjeteve</p>	<p>gjithashtu edhe në Ditën Kombëtare kundër Bullizmit shkolla do të organizojë aktivitete bazuar në planin e aktiviteteve. <i>(Drejtor në Korçë)</i></p> <p>-Do të vazhdojmë me aktivitetet, temat që lidhen me bullizmin i kemi vendosur në planin vjetor të shkollës sonë. Aktivitetet bëhen në nivel klase dhe shkolle gjatë Ditës Kombëtare kundër Bullizmit. <i>(Drejtor në Lezhë)</i></p> <p>-Çdo vit do të shpërndahen pyetësorë, gjatë ditëve të hapura. Një temë e tillë do të shkrihet me aktivitete të ndryshme shkollore. <i>(Drejtor në Tiranë)</i></p> <p>-Aktivitetet do të shpërndahen gjatë gjithë vitit shkollor, gjatë ditëve të hapura dhe në 21 Nëntor. Do të jenë në masë të gjerë, por edhe gjatë debateve të organizuara mbi rastet që janë trajtuar, duke e bërë të qartë se problemi nuk duhet lënë në heshtje. <i>(Drejtor në Vlorë)</i></p> <p>Duhet mbështetje nga qeverisja vendore gjatë aktiviteteve që bëjnë gjatë marshimit të madh në qytet, ku na u bashkuan edhe shkolla të tjera; Duhet bashkëpunim, materiale dhe pajisje për aktivitete, një buxhet për ne në zonat rurale, sepse bordi i prindërve nuk ka mundësi të mjaftueshme financiare. <i>(Drejtor në Korçë)</i></p> <p>- Dy vështirësi kryesore: mungesa e mjeteve për aktivitete në shkollën tonë, madje edhe për procesin e mësimi; dhe mungesa e një buxheti, sepse nevojat e shkollës mbulohen nga kontributi vullnetar i prindërve dhe mësuesve të kësaj shkolle. Mungesa e materialeve bazë, pajisjet akustike, videoprojektorët, që janë të rëndësishme për të organizuar aktivitete të çdo lloji. <i>(Drejtor në Lezhë)</i></p> <p>- Vështirësi në gjetjen e materialeve bazë që na i siguroi projekti. I detë e nxënësve janë të jashtëzakonshme. <i>(Drejtor në Tiranë)</i></p> <p>- Mbështetja dhe pëlqimi nga të gjithë institucionet e rëndësishme vendore, në luftimin e kësaj dukurie, në rritjen e ndërgjegjësimit, parandalimin e tij dhe gjetjen e zgjidhjes për rastet e identifikuar. <i>(Drejtor në Vlorë)</i></p>
--	--

— Drejtorët konsideronin zbatimin e projektit si një iniciativë që nuk kishte ndodhur në shkollat e tyre më parë. Ata e vlerësuan projektin si të dobishëm dhe të suksesshëm. Politika e shkollës kundër bullizmit shihej si efektive. Ata pohuan se falë projektit, ishin më të informuar për fenomenin, kishin rritur kapacitetet e stafit dhe ishte rritur ndërgjegjësimi i nxënësve dhe ndjeshmëria e tyre ndaj zgjidhjes së rasteve. Përveç kësaj, ishte rritur edhe frekuentimi i nxënësve (d.m.th. nxënësit që kishin qenë më parë pre e sjelljeve bulliste tani e ndiqnin më shumë shkollën, ndiheshin të qetë dhe jo nën presion) dhe ishin bërë më të vetëdijshëm për shkaqet dhe pasojat e bullizmit. Aktivitetet kundër bullizmit ishin vlerësuar të rëndësishme dhe ishin përfshirë në programin vjetor të shkollës, duke premtuar vazhdimësi të tyre. Në fund, drejtorët shprehën vullnetin e tyre të mirë për të vazhduar aktivitetet me përpjekjet për të minimizuar bullizmin dhe shprehën nevojën për mbështetje nga institucionet në lidhje me sigurimin e materialeve dhe objekteve që duhen për të siguruar vazhdimësinë e qëndrueshme të praktikave të mira dhe mësimëve të nxjerra nga projekti.

4.2.5 Paraqitja e pikëpamjeve në një trekëndësh

— Seksioni 4 paraqet një studim rastesh të kryer në katër shkolla, përfutuese të projektit të zbatuar, duke eksploruar pikëpamjet e stafit të shkollës (mësues, drejtorë) të integruara në një trekëndësh me ato të nxënësve dhe prindërve (Figura3).

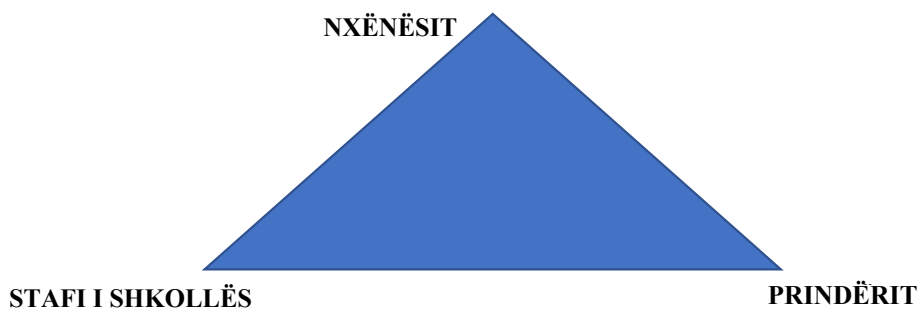

Figura 3: Trekëndëshi i aktorëve socialë kryesorë në shkolla

— Qëllimi i këtij rasti studimi ishte marrja e pikëpamjeve të tre këtyre aktorëve dhe mënyrës se si ata e konsideronin projektin e zbatuar, sa ua atribuonin ndryshimet e vërejtura këtij projekti dhe nëse e perceptonin projektin si eficient dhe efikas dhe si e vlerësonin ndikimin dhe qëndrueshmërinë e projektit. Siç shihet nga ekstraktet e secilit grup, projekti konsiderohej si një nismë me objektiva dhe faza të përcaktuara mirë. Iniciativa ngriti kapacitetin e mësuesve, të cilët më pas ishin të aftë për të trajnuar mësues të tjerë. Stafi i shkollës filloi punën për hartimin e politikave të shkollës dhe planin e veprimit. Në procesin e finalizimit të kësaj politike dhe plani veprimi ishin angazhuar nxënësit dhe prindërit e tyre për të dhënë ide. Shkollat kishin krijuar praktika të ndryshme të mira për të informuar aktorët, për të rritur ndërgjegjësimin e tyre, për t'i përfshirë ata, për të organizuar aktivitete, për të identifikuar dhe raportuar raste, për të ofruar zgjidhje dhe mbështetje, gjë që kishte çuar në minimizimin e rasteve të bullizmit.

— E dobishme në këtë projekt kishte qenë që të gjithë aktorët kishin luajtur një rol të rëndësishëm dhe projekti besoj se kishte ndërtuar një lloj modeli për përfshirjen e tyre. Të gjitha përpjekjet e tyre kishin sjellë ndryshime, në mendimet e tyre, në sjellje, në qasjen ndaj fenomeneve sociale, në ndërtimin e komunikimit dhe në marrëdhëniet e përmirësuar midis aktorëve. Ajo kishte sjellë gjithashtu edhe një kuptim më të mirë të fenomenit, shkaqeve dhe pasojave të tij, duke bërë që njerëzit të flisnin lirshëm dhe të kontribuonin në zgjidhjen e rasteve.

— Shkolla ka përfshirë aktivitete kundër bullizmit në kurrikulën shkollore, ngriti ekipet e veta kundër bullizmit, riorganizoi hapësirën fizike dhe angazhoi stafin, nxënësit, prindërit dhe komunitetin në aktivitete me mbulim të gjerë në mediat lokale dhe kombëtare. Si përfundim, pjesëmarrësit konfirmuam gatishmërinë e tyre për të vazhduar me aktivitetet kundër bullizmit dhe shprehën nevojat që duhen përmbushur, si nevojat e tyre për mbështetje financiare, sigurim materiale dhe ambientesh dhe rritje të burimeve njerëzore, të gjitha për një vazhdim të suksesshëm të luftës kundër bullizmit në shkolla.

4.3. Analiza e fokus grupeve me mentorët, stafin e projektit dhe këshillin drejtues të projektit

Mentorët, stafi i projektit dhe këshilli i tij drejtues u ftuan të vlerësonin projektin nga këndvështrimi i tyre. Me secilin grup u përdorën metoda cilësore për të matur ndikimin e projektit, efikasitetin, efikasitetin dhe qëndrueshmërinë e tij.

4.3.1 Pikëpamjet e mentorëve për ndikimin e projektit

Mentorët reflektuan për ndikimin e projektit në shkollat ku ata u përfshinë. Në secilën temë, listohen komentet e tyre të përmbledhura:

- 1. Pikëpamjet për ndikimin e projektit**
 - a. Shkollat patën mundësinë të fokusohen specifikisht tek bullizmi,
 - b. Shkollat për herë të parë hartuan politikat e veta dhe krijuan disa pika reference,
 - c. Në shkolla u krijua një klimë bashkëpunuese,
 - d. Mësuesit u njohën me këtë koncept dhe e ripërkufizuan atë,
- 2. Pikëpamjet mbi programin e trajnimit, nëse ato kishin qenë të dobishme dhe nëse rekomandoheshin;**
 - a. U krijua një modul trajnimi dhe u trajnuan mësuesit për herë të parë,
 - b. Mësuesit u njohën me bullizmin,
 - c. Moduli rezultoi efikas dhe mund të përdoret përsëri.
- 3. Pikëpamjet mbi politikat e hartuara të shkollave dhe planet e tyre të veprimit, zbatimi dhe ndikimi i tyre tek shkollat;**
 - a. Hera e parë që mësuesit u angazhuan në hartim politikash dhe planesh veprimi,
 - b. Produkte të hartuara në mënyrë cilësore,
 - c. Integrimi i planit të veprimit në planin e shkollës do të thotë vazhdimësi,
 - d. Mësuesit i përfshinë nxënësit dhe prindërit në këtë proces,

4. Pikëpamjet mbi vazhdimësinë e politikave dhe planeve të hartuara të veprimit;

- a. Ditët në shkolla ishin të kufizuara, por nga të gjitha kontaktet rezultoi se ato po zbatoheshin,
- b. Zbatimi mund të ishte pjesë e një procesi monitorimi nga ministria dhe kështu mund të garantojë zbatimin e tyre në të ardhmen,
- c. Do të nevojitej mbështetje e vazhdueshme,

5. Përfshirja e tyre në aktivitetet kundër bullizmit dhe vlerësimi i tyre për rëndësinë e tyre;

- a. Aktivitetet ishin të rëndësishme,
- b. Shkollat ishin të vendosura për t'i organizuar aktivitetet edhe kur moti nuk ishte në favor të tyre,

6. Pikëpamjet për sfidat e hasura në zbatimin e projektit;

- a. Sfida e të mbajturit të ekipit kundër bullizmit vazhdimisht të angazhuar për shkëmbimin e informacionit me të gjithë mësuesit,
- b. Mungesa e një mekanizmi të qartë për matjen e mënyrave të shkëmbimit të informacionit,
- c. Jo të gjithë mësuesit morën certifikatë, ata që morën, ndiheshin më të motivuar,
- d. Procesi është kompleks dhe kërkon që të përfshihen të gjithë në zbatim
- e. Media ka qenë e pranishme në mbulimin e aktiviteteve,
- f. Ekspertët duhet të përfshiheshin më shumë për shkak të mungesës së eksperiencës nga ana e shkollave,
- g. Afatet e projektit e bënë të vështirë mbajtjen e mësuesve vazhdimisht të motivuar.

7. Pikëpamjet mbi ndryshimet në lidhje me bullizmin si rezultat i zbatimit të projektit;

- a. Rritje e kapacitetit të stafit,

- b. Ndërgjegjësim i stafit në lidhje me bullizmin,
- c. Mësuesit flasin për ndryshime në sjelljen e nxënësve,
- d. Ka më shumë raportim të rasteve,
- e. Politika e referimit ka pasur ndikim në raportimin e rasteve,
- f. Klima e shkollës ka ndryshuar duke u bërë më pozitive dhe e gjallërueshme,
- g. Shkolla është bërë më e hapur,
- h. Ka pasur rënie të numrit të rasteve të bullizmit,
- i. Është rritur bashkëpunim mes ekipeve të shkollave dhe mes mësuesve,
- j. Komunikim më i mirë me nxënësit,
- k. Është forcuar roli i psikologëve/punonjësve socialë,
- l. Është rishikuar teknika e mësimit falë trajnimit.

8. Pikëpamjet mbi pjesëmarrjen e tyre në proces dhe nëse shkolla mund të zbatonte projekte të ngjashme pa mbështetje nga jashtë;

- a. I pari projekt me fokus mësuesit,
- b. Pjesëmarrja që përfituese,
- c. Vazhdimi i trajnimit nuk do të ishte i lehtë pa ekspertizë nga jashtë,
- d. Zhvillimi dhe hartimi i politikës ishte një ndër sfidat më të mëdha të shkollës dhe do të ishte e vështirë ta bënin pa mbështetje,
- e. Nuk janë të bindur nëse shkolla do të kishte mundur t'i organizonte aktivitetet pa mbështetje,

9. Pikëpamjet për vazhdimësinë e aktiviteteve kundër bullizmit pas përfundimit të projektit;

- a. Mësuesit e trajnuar do të vazhdojnë të kontribuojnë,
- b. Politika, e domosdoshme për t'u vazhduar,
- c. Shkolla entuziaste për vazhdimin e aktiviteteve,

10. Pikëpamjet për nevojën e shkollës për të vazhduar aktivitetet kundër bullizmit;

- a. Aktivitete për rritjen e ndërgjegjësimit,
- b. Takime me prindër dhe nxënës,
- c. Orë të hapura gjatë mësimet,
- d. Ditë të hapura,
- e. Shkollat kanë nevojë për mentorim, jo monitorim,
- f. Shkollat kanë nevojë për materiale bazë, letra, burime.
- g. Kjo iniciativë duhet të vazhdojë e të thellohet,
- h. Infrastruktura dhe investime të vazhdueshme në koherencë me ekspertizën nga jashtë

Përmbledhje

■ Mentorët vepruan si ndërmjetës në zbatimin e projektit. Kështu, pikëpamjet e tyre kontribuuan për të pasur një tablo më të mirë mbi ndikimin e projektit. Kur reflektuan mbi ndikimin e projektit në shkolla, ata thanë se kjo nismë u kishte dhënë shkollave mundësinë të përqendroheshin ekskluzivisht tek bullizmi, duke eksploruar kuptimin, shkaqet dhe pasojat e tij. Projekti i kishte mbështetur, gjithashtu, shkollat për të zhvilluar politikat e tyre kundër bullizmit, duke krijuar një pikë referimi dhe duke inkurajuar bashkëpunimin. Për më tepër, ata folën shumë për cilësinë e moduleve të përdorura për trajnim, një produkt që mendonin se i kishte pajisur mësuesit me njohuri dhe aftësi që mund të përdorëshin në të ardhmen.

■ Përveç kësaj, mentorët reflektuan mbi pjesëmarrjen e tyre në këtë proces dhe nëse shkollat do të mund ta kishin zbatuar një projekt të ngjashëm pa mbështetje të jashtme. Ata e konsideronin pjesëmarrjen në të si të dobishme, sepse vazhdimi i trajnimit nuk do të ishte i lehtë pa ekspertizë të jashtme. Prosesi i zhvillimit të politikave, pohuan ata, ishte një nga sfidat më të mëdha për shkollat. Edhe pse shkollat ishin angazhuar në këtë projekt, mentorët besonin se roli i tyre në këtë proces ishte domosdoshmëri.

■ Për më tepër, kur u pyetën për politikën e shkollave dhe se si zbatohet plani i veprimit nga shkollat, mentorët konfirmuan se kjo ishte përvojë e parë për mësuesit, megjithatë ata i kishin përfshirë nxënësit në procesin e finalizimit të këtyre produkteve, të cilat i konsideronin shumë cilësore, aq sa shkollat i kishin përfshirë ato në planin e tyre vjetor, si një hap që tregon vazhdimësinë e kësaj praktike. Siç ishte parë gjatë aktiviteteve, ata konfirmuan se aktivitetet kishin qenë të rëndësishme për shkollat dhe se shkollat ishin të vendosura të vazhdonin të organizonin aktivitete të tilla ndërgjegjësimi. Për garantimin e vazhdimin të zbatimit të politikave, mentorët sugjeruan se një mënyrë mund të ishte që politika të bëhej pjesë e procesit të monitorimit nga ministria.

■ Si ekspertë, ata gjithashtu reflektuan edhe ndryshimet që lidhen me bullizmin në shkolla. Mes ndryshimeve të tilla, ata përmendën: rritjen e kapacitetit të stafit, rritjen e ndërgjegjësimit, ndryshimet në sjelljen e nxënësve, ndikimin e politikave të referimit në raportimin e rasteve, ndryshimin në klimën e shkollës, përforsimin e bashkëpunimit mes ekipeve të shkollës, përmirësimin e komunikimit me nxënësit, fuqizimin e rolit të psikologut/punonjësve socialë dhe rishikimin e teknikave të mësimdhënies falë trajnimit të marrë.

■ Përveç kësaj, mentorët folën për sfidat e perceptuara gjatë zbatimit, si sfida e mbajtjes së ekipeve kundër bullizmit vazhdimisht të angazhuara, afatin kohor të projektit dhe mbajtjen e mësuesve të motivuar, mungesën e mekanizmave të qartë për matjen e shkëmbimeve të informacioneve nga ekipi kundër bullizmit me mësuesit e tjerë, përfshirjen e shumë aktorëve në një proces të tillë kompleks, si dhe kohën e shkurtër të caktuar për mentorët në shkollë, të cilat kishin ndikuar që të gjitha në disa vështirësi të hasura gjatë zbatimit të projektit.

■ Në fund, mentorëve iu kërkua të reflektonin mbi aktivitetet që shkollat do të vazhdonin pas përfundimit të projektit. Ata përmendën: aktivitetet ndërgjegjësuëse, takimet me prindërit dhe nxënësit, orët e hapura gjatë mësimin dhe ditët e hapura. Sa u përket nevojave që shkollat mund të kenë në vazhdim, ata renditën nevojën për materiale bazë, infrastrukturë, si dhe për investime në koherencë me ekspertizën e jashtme.

4.3.2 Pikëpamjet e stafit të projektit për ndikimin e projektit

■ Stafi i projektit që mori pjesë në fokus grup ndau pikëpamjet e veta lidhur me projektin. Komentet e tyre për secilën temë përmbliidhen më poshtë:

1. Shkalla e përmbushjes së objektivave dhe përfitimi në nivel politikash kombëtare;

- a. Rezultatet i tejkaluan objektivat fillestare,
- b. Pilotimi në 21 shkolla rezultoi i suksesshëm,
- c. Politikat do të integrohen në nivel politikash kombëtare dhe në strategji afatgjata,
- d. Ministria e vlerëson ndërhyrjen si një praktikë të mirë.

2. Pikëpamjet në lidhje me rritjen e ndërgjegjësimit rreth bullizmit falë zbatimit të projektit;

- a. Më shumë ndërgjegjësim në shkolla, komunitet dhe në mbulimin nga media,
- b. Media ka krijuar programe televizive bazuar në të dhënat e Studimit Kombëtar.

3. Pikëpamjet rreth programit të zhvilluar mbështetës, nëse KiE mund ta përdorë atë përsëri dhe t'ua rekomandojë vendeve të tjera;

- a. Program i mirë-hartuar dhe i bazuar në standardet e KiE-s, i mbështetur nga ekspertë ndërkombëtarë, kombëtarë dhe në nivel ministrie,
- b. Konsultime në nivele të ndryshme,
- c. Plani i projektit i ndjekur me faza,
- d. Vende të tjera kanë shprehur interes për mënyrën e zbatimit të programit në Shqipëri.

4. Pikëpamjet mbi ndikimin e projektit në shkollat pilot;

- a. I dobishëm si një nismë informuese në një kontekst ku bullizmi nuk ishte trajtuar më parë,

- b. Ky projekt plotësoi një mangësi,
 - c. I dobishëm për rritjen e kapaciteteve dhe ndërgjegjësimit,
 - d. Ka pasur rënie të bullizmit,
 - e. Klima e punës është përmirësuar,
 - f. Shkolla indirekt është e fuqizuar pasi politika nuk është një produkt nga lart-poshtë, por një produkt i hartuar nga vetë aktorët e shkollës,
 - g. Bashkëpunimi midis shkollave në rajone të ndryshme,
 - h. Ka nxitur të mësuarin mes bashkëmoshatarëve,
 - i. Vizitat studimore në Norvegji dhe Portugali qenë të suksesshme në eksplorimin e praktikave të mira,
 - j. Qasje e ngjashme me qasjen ndërkombëtare, veçanërisht në Portugali.
- 5.** Pikëpamjet për ndryshimet në lidhje me bullizmin në Shqipëri falë ndërhyrjes;
- a. Është rritur ndërgjegjësimi,
 - b. Shkollat kanë ndërmarrë hapa konkretë,
 - c. Shkollat kanë krijuar praktikat e tyre të mira, të përshtatura sipas aftësive dhe mundësive të tyre,
 - d. Shkollat kanë krijuar strukturat e veta kundër bullizmit,
 - e. Sistemi i referimit është i qartë në politikat dhe planin e veprimit.
- 6.** Pikëpamjet mbi sfidat në zbatimin e projektit;
- a. Projekti ka punuar në nivele të ndryshme, kontributi i DAR mund të kishte qenë edhe më i madh në disa qarqe,
- 7.** Pikëpamjet për vazhdimin e veprimtarive kundër bullizmit pas përfundimit të projektit;
- a. Dita kombëtare,
 - b. Nismat e shkollave,
 - c. Kutia e Referimit,

- d. Ekipet/liderët kundër bullizmit
- e. Rrjetëzimi me shkolla të tjera.

8. Informacion shtesë

- a. Moduli i trajnimit do të përdoret si pjesë e paketës profesionale për trajnimin e mësuesve të tjerë,
- b. Vëmendje masive e publikut mbi këtë fenomen, pasi tashmë pati vëmendje më të madhe për këtë temë në nivel global,
- c. Projekti aplikoi disiplinën pozitive te fëmijët, e jo dënimin.

Përmbledhje

— Stafi i projektit (SP) u ftua të ndajë pikëpamjet e veta mbi ndikimin e projektit. Reflektimi i tyre ishte me rëndësi pasi ata kishin ndjekur zbatimin e projektit në të gjithë hapat e tij. SP e vlerësoi projektin si të dobishëm në nivel kombëtar, të drejtorive arsimore në qarqe dhe në shkolla, duke kapërcyer objektivat e veta.

— Kur u pyetën në lidhje me ndërgjegjësimin, SP u shpreh se ndërgjegjësimi ishte rritur jo vetëm në shkollë dhe në komunitet, por përmes mbulimit mediatik, publiku i gjerë ishte bërë më i vetëdijshëm për një dukuri që e njihte fare pak. Përveç kësaj, programi që u aplikua u bazua në standardet e KiE/s dhe cilësia e tij ishte e padiskutueshme. Para zbatimit të projektit ishin zhvilluar konsultime në nivele të ndryshme, shkollat hartuan politikat e tyre, që çoi në hapa të shpejtë. Për këtë program të aplikuar kanë shprehur interes edhe vende të tjera.

— Si rrjedhojë, falë suksesit të ndërhyrjes, mund të listohen edhe përfitime të tjera, si për shembull plotësimi i një boshllëku përmes këtij projekti në rrethana ku bullizmi nuk ishte adresuar kurrë më parë, rritja e kapacitetit dhe ndërgjegjësimit të të gjithë aktorëve, përmirësimi i klimës në shkolla, ulja e rasteve të bullizmit dhe fuqizimi i shkollave përmes hartimit të politikave dhe planeve të veta të veprimit kundër bullizmit. Projekti nxiti gjithashtu edhe të mësuarin mes vetë bashkëmoshatarëve, si dhe aplikimin e disiplinimit pozitiv

dhe jo ndëshkimit. Ai gjithashtu rriti edhe bashkëpunimin me shkollat e tjera. Zbatimi i suksesshëm i projektit i rriti kapacitetet e shkollës duke e çuar atë krahas shkollave të tjera evropiane.

— Përveç kësaj, stafi i projektit theksoi edhe kontributin e vetë shkollave në hartimin e politikave dhe planeve të tyre të veprimit aty ku strukturat dhe sistemet e referimit kundër bullizmit ishin të ngritura dhe të përcaktuara qartësisht. Politikat e shkollave u vlerësuan gjithashtu edhe nga Ministria si një praktikë e mirë dhe po diskutohej integrimi i tyre në strategjitë kombëtare të arsimit. Stafi i projektit shprehu vlerësim edhe për bashkëpunimin me ministrinë dhe se do të kishte qenë mirë nëse do të kishte pasur një pjesëmarrje më aktive të disa DAR-eve.

— Në fund, anëtarëve të stafit të projektit iu kërkua të jepnin mendimin e tyre për aktivitetet, cilat aktivitete do të vazhdonin edhe pas mbylljes së projektit dhe ata renditën: Ditën Kombëtare, produktet e veta të shkollës, Kutia e Referimit, ekipet/drejtuesit e ekipeve kundër bullizmit dhe rrjeti me shkollat e tjera. Stafi i projektit u shpreh gjithashtu se një arsye që mund të kishte kontribuar në një vëmendje shumë më të madhe nga publiku i gjerë ishte fakti se edhe në nivel global po rritet vëmendja ndaj këtij fenomeni. Në mbyllje, ata sugjeruan se në mënyrë që të vazhdonte trajnimi i mësuesve, do të ishte mirë që moduli i trajnimit të përfshihej si pjesë e paketës së tyre profesionale.

4.3.3. Pikëpamjet e Këshillit Drejtues për ndikimin e projektit

— Këshilli Drejtues (KD), përfaqësuar nga Mirela Kondili, anëtare e Këshillit Drejtues, reflektoi për ndikimin e projektit në shkollat përfituese. Për secilën temë, jepen komentet e tyre të përmbledhura:

1. Shkalla e përmbushjes së objektivave të projektit,
 - a. Objektivat u përmbushën, duke filluar nga Udhërrëfyesi,
 - b. U nxorën rekomandime që iu paraqitën ministrisë, DAR-eve dhe shkollave,
 - c. Projekt me ndikim për 21 shkollat, të cilat përfituan edhe nga dy vizita studimore në Norvegji dhe Portugali?

- 2.** Të kuptuarit e përfitimeve në nivel politikash kombëtare;
 - a. Arritja e parë ishte shpallja e një dite kombëtare kundër bullizmit,
 - b. Politika kombëtare do të fillojë së shpejti bashkë me një strategji të re kombëtare,
 - c. Orientimet e përgjithshme vjetore për të gjitha shkollat do të përfshijnë edhe bullizmin,
 - d. Eksperienca e 21 shkollave do të përdoret edhe në shkolla të tjera,
 - e. Moduli i trajnimit do të përdoret nga Instituti i Zhvillimit Arsimor si trajnim i akredituar.

- 3.** Pikëpamjet mbi rritjen e ndërgjegjësimit rreth bullizmit falë zbatimit të projektit;
 - a. Studimi i parë kombëtar pati ndikim tek publiku në tërësi,
 - b. Dita kombëtare pati pasqyrim në media,
 - c. Publiku në përgjithësi u informua rreth situatës aktuale sa i përket bullizmit në shkolla.

- 4.** Pikëpamjet mbi ndikimin e programit mbështetës në 21 shkollat pilot dhe nëse kjo eksperiencë mund të përdoret në nivel politikash;
 - a. Ndikimi që pati projekti-eksperienca personale e fëmijëve të shollës,
 - b. Aktivitetet në shkolla i bënë nxënësit që të merrnin qëndrim,
 - c. Informacioni që iu shpërnda nxënësve ishte i kuptueshëm për moshën e tyre.

- 5.** Pikëpamjet për vazhdimësinë e aktiviteteve kundër bullizmit pas mbylljes së projektit,
 - a. Dita kombëtare,
 - b. Në bashkëpunim me KiE-n ose donatorë të tjerë, si dhe me mësuesit e trajnuar, dot vazhdojë trajnimi i mësuesve,
 - c. Aktivitetet e renditura tek udhëzimet do të bëhen të ditura që në fillim të vitit.

Përmbledhje

— Këshilli Drejtues, i përbërë nga përfaqësues të Ministrisë së Arsimit, Sportit dhe Rinisë, Instituti për Zhvillimin Arsimor dhe Inspektorati Shtetëror i Arsimit e ndoqën zbatimin e projektit që nga fillimi. Pikëpamjet e tyre për procesin e zbatimit ishin vendimtare, pasi ata vepruan si organ monitorues për ndërhyrjet në b 21 shkolla. Të ftuar për të dhënë mendimin e tyre se sa mendonin se projekti i kishte përmbushur objektivat e veta dhe nëse kishte qenë përfitues për shkolla në Shqipëri, Këshilli Drejtues u shpreh se projekti i kishte përmbushur objektivat, pasi projekti kishte arritur të hartonte një Udhërrëfyes, i kishte ofruar rekomandime Ministrisë, DAR-eve dhe shkollave dhe kishte përfituar nga shkollat jashtë shtetit. Sipas Këshillit Drejtues, projekti kishte qenë përfitues, pasi kishte arritur të shpallte ditën kombëtare kundër bullizmit, një trajnim të akredituar nga IZHA, dhe se eksperiencia në të 21 shkollat do të ishte e dobishme për shkolla të tjera. Përfitimet e projektit mund të shihen, sipas tyre, edhe në përfshirjen e bullizmit në udhëzimet që u jepen shkollave çdo vit dhe se do të jetë pjesë e strategjisë së re kombëtare që po i harton ministria.

— Përveç kësaj, Këshilli Drejtues ndau pikëpamjet e veta edhe për ndikimin që pati projekti në lidhje me ndërgjegjësimin. Ata theksuan ndikimin që pati studimi i parë kombëtar për bullizmin dhe pasqyrimin e ditës kombëtare kundër bullizmit në media, duke vepruar kështu si nxitës të anti-bullizmit për publikun e gjerë. Këshilli Drejtues reflektoi edhe për programin e zbatuar në 21 shkolla. Ata theksuan ndikimin e këtij projekti përmes aktiviteteve që i nxitën nxënësit të pozicionoheshin në lidhje me bullizmin dhe përshtatjen e informacioneve të ofruara për moshën e tyre.

— Në fund, këshilli Drejtues konfirmoi se kjo praktikë e mirë do të vazhdojë. Konkretisht, mësuesit e trajnuar do të vazhdojnë të trajnojnë dhe organizimi i Ditës Kombëtare kundër Bullizmit do të jetë një temë që do të trajtohet dhe përfshihet në udhëzimet për shkollat që ministria u shpërndan çdo vit.

5. KONSTATIMET DHE PËRFUNDIMET KRYESORE

Duke iu kthyer objektivave të projektit

■ Kjo pjesë përpiqet të sjellë së bashku qëllimet e këtij studimi ndikimi në dritën e objektivave fillestare të projektit të BE-së/KiE-s (Tabela 17). Për të matur ndikimin e projektit “Lufta ndaj bullizmit dhe ekstremizmit në sistemin arsimor në Shqipëri” u bë një studim i mbështetur në prova dhe dëshmi. Në këtë raport, janë dhënë dëshmi të rëndësishme për eksplorimin e tre qëllimeve themelore të studimit, duke përdorur metoda të kombinuara dhe disa metoda bashkë, duke bërë analiza tematike përshkruese dhe të thelluara, ku temat e identifikuar u koduan dhe u ilustruan me ekstrakte. Procesi i hulumtimit ka dhënë rezultate të besueshme dhe të vlefshme që vijnë nga provat që konfirmojnë drejtpërdrejt përmbushjen e qëllimeve të projektit dhe tërthorazi duke hedhur dritë në përmbushjen e objektivave të projektit.

■ Zbatimi i projektit ka pasur *ndikim* tek aktorët dhe komunitetet e shkollave dhe ka çuar në rritjen e ndërgjegjësimit në nivel personal, social, institucional dhe në nivelin e shoqërisë. Aktorët socialë e cilësuan projektin si të dobishëm, eficient dhe efikas. Së bashku me rritjen e ndërgjegjësimit, ndryshimet janë perceptuar dhe ndjerë në nivelin personal, social dhe komunitar. Kjo iniciativë është e prirur të *vazhdojë*, pasi shkollat tani janë të përgatitura për të luftuar bullizmin me politikatat, strukturat dhe mjetet e tyre. Pengesat që mund të vijnë gjatë rrugës përfshijnë mungesën e fondeve dhe të burimeve. Megjithatë, studimi tregoi se kur të gjithë aktorët bëhen bashkë, me njëfarë mbështetjeje, ata mund ta ndryshojnë situatën në shkolla. Kjo praktikë e mirë mund të përdoret për të punuar edhe për fenomene të tjera sociale të pranishme në sistemin arsimor.

— Duke i kthyer objektivave të këtij projekti, studimi konfirmon se janë përmbushur të gjitha objektivat. Projekti ka vepruar si një mekanizëm mbështetës për të krijuar ambiente të sigurta shkollore përmes luftës ndaj bullizmit dhe ekstremizmit në sistemin arsimor, ka forcuar kapacitetet për t'u marrë me çështjet e diskutueshme dhe me siguri ka rritur ndërgjegjësimin për pasojat e bullizmit dhe ekstremizmit në sistemin arsimor shqiptar dhe tek publiku në përgjithësi.

Tabela 17: Përmbledhje e objektivave të Projektit nga perspektiva e qëllimeve të këtij studimi

Qëllimet e studimit pas projektit	Provat nga stafi i shkollës	Provat nga nxënësit dhe prindërit	Provat nga drejtuesit e projektit (M, SP&KD)	Objektivat e përgjithshme të projektit
-të masë ndryshimet që mund t'i atribuohen ndërhyrjeve të Projektit të përbashkët BE/ KIE;	PO	PO	PO	Mbështetja e institucioneve përkatëse të arsimit në krijimin e mjediseve të sigurta shkollore përmes luftimit të bullizmit dhe ekstremizmit në sistemin arsimor
-të mbledhë dhe të analizojë të dhëna për efikasitetin dhe efikasitetin e projektit;	PO	PO	PO	Forcimi i kapaciteteve të mësuesve dhe administratës së shkollave për t'u marrë me çështjet e diskutueshme, ngacmimet dhe ekstremizmin;
-të vlerësojë ndikimin dhe qëndrueshmërinë e projektit në sistemin arsimor në Shqipëri	PO	PO	PO	Ngritja e vetëdijes për pasojat e bullizmit dhe ekstremizmit në sistemin arsimor për publikun e gjerë.

REKOMANDIME

1. Rekomandime për strukturat kombëtare dhe qendrore

■ Interesat dhe evokimi nga ana e personelit të shkollës, nxënësve, prindërve dhe komunitetit në luftën kundër bullizmit u ofron mundësi politikbërësve të ristrukturojnë qasjen ndaj të ardhmes së sistemit arsimor në Shqipëri.

- Së pari, rekomandohet të rishikohet legjislacioni për sistemin arsimor parauniversitar, duke përfshirë edhe bullizmin si fenomen aktual në shkolla.
- Së dyti, strukturat kombëtare dhe qendrore të bëjnë përpjekje për shpërndarjen e fondeve specifike shkollave për t'i mbështetur ato në hartimin e politikave kundër bullizmit dhe organizimin e aktiviteteve relevante.
- Së treti, strukturat kombëtare dhe qendrore të rrisin personelin, punonjësit socialë dhe psikologët që punojnë në shkolla për një mbështetje të vazhdueshme socio-emocionale për nxënësit dhe stafin.
- Së katërti, në bashkëpunim me drejtorinë e policisë, hartuesit e politikave duhet të punojnë për të vendosur një protokoll për luftimin e bullizmit elektronik mes fëmijëve.
- Së pesti, politikbërësit inkurajohen të ecin me hapjen në shkolla të pozicionit të kujdestarëve.
- Në fund, politikbërësit rekomandohen ta riformësojnë

vlerësimin e shkollave nga pikëpamja e krijimit të një klime pozitive, bashkëpunuese, të sigurt dhe gjithëpërfshirëse, duke ruajtur atë që tashmë është arritur. Duke vepruar kështu, praktika e mirë dhe përvoja e fituar nga ky projekt duhet të shtrihet në të gjitha shkollat në forcim të mbështetjes për zhvillimin e vazhdueshëm të shkollës.

2. Rekomandime për shkollat

- Së pari, të gjitha shkollat në Shqipëri rekomandohen të hartojnë politika dhe plane projekti kundër bullizmit dhe vazhdojnë të gjejnë mënyra për t'i integruar këto politika në programin e tyre vjetor të shkollës. Rekomandohet që të vlerësojnë rregullisht punën kundër bullizmit.
- Së dyti, shkollat duhet të kenë një sistem të qartë protokollit dhe referimi për t'u marrë me rastet.
- Së treti, shkollat duhet të bashkëpunojnë me njëra-tjetrën në shkëmbimin e praktikave të mira, përvojave dhe vazhdimin e ndërtimit të kapacitetit të stafit.
- Së katërti, shkollat rekomandohet të mbikëqyrin sjelljet bulliste, të forcojnë strategjitë në kurrikulë dhe të organizojnë hapësirën fizike në mënyrë të tillë që të punojnë kundër bullizmit.
- Së pesti, shkollat duhet të vazhdojnë t'u besojnë roleve kyçe nxënësve dhe duhet të bëhen më shumë përpjekje në përfshirjen e prindërve dhe komunitetit.
- Së gjashti, shkollat duhet të inkurajojnë raportimin e rasteve, duke u shprehur se po punojnë për rastin në mënyrë që të rritet përgjegjësia.
- Së shtati, shkollat duhet të praktikojnë një politikë të dyerve të hapura për të nxitur më tej bashkëpunimin e mësuesve

e të prindërve dhe të publikojnë informacione që janë të kuptueshme për prindërit dhe fëmijët e tyre.

- Së teti, shkollat që kanë marrë pjesë në projekt duhet të vazhdojnë të mbështeten duke u bazuar tek rezultatet e tyre më të mira.
- Së fundmi, stafi i shkollës inkurajohet t'u japë shembull nxënësve, duke krijuar për ta modele të sjelljeve tolerante, gjithëpërfshirëse dhe të besuara.

MË SHUMË INFORMACION:

- ▶ **Website**
<http://horizontal-facility-eu.coe.int>
- ▶ **Facebook**
jp.horizontal.facility
- ▶ **Twitter**
[@CoE_EU_HF](https://twitter.com/CoE_EU_HF)
- ▶ **Kontaktoni**
Zyra e Këshillit të Evropës në Tiranë
Sheshi Skënderbej
Pallati i Kulturës
Kati i dyte,
Tiranë, Shqipëri
Tel: +35544540201
Email: Horizontal.Facility@coe.int

Ky dokument është prodhuar duke përdorur fonde të një Programi të Përbashkët midis Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës. Pikëpamjet e shprehura këtu nuk mund të merren në asnjë mënyrë si pasqyrim i opinionit zyrtar të Bashkimit Evropian ose Këshillit të Evropës.

SQI

Këshilli i Evropës është organizata kryesore e kontinentit për të drejtat e njeriut. Në të bëjnë pjesë 47 shtete anëtare, 28 prej të cilëve janë shtete anëtare të Bashkimit Evropian. Të gjithë shtetet anëtare të Këshillit të Evropës kanë nënshkruar Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, dokument i cili është hartuar për të mbrojtur të drejtat e njeriut, demokracinë dhe shtetin e së drejtës. Gjykata Evropiane mbikëqyr zbatimin e Konventës nga shtetet anëtare.

www.coe.int

Shtetet Anëtare të Bashkimit Evropian kanë vendosur të lidhin së bashku njohuritë e tyre, burimet dhe fatet. Së bashku, ato kanë ndërtuar një zonë të stabilitetit, demokracisë dhe zhvillimit të qëndrueshëm, duke ruajtur diversitetin kulturor, tolerancën dhe liritë individuale. Bashkimi Evropian është i angazhuar të ndajë arritjet e veta, vlerat dhe popujt e vet përtej kufijve të tij.

www.europa.eu

Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe